

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utbildning

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 juni 1997 proposition 86/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning till kulturutskottet för beredning.

Utlåtanden

Kulturutskottet har begärt ett utlåtande av statsutskottet gällande det åttonde lagförslaget i propositionen och av förvaltningsutskottet gällande regleringen av anställningsförhållandena. Utlåtandena StaUU 18/1998 rd och FvUU 8/1998 rd ingår som bilagor till detta betänkande.

Motioner

Utskottet har i samband med propositionen behandlat

— lagmotion 52/1995 rd med förslag till lag om ändring av 27 § grundskolelagen (Mikko Elo /sd m.fl.), som remitterades till utskottet den 7 november 1995,

— lagmotion 65/1995 rd med förslag till lag om ändring av 8 § grundskolelagen (Mikko Elo /sd), som remitterades till utskottet den 9 februari 1996,

— lagmotion 18/1996 rd med förslag till lag om ändring av 4 och 19 § lagen om läroavtalsutbildning och till lag om ändring av 42 b § lagen om arbetsavtal (Kari Kantalainen /saml m.fl.), som remitterades till utskottet den 21 maj 1996,

— lagmotion 59/1997 rd med förslag till lag om grundläggande utbildning (Anu Vehviläinen /cent m.fl.), som remitterades till utskottet den 5 juni 1997,

— lagmotion 60/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning och till lagar om ändring av lagen om barndagvård, lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn samt 7 § lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (Annika Lapintie /vänst), som remitterades till utskottet den 5 juni 1997,

— lagmotion 61/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning (Marjatta Vehkaoja /sd m.fl.), som remitterades till utskottet den 5 juni 1997,

— lagmotion 110/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning (Timo Ihamäki /saml), som remitterades till utskottet den 20 november 1997,

— hemställningsmotion 176/1995 rd om integrering av körundervisning i grundskolan (Sulo Aittoniemi /cent), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 177/1995 rd om bättre hänsyn till arbetskraftsbehovet i utbildningsplaneringen (Sulo Aittoniemi /cent), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 183/1995 rd om utbildningsplatser, arbetstillfällen och praktikplatser för unga (Maria Kaisa Aula /cent), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 191/1995 rd om bättre trafikundervisning för barn och unga (Bjarne Kallis /fkf m.fl.), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 196/1995 rd om er-

sättning för matkostnader till studerande inom yrkesinriktad vuxenutbildning (Mikko Kuoppa /vänst m.fl.), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 199/1995 rd om efterkontroll av handikappade och långtidssjuka elever i grundskolan (Arja Ojala /sd m.fl.), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 200/1995 rd om utbildning av skolassistenter för handikappade (Arja Ojala /sd m.fl.), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 214/1995 rd om bättre integrering av utbildning och arbetsliv i Norra Karelen (Matti Väistö /cent), som remitterades till utskottet den 30 maj 1995,

— hemställningsmotion 126/1996 rd om skolskjuts i glesbygden (Juhani Alaranta /cent), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 139/1996 rd om en linje för "livets skola" vid yrkesläroanstalterna (Esa Lahtela /sd m.fl.), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 141/1996 rd om jämlikare villkor för yrkesskole- och gymnasieelever (Kari Myllyniemi /cent), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 146/1996 rd om införlivande av familjekunskap och barnavård i grundskolans läroplan (Päivi Räsänen /fkf), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 147/1996 rd om program för att fostra barn till kamp mot rasismen (Päivi Räsänen /fkf), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 151/1996 rd om mer undervisning i företagsamhet i skolorna (Anu Vehviläinen /cent, m.fl.), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 152/1996 rd om fler beröringspunkter mellan yrkesutbildningen och arbetslivet (Anu Vehviläinen /cent, m.fl.), som remitterades till utskottet den 14 mars 1996,

— hemställningsmotion 198/1997 rd om bättre räknekunnighet (Sulo Aittoniemi /cent), som remitterades till utskottet den 13 mars 1997,

— hemställningsmotion 199/1997 rd om bevarande av skidåkningsförmågan (Sulo Aittoniemi

/cent), som remitterades till utskottet den 13 mars 1997,

— hemställningsmotion 219/1997 rd om bekämpning av mobbning i skolorna (Päivi Räsänen /fkf m.fl.), som remitterades till utskottet den 13 mars 1997,

— hemställningsmotion 225/1997 rd om bättre hyfs och pli bland barn och unga (Hannu Takkula /cent), som remitterades till utskottet den 13 mars 1997,

— hemställningsmotion 226/1997 rd om utbyggd utbildning i datateknik för lärare (Hannu Takkula /cent), som remitterades till utskottet den 13 mars 1997,

— hemställningsmotion 138/1998 rd om tryggade verksamhetsbetingelser för folkhögskolor med stora byggkulder (Anneli Jäätteenmäki /cent m.fl.), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 139/1998 rd om effektivare läroavtalsutbildning (Kyösti Karjula /cent), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 140/1998 rd om kostnadsfri förskoleundervisning för sexåringar (Mari Kiviniemi /cent), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 141/1998 rd om eftermiddagsklubbar för skolelever (Anne Knaapi /saml), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 143/1998 rd om tryggad verksamhet vid skolbiblioteken (Jaakko Laakso /vänst), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 149/1998 rd om oförändrat timantal för den grundläggande specialundervisningen (Maija-Liisa Lindqvist /cent), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 151/1998 rd om åtgärder för att motverka mobbning i skolorna (Tauno Pehkonen /fkf), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 152/1998 rd om inrättande av en skoltrygghetsnämnd (Margareta Pietikäinen /sv), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998,

— hemställningsmotion 156/1998 rd om större

satsningar på yrkesutbildning inom miljöområdet (Päivi Räsänen /fkf), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998, samt

— hemställningsmotion 160/1998 rd om åtgärder för att starta utbildningsförsöket Osaamisella ammattiin (Marja-Liisa Tykkyläinen /sd), som remitterades till utskottet den 12 mars 1998.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- riksdagens talman Riitta Uosukainen
- undervisningsminister Olli-Pekka Heinonen, kanslichef Vilho Hirvi, överdirektör Kalevi Kivistö, överdirektör Markku Linna, direktör Simo Juva, regeringsrådet Matti Lahtinen, regeringsrådet Timo Lankinen, lagstiftningsrådet Arto Sulonen, undervisningsrådet Jorma Ahola och undervisningsrådet Arja Mäkeläinen, undervisningsministeriet
- lagstiftningsrådet Arja Manner, justitieministeriet
- dataombudsman Reijo Aarnio
- ärkebiskop John Vikström biträdd av skolekretärerare Markku Holma
- ärkebiskop Johannes
- generaldirektör Jukka Sarjala, överdirektör Aslak Lindström, överdirektör Heli Kuusi, överdirektör Timo Lähdesmäki, direktör Pentti Takala, undervisningsrådet Martti Apajalahti, undervisningsrådet Terhi Heino, undervisningsrådet Ritva Jaku-Sihvonen, undervisningsrådet Matti Kurvinen, undervisningsrådet Anna-Ester Liimatainen-Lambert, undervisningsrådet Ulla Numminen och undervisningsrådet Pentti Yrjölä, Utbildningsstyrelsen
- ordföranden för ledningsgruppen Saara-Maria Paakkinen, projektchef Eine Lillberg och projektsekreterare Malla Pirttilahti, enheten för utbildning för romer, Utbildningsstyrelsen
- generaldirektör Reijo Vihko, Finlands Akademi
- forskarprofessor Matti Rimpelä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- generalsekreterare Matti Ropponen, Vuxenutbildningsrådet
- generalsekreterare Kauko Hämäläinen, Rådet för utvärdering av högskolorna
- ordföranden för utbildnings- och arbetssektionen Kati-Riikka Hakala, Delegationen för ungdomsären den
- generalsekreterare Paavo Lounela, vice ordförande Taito Lehmusta och läraren i romani Tuula Åkerlund, Delegationen för zigenarären den
- ordförande Aatos Lahtinen och generalsekreterare Anneli Roman, Studentexamensnämnden
- professor Sven-Erik Hansén, Österbottens högskola vid Åbo Akademi
- direktören, professor Jouni Välijärvi, Pedagogiska forskningsinstitutet
- tf. utbildningschef Leena Vainio, Skolornas datapedagogiska central
- länsbildningsrådet Outi Salo, länsstyrelsen i Södra Finlands län
- länsbildningsrådet Heikki Lyytinen och skolinspektör Pauli Rautama, länsstyrelsen i Västra Finlands län
- länsbildningsrådet Pertti Kokkonen, länsstyrelsen i Uleåborgs län
- länsbildningsrådet Helena Alhosaari och skolinspektör Kari Torikka, länsstyrelsen i Lapplands län
- samordnaren av undervisningen för invandra-re Liisa Kosonen, Esbo finska utbildningscentral
- kulturdirektör Pentti Laakkio, Halikko kommun
- biträdande stadsdirektör Antti Viinikka, utbildningsnämndens ordförande Martti Häikiö och utbildningsdirektör Lauri Turja, Helsingfors stad
- utvecklingschef Harri Nissinen, Jyväskylä stad
- kulturnämndens ordförande Seppo Pulkkinen, kulturdirektör Pirkko Rissanen och undervisningschef Kauko Roikola, Jyväskylä landskommun
- skoldirektör Leena Aalto-Setälä, Kumo stad
- kommundirektör Christer Nyback, Korpo kommun
- kulturdirektör Hannele Mikkanen, Liperi kommun

- skoldirektör Pentti Ivakko, Oravais kommun
- utbildningsnämndens ordförande Raimo Järvenpää och sektordirektör Matti Rossi, Uleåborgs stad
- planeringschef Harri Peltoniemi, Björneborgs stad
- utbildningsnämndens ordförande Vesa Haapala, Rovaniemi landskommun
- daghemsföreståndare Arja Tuusa, Katajalaakson päiväkoti, Seinäjoki
- stadsdirektör Göran Wide, Ekenäs stad
- avdelningschef Sinikka Starck, Vasa stad
- kulturdirektör Aulis Pitkälä, Vanda stad
- skoldirektören, rektor Jukka Pitko, Övertorneå kommun
- kyrkoherde Rauno Pietarinen, ortodoxa församlingen i Ilomants
- förste rektor Raimo Lehtinen, Kokemäenjoikilaakson koulutuskuntayhtymä
- projektchef Urho Enlund, Päijät-Hämeen koulutuskonserni
- direktör Arto Ylitalo, Rovaniemen ammattikoulutuksen kuntayhtymä
- rektorn, professor Kari Sajavaara och ombudsman Anneli Hietaluoma, Jyväskylän sommaruniversitet
- rektor Seppo Lakovaara, Pojois-Pohjanmaan kesäyliopisto
- styrelseordföranden, professor Paavo Hoikka och ombudsman Pirjo-Maija Ojutkangas, Tammerfors sommaruniversitet
- prorektor Anne Salovaara, Institutet för ny teknik
- biträdande rektor Hannele Ikonen, Ammattiinstituutti
- rektor Erkki Lehto och direktionens viceordförande Irja Viljamaa, Anna Tapion koulu
- rektor Seppo Okko, Aurajoen lukio
- rektor Martti Hellström, Auroran koulu, Esbo
- rektor Ulrica Grankvist-Nybacka, Borgaregatans skola, Vasa
- rektor Timo Veijola, Espoon musiikkiopisto
- rektor Pentti Suni, Haiharan ala-aste, Tammerfors
- specialklasslärare Kimmo Hotulainen, Hangon keskuskoulu
- rektor Kalevi Jalonen, Haukiputaan ammattioppilaitos
- rektor Pirjo Tilus, Haukkalan koulu, Jyväskylä
- rektor Jukka Kuha, konservatoriet i Helsingfors
- direktionsordförande Max Åker-Blom, ämneslärare Mia Perämaa och ekonomichef Kaija Ylipalo, Rudolf Steinerskolan i Helsingfors
- rektor Anja-Liisa Alanko, Helsingin suomalainen yhteiskoulu
- rektor Sakari Jankkari, Hervannan lukio, Tammerfors
- biträdande rektor Maija Vesala och avdelningsföreståndare Maritta Lohi, Hämeenlinnan terveydenhuolto-oppilaitos
- rektor Juha Juurikkala, Iolan ala-aste, Vanda
- rektor Matti Päivärinta, International School of Tampere, Amurin ala-aste
- rektor Sirkka Reko, Joensuun ammatti-instituutti
- styrelseordförande Esko Osmo, styrelseledamot Riitta Harjunen och speciallärare Leni Knutar, Joonas-koulu
- rektor Erja Vihervaara, Juhana Herttuan lukio
- skolföreståndare Riitta Nisonen, Jukolan ala-aste och Patastenmäen ala-aste, Riihimäki
- rektor Jorma Lempinen, Jyväskylän lyseon lukio
- gymnasiektör Heikki Parkatti, Jyväskylän normaalikoulu
- rektor Jukka Sola, Kalevan lukio, Tammerfors
- biträdande rektor Osmo Ukkonen, Kalevan kankaan yläaste, S:t Michel
- rektor Pirjo Häti, Kallelan koulu, Björneborg
- rektor Seppo Nyysönen, Kallion lukio
- rektor Lauri Parvio och prorektor Reino Nummi, Karkun evankelinen opisto
- rektor Timo Toukomies, Kemijärven lukio
- rektor Matti Lauronen, Kemin aikuislukio
- ekonomichef Irma Lönnroth, Kiljavan opisto
- rektor Pentti Niemelä, Kilpisen yläaste, Jyväskylä
- rektor Sirpa Saarinen och prorektor Lauri Yli-Tepsa, Kitisenrannan koulu, Sodankylä
- skolföreståndare Riitta Launis-Mäkinen, Koivikkopuiston koulu (sjukhuskola), Tammerfors

- rektor Anna-Liisa Keskitalo, Kolarin lukio
- biträdande rektor Iris Fabritius, Kuopion kansalaisopisto
- rektor Matti Kuukka, Lahden yhteiskoulu
- rektor Lassi Järvi, Laihian yläaste
- föreståndare Sisko Halonen, Lehtimäen opisto
- föreståndare Manu Kitinoja, Limingan koulutuskeskus
- rektor Eeva Jokela, Linnanpellon lukio, Kuopio
- rektor Vesa Raasumaa, Lähemäen koulu, St Michel
- rektor Martti Holster, Länsi-Lapin ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- rektor Pentti Leipälä, Länsi-Lapin ammattioppilaitos
- rektor Hanna Yli-Luukko, Madetojan musiikkilukio, Uleåborg
- rektor Anna-Liisa Hirvenoja, Maikkulan yläaste, Uleåborg
- skolföreståndare Kari Heikkilä, Mustarannan koulu, Torneå
- rektor Alice Lillas, Korsholms medborgarinstitut
- rektor Matti Siltanen, Nurmon lukio
- prorektor Kaisa Lindström, Otavan opisto
- rektor Marja-Riitta Heikkilä, Paasikivi-opisto
- rektor Eero Väätäinen, Pakkalan erityiskoulu/Veromiehen ala-aste, Vanda
- rektor Simo Niva, Pellon yläaste
- rektor Yrjö Koivula, Pohjois-Karjalan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- rektor Jussi Hyvärinen, POHTO
- rektor Marja Hahtola, Posion yläaste
- rektor Jari Pitkänen, Putaan lukio, Torneå
- speciallärare Veikko Hamara, Pärinharjun koulu, Rovaniemi
- rektor Ilkka Mattila, Raudaskylän kristillinen opisto
- skolföreståndare Asko Peuraniemi, sjukhus-skolan i Rovaniemi
- rektor Hilikka Asteljoki, Saukonpuistonkoulu, Tammerfors
- rektor Riitta Moisander, Savonlinnan Taidelukio
- biträdande rektor Helli Kitinoja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- rektor Tuula Lamminmäki, Seinäjoen lukio
- rektor Marja Laine och läraren i religion och filosofi Taru Okkonen, Sibelius-lukio
- rektor Markku Hiltunen, Siikaranta-opisto
- rektor Ylermi Försti och biträdande rektor Pekka Nieminen, Suomen Yrittäjäopisto
- rektor Seppo Siitonen, Sääksjärven ala-aste, Lempäälä
- rektor Terttu Kauppi, Tammerkosken lukion aikuislinja
- opettaja, PeM Marketta Vuolle-Salonen, Tampereen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- förste rektor Risto Iiomäki, Tampereen ammattioppilaitos
- studiehandledare Jukka Vuorinen, Tampereen normaalikoulu
- läraren i historia och filosofi Harri Päiväsaari, Tampereen yhteiskoulun lukio
- rektor Simo Anttila, Toivonlinnan yhteiskoulu, Pikis
- skolföreståndare Hannu Lehtimäki, Turtolan koulu, Pello
- rektor Seija Vävilä, Åbo hälsövärdsläroanstalt
- rektor Leena Keskinen, Vesalan ala-aste
- rektor Allan Virtanen, Vörå idrottsgymnasium
- direktör Pentti Mäkinen, Centralhandelskammaren
- verkställande direktör Ritva Rastimo, Esbo handelskammare
- ordföranden, undervisningsrådet Esko Almgren, rektorn, teol. kand. Ilmo Mantere och föreståndaren för det teologiska institutet, MDiv. Simo Lintinen, utbildningskommittén inom Frikyrkan i Finland
- ordförande Merja Mellin, vice ordförande Juhani Kotilainen och sekreterare Eeva-Leena Valve, Aineopettajaliitto ry
- ordförande Sirkka-Liisa Anttila, Alkuopetuksen Opettajain Liitto ry
- ombudsman Petri Pohjonen, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto
- ordförande Pirjo Elo, Ammatillisen koulutuksen talouspäälliköt ry
- ordförande Pentti Rauhala, Ammatillisten oppilaitosten rehtoriliitto ry
- generalsekreterare Eero Leminen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf

- ordförande Eira Poranen, Biologi- och geografilärarnas förbund rf
- lärare Olavi Arra, Lärarna i filosofi och livsåskådningskunskap FETO r.f.
- verkställande direktör Per-Erik Isaksson, Folkhälsan
- ordförande Juha-Pekka Lehtonen och styrelseledamot Harri Rinta-Aho, Förbundet för lärarna i historia och samhällslära FLHS rf
- rektor Maria Salomaa och rektor Ilppo Salonen, Iltakoulujen rektorien yhdistys IRY ry
- socialchef Tauno Terho, Invalidförbundet rf
- ordförande Tuula Petäkoski-Hult, ISAAC-Suomi-Finland ry
- ordförande Martti Markkanen och ombudsman Eeva-Inkeri Sirelius, Medborgar- och arbetarinstitutens förbund rf
- lektor Sakari Ansamaa och lektor Paula Suolanen, Kaupallisten aineiden opettajat ry
- ombudsman Eero K. Mäkinen, Förbundet för främjande av merkantil undervisning rf
- ordförande Jorma Työppönen, Kauppaoppilaitosten rehtorit ry
- sekreterare Heli Rahka, Espoon Kehitysvammaisten Tuki, ombudsman Aila Halme, Autismföreningen i Finland rf och ordförande Erkki Mustaparta, Vantaan kehitysvammaisten tuki ry som representanter för en arbetsgrupp tillsatt av Kehitysvammaisten Uudenmaan Tukipiiri ry för att utreda utbildningen för utvecklingsstörda och autistiska personer
- chefen för läromedelscentralen Raija Kemiläinen, Förbundet Utvecklingshämning
- ombudsman Vuokko Valkamo, Klubbcentralen — stöd för skolan rf
- ordförande Merja Lehtonen, Hushållslärarnas förbund rf
- ordförande Erja Väisänen, Koulukuraattorit-Skolkuratorer ry
- vice ordförande Pekka Kolehmainen och direktör Lauri Tenhunen, Koulutuskuntayhtymien Johtajat ry
- ordförande Raija Heikkilä, Kunnan ruokahuollon johtavat viran- ja toimenhaltijat ry
- utbildningsplanerare Taina Tuomi, utbildningsplanerare Jari Salomaa och avdelningssekreterare Martti Leskinen, Kommunsektorns Fackförbund KAT ry
- ombudsman Liisa Kauppinen, ordförande Markku Jokinen, utbildningsplanerare Marja-Leena Toukonen, teckenspråkstolk Päivi Lappi och teckenspråkstolk Virpi Thurén, Dövas Förbund rf
- ordförande Soile Oleander, Barntädgårdsläraryrket BTLF rf
- ombudsman Vuokko Laaksonen, Liiketalouden Liitto LTA
- generalsekreterare Joel Juppi, Liikuntatieteellinen Seura ry
- ordförande Jarmo Salomaa, Luokanopettajaliitto
- ombudsman Seppo Niemelä, Maaseudun sivistysliitto ry
- direktören för ungdomsarbete Pirjo Lampinen, Mannerheims Barnskyddsförbund
- ordförande Pentti Parviainen, Riksförbundet för lärare i matematiska ämnen MAOL rf
- informatör, utbildningsplanerare Terhikki Mäkelä, Mångkulturell dagvård, skola och hem rf
- rehabiliteringsdirektör Teuvo Ruponen och utbildningssekreterare Jaana Aalto, De Synskadades Centralförbund rf
- direktör Liisa Souri, biträdande avdelningschef Aune Blümchen och biträdande avdelningschef Pentti Aho, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- ordförande Jorma Saloniemi, Opintokeskusseura
- utbildningspolitiska ombudsmannen Paula Kilpeläinen, Servicearbetsgivarna rf
- ordförande Elsi Torn, Representantskapet för de pedagogiska lärarorganisationerna
- sekreterare Tuula Saarentaus, Pirkanmaan erityisopetus ry
- speciallärare Marja Pelkonen och planerare Liisa Lahermaa, Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten vanhempainyhdistysten yhteistyöryhmä YTRY
- vice ordförande Irja Seurujärvi Kari, utbildningssekreterare Ulla Aikio-Puoskari ja ordföranden för utbildnings- och läromedelsnämnden Helvi Nuorgam-Poutasuo och tf. utbildningssekreterare Kirsti Helander-Alahuh-ta, Sametinget
- utbildningssekreterare Mervi Tolonen, Socialarbetarnas Förbund rf

- ombudsman Hannu Ahti, Sovinto ry/Vaihto-
ehtoinen ammattikoulu
- ordförande Lea Blåfield, Föreningen för Stei-
nerpedagogik rf
- vice ordförande Martti Sinkkonen, Steiner-
pedagogiikan yhteisöt ry
- intressebevakningssekreterare Kari Seppälä,
Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund
SAKKI rf
- arbetskrafts- och utbildningspolitiske sekre-
teraren Jari-Pekka Jyrkänne, Finlands Fackför-
bunds Centralorganisation FFC rf
- styrelseledamot Helli Jalas, Finlands special-
pedagogiska förbund rf
- ordförande Ville Marjomäki, generalsekrete-
rare Heikki Sederlöf och rektor Markku Hil-
tunen, Finlands Folkhögskolförening
- vice ordförande Kirsti Norkamo, Handelslä-
rarna i Finland rf
- utbildningspolitiska sekreteraren Merja Yli-
paavalmi, Förbundet för Handelsstude-
rande i Finland rf
- ordförande Pentti Silvennoinen, Finlands
Sommaruniversitet rf
- ordförande Terttu Valojärvi, Språklärför-
bundet i Finland SUKOL rf
- hemspråklärare Elga Kukko, Suomen kieli-
och kulttuurivähemmistöjen opettajat ry
- ordförande Seija Salminen, Suomen Koulu-
kirjastoyhdistys ry
- vice ordförande Hannu Makkonen, Suomen
koulutustarkastajat
- ordförande Ahti Puumalainen, Finlands
Kommundirektörer rf
- chefen för bildningsväsendet Matti Rasila,
sakkunniga Erja Johansson och sakkunniga
Kirsi Lindroos-Himberg, Finlands Kommun-
förbund
- ordföranden, rektor Pirjo Olsson, Förbundet
för konstskolor för barn och unga i Finland rf
- ordförande Pertti Helin, Finlands Gymnas-
tiklärförbund rf
- projektchef Kerstin Ekman, Finlands Idrott rf
- ordförande Elinor Bradshaw, Förbundet för
Gymnasisterna i Finland rf
- ordförande Timo Veijola och ombudsman
Aimo Ritaluoto, Finlands musikläroinrät-
ningars förbund rf
- generalsekreterare Mika Merilä, Suomen
Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
- ordförande Pertti Kostamo, Suomen opinto-
ohjaajat ry
- vice ordförande Pirkko Seppälä och styrelsele-
damot Brita Ihanus, Suomen oppilaanohjaa-
jat SOPO ry
- ordförande Tuomo Tikkanen, Finlands Psy-
kologförbund rf
- ordförande Antero Penttilä, Finlands Rekto-
rer rf
- ordförande Eeva-Liisa Urjanheimo, Finlands
Hälsövärdarförbund FHVF rf
- ordförande Anja Tolonen, Suomen uskon-
nonopettajain liitto ry
- ombudsman Anja Lehtijärvi, Finlands För-
äldraförbund rf
- direktör Martti Pallari, Företagarna i Finland
- ordförande Anna Kurkela, vice ordförande
Helena Korpela och klasslärare Maija Laitala,
Finska som andra språk rf
- ordförande Henrik Lax, biträdande gene-
ralsekreterare Viveca Lahti och ordföranden
för utbildningsutskottet Carita Lundin,
Svenska Finlands folkting
- projektchef Erkki Uitti, Tampereen Seudun
Uusyrittyskeskus ry (Uusyrittäjäpalvelu Ensi-
metri)
- ordförande Jouko Pekkarinen, Teknisten ai-
neiden opettajat ry
- ordförande Ritva Aalto, Textillärförbundet
rf
- ombudsman, MKD Harri Vertio och den fin-
ländska samordnaren för det europeiska nät-
verket för hälsofrämjande skolor Ulla Salo-
mäki, Centret för hälsofrämjande
- direktör Kari Purhonen, utbildningschef
Manu Altonen och utbildningspolitiske om-
budsmannen Heikki Suomalainen, Industrins
och Arbetsgivarnas Centralförbund
- utbildningschef Erkki Husu, Tjänstemanna-
centralorganisationen FTFC
- generalsekreterare Timo Toiviainen, Samver-
kande Bildningsorganisationerna
- ordförande Hannu Karvonen och ombuds-
man Aki Holopainen, Privatskolornas För-
bund rf
- rektor Yrjö Sotamaa, Universitetsrektorsrå-
det

- styrelseledamot Anneli Kalajoki, Äidinkielen opettajain liitto ry
- ekonomie kandidat Erkki Aho
- professor Matti Bergström
- professor Jarl-Thure Eriksson
- docent Jarkko Hautamäki
- professor Eeva Hujala
- biträdande professor Juhani Hytönen
- assistenten i specialpedagogik, PeM (disp.) Markku Jahnukainen
- pedagogie licentiat Pasi Kankare
- professor Jouko Kari
- FT, teknologie licentiat Kaisa Kautto-Koivula
- professor Erno Lehtinen
- professor Heikki Lyytinen
- professor Sakari Moberg
- filosofie magister, PD Liisa Niinikangas
- docent Kalevi Nikki
- dr h.c. Jaakko Numminen
- rektor Eeva Penttilä
- akademiprofessor Lea Pulkkinen
- professor Reijo Raivola
- professor Risto Rinne
- docent Kari Ruoho
- rektor Matti Taanila
- professor Risto Telama
- professor Kari Uusikylä
- forskare Matti Vesa Volanen
- forskare Sami von Wehrt.

Dessutom har kulturutskottet ordnat en utfrågning för studerande och föräldrar. Vid utfrågningen representerades eleverna av Kim Dahlback, Vasa, Marjo Frondelius, Uleåborg, Kaisa Heininen, Borgå, Heidi Henriksson, Tavastehus, Piia Ikäheimonen, Jyväskylä, Pekka Innanen, Tammerfors, Kalle Isotalo, Laihela, Petteri Kauppinen, Uurainen, Kalle Korpinieni, Imatra, Satu Lahtinen, Jyväskylä, Sanna Maaselkä, Perho, Eeva-Liisa Murto, Åbo, Terhi Mäkelä, Björneborg, Mika Parkkonen, Kitee, Jukka-Pekka Partanen, Lahtis, Natalia Peisonen, Helsingfors, Timo Salmela, Jyväskylä landskommun, Jarkko Salonen, Iitti, Mikko Saukoski, Sodankylä, Miia Tuppurainen, Jyväskylä, Anna Virrankoski, Kauhava, Joanna Väre, S:t Michel, Leena Väänänen, Siilinjärvi och Marjatta Väänänen, Siilinjärvi samt föräldrarna av Maarit Alasuutari, Birkala, Bjarne Dahlback, Vasa, Jorma Frondelius, Uleåborg, Mirja Heininen, Borgå, Eira Hoikkanen, Imatra, Anita Jumisko, Sodankylä, Oleg Kasatkin, Helsingfors, Juhani Kuusela, Kuusankoski, Arvo Maaselkä, Helsingfors, Birgitta Murto, Åbo, Leena Mäkelä, Björneborg, Alvi Parkkonen, Kitee, Antti Salokannel, Lahtis, Esa Sivonen, Lappo, Tarja Tiukkanen, Jyväskylä, Anne Väre, S:t Michel och Pekka Väänänen, Siilinjärvi.

Utskottet har besökt Mankkaan yläaste i Esbo och Kivimäen ala-aste i Vanda.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

Regeringen föreslår att utbildningslagstiftningen revideras. Den nuvarande omfattande och splittade lagstiftningen, som baserar sig på läroanstaltsformer, ersätts enligt förslaget med en snävare och mer koncentrerad lagstiftning baserad på utbildningens mål och innehåll, utbildningsnivåer och utbildningsformer samt de studerandes rättigheter och skyldigheter. Utbildningsanordnarna ges avsevärt större befogenheter att besluta om sättet att ordna utbildningen.

Propositionen innehåller förslag till lag om grundläggande utbildning, gymnasielag, lag om yrkesutbildning, lag om yrkesinriktad vuxenut-

bildning, lag om fritt bildningsarbete, lag om grundläggande konstundervisning, lag om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata samt lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Med undantag av utbildningen vid universiteten och högskolorna samt yrkeshögskolorna gäller de föreslagna lagarna all under undervisningsministeriet sorterande utbildning, från förskoleundervisning inom den grundläggande utbildningen till vuxenutbildning. De åtta föreslagna lagarna ersätter de nu gällande 26 lagarna om utbildning. Lagstiftningen om universiteten har redan reviderats och träder i kraft den 1 augusti 1998.

Den institutionella regleringen enligt läroanstaltsformer och läroanstaltsgrupper föreslås bli avskaffad i lagstiftningen, med vissa undantag avseende det fria bildningsarbetet. Lagarna gäller på samma sätt oberoende av om utbildningen ordnas av stat, kommuner och samkommuner eller av privata sammanslutningar eller stiftelser. Varje lags tillämpningsområde omfattar all utbildning enligt respektive lagar, oavsett de studerandes ålder och sättet att ordna utbildningen eller platsen där den ordnas. Bestämmelser om förvaltning eller tjänste- och befattningsstrukturer ingår inte i utbildningslagarna. Behörighetsvillkoren för rektorer med föreståndaruppgift och för lärare bestäms genom förordning.

Bestämmelserna om utbildningens mål och primära innehåll bibehålls i stort sett vid det nuvarande. Bestämmelserna om de studerandes rättigheter och skyldigheter preciseras. Bestämmelser om utbildningsanordnarens skyldighet att samarbeta med andra som ordnar gymnasieutbildning, yrkesinriktad utbildning och annan utbildning inom området samt bestämmelser om de studerandes rätt att räkna sig till godo studier som fullgjorts i ett annat sammanhang skall enligt förslaget tas in i gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning respektive lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

För att säkerställa att utbildningen håller hög kvalitet och är riktäckande enhetlig föreslås att bestämmelser om utvärdering av hur utbildningens mål uppnåtts tas in i lagarna.

Beroende på anställningsförhållandets art bestäms den rättsliga ställningen för rektorer, lärare och övrig undervisningspersonal enligt kommunallagen, lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet, statstjänstemannalagen eller lagen om arbetsavtal.

I gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och lagen om grundläggande konstundervisning föreslås bestämmelser om utbildningsanordnarens möjligheter att skaffa en del av utbildningstjänsterna av andra utbildningsanordnare eller alternativt av andra sammanslutningar och stiftelser än dem som beviljats tillstånd att ordna utbildning. Utbildningsanordnaren svarar för att de tjänster som upphandlas fyller lagens krav.

Den nya lagen om grundläggande utbildning föreskriver om läroplikten och om ordnande av den avgiftsfria grundläggande utbildning som avses i 13 § regeringsformen. Lagen innehåller också bestämmelser om lagens mål, kommunen som utbildningsanordnare, andra som ordnar grundläggande utbildning, undervisning, utvärdering, arbetstid samt om elevens rättigheter och skyldigheter. Jämfört med den gällande grundskolelagen utvidgas lagens tillämpningsområde. Enligt förslaget kommer lagens räckvidd att också gälla undervisningen i skolhemmen, som i dag hör till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Lagen skall också tillämpas på privata och statliga skolor samt medborgarinstitut och folkhögskolor, där det för närvarande ordnas grundläggande utbildning eller likartad utbildning med stöd av de speciallagar som nu föreslås bli upphävda. Bestämmelserna om platsen där eleven går i skola och om elevintagningen ändras samtidigt som eleverna ges större möjligheter att välja skola. Den förvaltningsmässiga indelningen i grundskolans låg- och högstadium avskaffas.

I gymnasielagen ingår bestämmelser om lagens mål, ordnande av utbildning, undervisning, utvärdering och studentexamen samt de studerandes rättigheter och skyldigheter. Lagen tillämpas också på statliga och privata läroanstalter samt folkhögskolor som för närvarande ordnar gymnasieutbildning eller likartad utbildning med stöd av de speciallagar för läroanstalterna som nu föreslås bli upphävda. Den som ordnar gymnasieutbildning ges friare händer att besluta om den för undervisning avsatta arbetstiden och om sättet att ordna utbildningen.

I lagen om yrkesutbildning ingår föreskrifter om bland annat lagens mål, ordnande av utbildningen, undervisning, utvärdering samt de studerandes rättigheter och skyldigheter. Lagen tillämpas på grundläggande yrkesutbildning för ungdomar och vuxna, på undervisning i tränings- och rehabiliteringssyfte för handikappade och på läroavtalsutbildning. Inom lagens räckvidd faller inte bara yrkesläroanstalterna utan också den grundläggande yrkesutbildning som med stöd av speciallagar för närvarande ordnas vid yrkesutbildningscenter för vuxna, musikläroanstalter,

folkhögskolor, medborgarinstitut, idrottsutbildningscentrer och studiecentraler. Också den som ordnar yrkesutbildning ges friare händer att besluta om den för undervisning avsatta arbetstiden och om sättet att ordna utbildningen. Enligt förslaget avskaffas indelningen av yrkesläroanstalterna i flera olika läroanstaltsformer.

Lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning skall enligt förslaget innehålla bestämmelser om bland annat lagens syfte, ordnande av utbildning och examina, undervisning, utvärdering samt om examina som kan avläggas oberoende av hur yrkeskickligheten förvärvats. I dagsläget ordnas utbildning för examina som kan avläggas oberoende av hur yrkeskickligheten förvärvats och utbildning som förbereder för dessa examina med stöd av lagen om yrkesexamina. I och med att denna lag föreslås bli upphävd kommer utbildningen i fråga att falla inom den nya lagens räckvidd. Lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning innehåller regler inte bara för yrkesinriktad tilläggsutbildning som förbereder för fristående examina utan också för annan yrkesinriktad tilläggsutbildning inklusive tilläggsutbildning som ordnas i form av läroavtalsutbildning.

I lagen om fritt bildningsarbete ingår bestämmelser om verksamhetens mål och uppgift samt om personal, undervisning, utvärdering och finansiering. Fritt bildningsarbete kan ordnas vid medborgarinstitut, folkhögskolor, studiecentraler, idrottsutbildningscentrer och sommaruniversitet. En kommun kan dock sammanslå en läroanstalt inom det fria bildningsarbetet för vilken kommunen är huvudman med en annan kommunal läroanstalt. Sommaruniversiteten kommer enligt förslaget att omfattas av den lagstadgade finansieringen.

Lagen om grundläggande konstundervisning har föreskrifter om utbildningens uppgift och mål, ordnande av utbildning, läroplan, undervisning, utvärdering, personal och statsandelar. Lagen täcker den undervisning som regleras i den gällande lagen om grundundervisning i konst och annan än yrkesinriktad utbildning vid musikläroanstalter.

Bestämmelser om förvaltningsgrunderna för den som ordnar statlig eller privat utbildning skall enligt förslaget ingå i lagen om förvaltning

av utbildning som ordnas av staten eller privata. Lagen har regler bland annat för direktion, rektor, instruktion och laglighetsövervakning. Universitetslagen tillämpas på förvaltningen av övningsskolor i anslutning till universiteten. Förvaltningen av den utbildning som ordnas av kommunerna och samkommunerna skall helt basera sig på kommunallagen.

Enligt den föreslagna lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet kommer de nuvarande grunderna för finansieringen av utbildningen att kvarstå på de flesta punkter. Det betyder att man utgår från antalet elever och studerande, antalet undervisningstimmar samt andra liknande faktorer som beskriver verksamhetens omfattning samt de kalkylerade priser per enhet för dessa som fastställts i förväg för det följande året. Finansieringssystemet ändras utifrån de föreslagna lagarna om finansierad verksamhet. I bestämmelserna tas exempelvis hänsyn till den slopade förvaltningsmässiga indelningen av grundskolan i ett låg- och högstadium, bestämmelserna om skolhemsundervisning i den föreslagna lagen om grundläggande utbildning samt den slopade indelningen av den yrkesinriktade utbildningen i olika läroanstaltsformer.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 1998. När lagarna träder i kraft fortsätter huvudmännen för skolorna och läroanstalterna utan särskilda åtgärder som sådana utbildningsanordnare som avses i de föreslagna lagarna. Förvaltningsorgan och övriga organ tillsatta med stöd av de gällande lagarna fortsätter till mandatperiodens slut. Anställningsförhållandena för rektorer, lärare och övrig undervisningspersonal samt de utbildningsinspektörer som ansvarar för ordnandet av läroavtalsutbildning fortsätter innehållsmässigt i oförändrad form när lagen träder i kraft.

Lagmotionerna

I lagmotion 52/1995 rd föreslås att undervisningen i svenska skall göras till ett valfritt ämne på alla nivåer i utbildningssystemet.

I lagmotion 65/1995 rd föreslås att till grundskolelagen fogas en bestämmelse om att en elev i grundskola, om hans föräldrar så vill, har rätt att

gå i närmaste grundskola även om den ligger inom en annan kommun.

I lagmotion 18/1996 rd föreslås att lagen om läroavtalsutbildning ändras så att elevens lön i läroavtalsutbildningen kan avtalas mellan arbetsgivare och elev oberoende av förpliktelsen om avtalets allmänt bindande karaktär enligt 17 § lagen om arbetsavtal.

I lagmotionerna 59/1997 rd och 60/1997 rd föreslås att barn skall ha rätt att året innan läroplikten börjar få gratis förskoleundervisning.

I lagmotion 61/1997 rd föreslås vissa ändringar i regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utbildning (RP 86/1997 rd). Förslagen gäller huvudsakligen handikappade elever.

I lagmotion 110/1997 rd föreslås att hälsokunskap och idrott skall ingå i lagstadgade läroämnen.

Hemställningsmotionerna

I hemställningsmotion 176/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall, om landets ekonomiska situation tillåter, vidta åtgärder för att körskickligheten klassificeras som en av medborgarnas grundläggande färdigheter och att förarundervisningen och -provet skall ingå i den grundläggande utbildningen åtminstone delvis med samhällets finansiering.

I hemställningsmotion 177/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att få till stånd ett bättre samarbete mellan industrin och skolmyndigheterna med hänsyn till arbetskraftsbehovet i utbildningsplaneringen.

I hemställningsmotion 183/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten så att alla som lämnar grundskolan får en plats inom vidareutbildningen och alla utexaminerade ett arbete eller en praktikplats.

I hemställningsmotion 191/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att trygga trafikundervisningen för barn och unga.

I hemställningsmotion 196/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att kostnadsersättningen till dem som deltar i yrkesinriktad vuxenutbildning ome-

delbart höjs och ändras så att också de som får arbetsmarknadsstöd skall omfattas av kostnadsersättningen och matförmånen.

I hemställningsmotion 199/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta brådskande åtgärder för efterkontroll av handikappade och långtidssjuka som fullgjort sin läroplikt i grundskolans allmänna undervisning.

I hemställningsmotion 200/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen i brådskande ordning lämnar propositioner till riksdagen om utbildning av skolassistenter.

I hemställningsmotion 214/1995 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar brådskande åtgärder för att inleda ett forsknings- och utvecklingsprojekt om bättre intregreering av utbildning och arbetsliv i Norra Karelen.

I hemställningsmotion 126/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att utveckla skolskjutsarna i glesbygden.

I hemställningsmotion 139/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att det till en början i några yrkesläroanstalter inom ramen för försöksverksamhet inrättas en tvåårig linje för "livets skola", där de unga skulle få praktisk undervisning i att klara sig på egen hand.

I hemställningsmotion 141/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att samma villkor skall gälla alla elever.

I hemställningsmotion 146/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att ändra läroplanen för grundskolan för att familjekunskap, kunskaper i mänskorelationer och barnavård skall utgöra ett enhetligt läroämne eller vara en integrerad del i något annat läroämne.

I hemställningsmotion 147/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall inleda inlärningsprogram mot rasistiska attityder för familjer och den kommunala förskolan.

I hemställningsmotion 151/1996 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar snabba åtgärder för att främja och öka undervisningen i företagsamhet i skolorna.

I hemställningsmotion 152/1996 rd föreslås att

riksdagen hemställer att regeringen vidtar åtgärder för att öka beröringspunkterna mellan yrkesutbildningen och arbetslivet.

I hemställningsmotion 198/1997 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar åtgärder för att barn i Finlands grundskolor i brådskande ordning börja undervisas också i multiplikation, subtraktion och addition på annat sätt än med hjälp av fickräknare för att de traditionella fördigheterna skall kunna bibehållas.

I hemställningsmotion 199/1997 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att färdigheterna i skidåkning som håller på att försvinna skall omfattas av effektiviserad undervisning i våra grundskolor.

I hemställningsmotion 219/1997 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att minska mobbningen i skolan.

I hemställningsmotion 225/1997 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att trygga barnens och de ungas undervisning i hyfs och pli i grundskolan.

I hemställningsmotion 226/1997 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar brådskande åtgärder för att för lärarna skall få omskolning och fortbildning med informationstekniska inslag så att utbildningen kan inledas redan i år.

I hemställningsmotion 138/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta konkreta åtgärder för att trygga verksamheten vid folkhögskolor i ekonomiska svårigheter när kapitalersättningen för hyresvärdet upphör.

I hemställningsmotion 139/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar åtgärder att det vid varje arbetskrafts- och näringscentral finns ett system för utbud av läroavtalsutbildning.

I hemställningsmotion 140/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar åtgärder som garanterar rätten till avgiftsfri förskoleundervisning för barn under sex år.

I hemställningsmotion 141/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall inleda försöksverksamhet med grundskoleelevernas eftermiddagsklubbar i samarbete med olika aktörer.

I hemställningsmotion 143/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall trygga möjligheterna både ekonomiskt och lagstiftningsmässigt till inrättande, utvecklande och upprätthållande av skolbibliotek.

I hemställningsmotion 149/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta snabba åtgärder för att trygga en tillräcklig specialundervisning så att timantalet för specialundervisningen är minst 30 timmar.

I hemställningsmotion 151/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att en handlingsplan utarbetas mot mobbningen i skolan.

I hemställningsmotion 152/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen vidtar åtgärder för att inrätta en skoltrygghetsnämnd på riksnivå dit elever och föräldrar kan vända sig i de fall då de anser att kommunen brutit mot principen om jämlik och enhetlig utbildning i olika delar av vårt land.

I hemställningsmotion 156/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder för att utreda behovet av yrkesutbildning på miljöskyddsområdet.

I hemställningsmotion 160/1998 rd föreslås att riksdagen hemställer att regeringen skall vidta åtgärder att inleda ett nytt sysselsättande utbildningsförsök Genom kunskap till yrke.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmän motivering

Rätten till grundläggande utbildning. Regeringsformen utgår i 13 § om de kulturella rättigheterna från att var och en har rätt att avgiftsfritt få grundläggande utbildning. Avgiftsfriheten innebär att de studerande skall kunna få undervisning utan att behöva betala för den. Utöver undervisningen skall också nödvändigt undervisningsmaterial, typ läroböcker, vara avgiftsfritt. Den subjektiva rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning kommer genom den lagfästa läroplikten.

Enligt 13 § 2 mom. regeringsformen skall var och en utan hinder av medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov på lika villkor ha möjligheter att få även annan än grundläggande utbildning samt att utveckla sig själv. Bestämmelsen att det allmänna skall trygga att undervisning finns att tillgå väger tungt, menar utskottet. Den gäller alla utbildningsnivåer, från förskoleundervisning till utbildning på högsta nivå, inkluderat vuxenutbildning. Utskottet poängterar att bestämmelsen i regeringsformen legitimerar principen om livslångt lärande, en princip som regeringen genom ändringarna i sin proposition ytterligare vill stärka. Det är viktigt, anser utskottet, att medborgarna har samma möjligheter att få undervisning och utveckla sig själva, oavsett till exempel bostadsort. Det allmänna bör skapa premisser för att den enskilde skall kunna utveckla sig allsidigt och differentierat. Detta betyder att det allmänna bör tillhandahålla och stödja bland annat bibliotek, ett museiväsende och läroanstalter som inrättats för så kallade allmänbildande behov, skapa tillfällen till ungdomsarbeten samt utövande av kultur och motion. Häri ingår också statens skyldighet att bidra till konst och vetenskap.

För att intentionen med bestämmelsen skall realiseras är det enligt utskottet av största vikt att det allmänna sköter om att adekvata undervisnings-, biblioteks- och kulturtjänster finns att tillgå och att den enskilde inte hindras att få utbildning eller utveckla sig själv på grund av medellöshet eller bostadsort.

Syftet med utbildningen. När kulturutskottet be-

handlade statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (KuUB 11/1990 rd) anförde det bland annat följande om skolans pedagogiska uppgift: "Skolsystemet har som mål att fostra balanserade, ansvars-kännande, självständiga, kreativa, fredsvänliga och samarbetsvilliga elever samt belevade människor och samhällsmedlemmar." Utskottet ansåg också att skolan i sin pedagogiska uppgift bör gå in för att stödja hemmen, som i sista hand ansvarar för barnens uppfostran. Dessa mål ingår i propositionen med förslag till ny skollagstiftning. De föreslagna skollagarna ger skolorna redskap att sprida ut ett gediget kulturkapital. Av motiveringen framgår dock inte vilken nationell kulturuppfattning reformen grundar sig på. Utbildningens samhälleliga funktion motiveras snarare med de instrumentella värden studierna har, inte med vad de tillför bildningen. Efterhand som kunskapen blir ett allt viktigare element i produktionen och kunskaps-samhället byggs ut uppstår det ett tryck att frigöra kunskapen från kultur och individens andliga utveckling. Propositionen bygger enligt utskottets uppfattning på de linjer riksdagen stakat ut för utbildningspolitiken i framtiden.

Rötterna till skolproblematiken står alltför högt utsträckning att finna i principen att kultur bara handlar om kunskap eller kunskapsrelaterad upplysning och att man inte satsar tillräckligt på att utveckla de ungas hela personlighet, menar utskottet. Utskottet håller fortfarande fast vid de saker som den lyfte fram i samband med den utbildningspolitiska redogörelsen, nämligen att självständigt tänkande, verksamhet i grupp, känslor och förmåga att uttrycka sig bör ges betydligt större utrymme än tidigare. Skolans pedagogiska mål är att fostra välbalanserade unga människor med en sund självuppfattning som inser sitt ansvar i växelverkan mellan människan och naturen och som värnar om den nationella kulturen och nationella värden. Till dessa räknas bland annat den humanistiska och kristna traditionen, aktningen för hem och arbete samt tolerans och internationalism. Dessa grundläggande värden håller fortfarande när vi tar steget över till nästa millennium. Ett viktigt

mål med utbildningen är att lära människor att vara goda medmänniskor utifrån detta arv.

Uppfostran bör utgå från en holistisk människosyn, alltså att de olika dragen hos människan påverkar varandra. Detta kräver att skolan respekterar etiskt och moraliskt hållbara värden och att den samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga bildningen balanseras upp mot dessa värden. Bildningen bygger på en människosyn där människan utifrån intellekt och samvete tar personliga beslut och träffar personliga val. Hon är en kritisk medborgare med stark moralisk identitet som förutom förstånd också har vilja att göra gott och en önskan att förbättra sig själv och samhället. Utbildningens uppgift är att tillföra människor en så god självkänsla att de också klarar av att dra upp gränser för sig själva. Uppfostran bör utgå från att människan inte enbart eftersträvar jämvikt utan också förmår uppleva den spänning företagsamhet och kreativitet genererar. Livet är oförutsebart och kan inte bemästras till alla delar. Människor bör ges beredskap att lära sig leva.

Utskottet instämmer i det som Utbildningsstyrelsen lade fram om uppfostran och undervisning i motiveringen till 1994 års läroplan. Grundskolan skall utvecklas till en läropliktsskola, som tillhandahåller alla barn och unga mångfasetterade allmänbildande studiemöjligheter. Dess uppgift är att bidra till att elevernas personlighet utvecklas på alla plan och att de bibringas nödvändiga färdigheter med hänsyn till fortsatta studier och yrkesval samt att skapa betingelser för en gynnsam social mognad och samarbetsförmåga med beaktande av de individuella skillnaderna hos eleverna. Allmänbildning handlar inte bara om kunskapsmässiga färdigheter utan också om en etisk och estetisk sensibilitet, ett utvecklat känsloliv, observations- och kommunikationsförmåga, grundläggande kunskaper som behövs i arbetslivet samt förutsättningar att ingå i samhället.

I ett pluralistiskt samhälle bör skolan i nära samverkan med intressegrupper i den närmaste miljön tydliggöra sin egen värdegrund och därvid bland annat väga in människans förhållande till det egna jaget, till andra människor, till arbetet, till samhället, till religionen, till kulturen och till

naturen. När skolan kommit fram till vilken dess värdegrund är blir det också lättare för den att få eleverna att analysera sina egna värden och på dem baserade gärningar samt att ta sina egna beslut. En viktig plattform att utgå ifrån när skolans uppfostrings- och undervisningsarbete planeras är ungdomarnas totala världsbild, med dess upplevelserelaterade, funktionella, sociala, kulturella och budskapsmässiga dimension.

Etiska diskussioner är ett viktigt inslag när värdegrunden utformas. Dagens värden består inte bara av de klassiska grundvärdena utan också av en särskild respekt för människovärdet och livet. En viktig beståndsdel i debatten är jämlikheten mellan människor, oavsett kön, ålder, etniskt ursprung eller förmögenhet. Andra viktiga faktorer som bör vägas in när värdegrunden formuleras är främjande av en hållbar utveckling, kulturidentitet, kulturell mångfald och internationalisering, främjande av fysisk, psykisk och social välfärd samt mognad till medlem i medborgarsamhället. Ett civiliserat samhälle grundar sig på social koherens, demokrati och inbördes solidaritet. Av detta följer att skolan i sitt bildningsvärv också skall värna om livstro, självbild och sociala värden.

Utskottsbehandlingen av propositionen har, i synnerhet i slutfasen, präglats av den offentliga debatt som i början av året väcktes om den grundläggande utbildningens resurser och i synnerhet kommunernas beslut att permittera lärare. Kulturutskottet hänvisar till det som statsutskottet säger i sitt utlåtande, nämligen att problemet inte beror på lagstiftningen, utan på de inadekvata totala resurser som den grundläggande undervisningen förfogar över.

På väg mot ett kulturbaserat kunskapsamhälle. I samband med behandlingen av statsrådets framtidsredogörelse våren 1997 slog riksdagen fast de fyra övergripande framgångsfaktorerna: en förnuftig anpassning till globaliseringen, ett samlat nyttiggörande av kunskap och teknik, mänsklighet och innovation samt kontroll över omvärlden och livet. Också för dessa framgångsfaktorer utgör kunskapen den fundamentala grunden.

En princip som utskottet vill lyfta fram och som genomsyrar skollagstiftningen och detta be-

tänkande är den målmedvetna utvecklingen mot ett kunskapssamhälle. Det räcker inte, menar utskottet, att man ställer informationssamhället som mål, eftersom till buds stående information är av mindre betydelse än hur man behärskar och använder den så att informationen genom att aktivt användas av alla finländare blir andligt kapital och kompetens. Omstruktureringarna i samhället leder till ett brett och permanent behov av lärande. Detta behov kan inte tillfredsställas på något annat sätt än att bistå folk i detta lärande i alla livsmiljöer: läroanstalter, arbete, föreningsverksamhet, hem och fritidsaktiviteter. I analogi härmed breddas utbildningspolitiken och andra sektorer av politiken som påverkar lärandet, den arbetsmarknadspolitiska, den näringspolitiska och den socialpolitiska aspekten, till en politik som främjar lärandet.

Människor ställs hela tiden inför nya situationer där det krävs nya kunskaper och ny kompetens. De snabba förändringarna i samhället och arbetslivet, den högre medelåldern för befolkningen och den höga strukturella arbetslösheten leder till särbehandling och utslagning om inte målmedvetna grepp tas för att motverka utvecklingen. Utskottet betonar att ett livslångt lärande är det genomgående målet för denna lagstiftning och också en nationell strategi som hjälper Finland att utvecklas till ett kunskapssamhälle. Totalrevideringen av skollagstiftningen utgör en bra plattform för denna utveckling.

Syftet med reformen. Skolan som institution har alltid haft starka pedagogiska och kulturella ambitioner. Som mål för utbildningen har exempelvis uppställts främjande av civilisation och en allsidig utveckling av elevernas personlighet, men också flexibilitet i fråga om studierna, valfrihet, individualitet, spännvidd och ett livslångt lärande. Reformen som gripit djupare i utbildningen har alltid haft likartade mål. Syftet med den nu föreliggande revideringen är att fortsätta utvecklingen av grundskolan och ge nya instrument för att öka den flexibilitet, individualitet och valfrihet som introducerades på 1990-talet i anordnandet av utbildningen, undervisningen och studierna. Utskottet har fått höra kritiska röster som påtalat att propositionsmotiveringen är alltför teknisk och juridisk. Utskottet påpekar att det är

fråga om en kodifikationsreform och inte en översyn av innehållet. Utskottet framhåller dock att propositionsmotiveringen över lag genomsyras av bland annat följande faktorer:

- tryggade rättigheter för de studerande
- bättre kvalitet
- stöd till människorna när det gäller att satsa på livslångt lärande och utveckla sig själva
- hänsyn till regionala och lokala behov och
- möjlighet till värdeprioriteringar.

En flexibel och allmänt utformad lagstiftning har dock till uppgift att i mån av möjlighet skapa ett heltäckande "skyddsnet" för att en bildningsmässig jämlikhet skall råda i hela landet. Reformen ger i synnerhet den som anordnar utbildningen friare händer men också större ansvar. Detta är en utveckling i rätt riktning, menar utskottet. Skolornas initiativrikedom och innovationsförmåga bör ges tillräckligt med utrymme och stöd. Bara i en miljö av denna typ kan undervisningen och lärandet utvecklas till en nivå där de klarar av de utmaningar som bland annat principen om ett livslångt lärande och ambitionerna att höja kvaliteten på lärandet ställer på utbildningen. En mångfacetterad studieteknik som hjälper den studerande att bli självständig kan inte utvecklas i en rigid och strikt reglerad skolstruktur.

En allmännare utformning av bestämmelserna är ett ändamålsenligt grepp, menar utskottet, eftersom detta ger en reell chans att förnya undervisningen. Åtgärden skapar möjligheter att utveckla undervisningen utifrån lokala krav och prioriteringar samt elevernas behov. Skolorna bör se det som en uppsättning nya instrument som gör det möjligt att hjälpa de studerande att utvecklas till människor som odlar sina inneboende styrkor, besitter social kompetens, tar ansvar för sig själva och är villiga och ivriga att livet ut lära sig nya saker. Alla elever bör i skolan känna att någon bryr sig om dem och uppmuntar dem.

Grunden till civilisation läggs allt oftare i skolan. Kulturaspekten ställer krav på såväl yrkesutbildningen som den allmänbildande utbildningen. I stället för en smal specialiserad utbildning behövs en bred allsidig utbildning. Numera knyts utvecklingen av utbildningen allt starkare till li-

vet i övrigt. I synnerhet arbetslivet har talat för en revidering av utbildningen. Utbildningen sker inte bara i formella läroanstalter utan studierna bedrivs på platser där man vill hålla jämna steg med utvecklingen.

De nya bestämmelserna kräver att utbildningsanordnarna och skolorna skapar en lokal kulturpolitik, ett hårt krav för bägge parterna. Tyvärr har det visat sig att kommunerna inte alltid varit redo att ta det ökade ansvaret. Med specialisering följer faran för särbehandling. Det finns tecken som tyder på att skillnaderna i inlärningsresultat mellan internationellt sett exceptionellt små skolor och regioner hotar öka. Det är viktigt, menar utskottet, att detta hot kan slås tillbaka. På denna punkt hänvisar utskottet särskilt till det som sägs om utvärdering.

Utvärdering

Allmänt. Utvärderingen har en mycket stor betydelse i skolorgästiftningsreformen. Samtidigt som bestämmelserna om hur utbildningen skall anordnas gjorts mindre rigorösa och utbildningsanordnaren givits större möjligheter att fatta ändamålsenliga beslut, är det av största vikt att målet för lagarna kan uppnås genom en väl upplagd utvärdering. Utskottet poängterar att det primära syftet med utbildningen är att eleverna lär sig. Den nu aktuella lagstiftningen och utvärderingen, ett av de viktigaste elementen inom lagstiftningen, att utveckla utbildningen för att denna i högre utsträckning skall främja inläringen, men också att målen för undervisningen och inläringen i respektive lagar skall nås. Utvärderingen har också en viktig samhällspolitisk funktion i och med att den bidrar till jämställdhet i det finska skolsystemet, poängterar utskottet.

Utvärderingen är en ny och krävande uppgift och därför har utskottet ansett det nödvändigt att i sitt betänkande grundligt analysera vad utvärdering är och hur utvärderingen sker i praktiken. Det är i högsta grad relevant att resultaten av utvärderingen konsekvent används för att utveckla utbildningen. Bedömningen har att göra med att man kan dela med sig av erfarenheter och i synnerhet beprövade tillvägagångssätt, betonar utskottet.

Utvärderingsprinciper. I propositionen föreslås att skolorgästiftningen skall innefatta bestämmelser om utvärdering av utbildningen. Regeringen föreslår allmänna bestämmelser om utvärderingens syften och objekt, vem som skall utföra utvärderingen, utvärderingens nivåer och offentliggörandet av resultaten av utvärderingen. Utvärderingen skall gälla all den utbildning som avses i propositionen och användas för att ta reda på om målen för utbildningen uppfylls i praktiken. Det nya utvärderingssystemet är en mycket viktig reform i propositionen, menar utskottet. Dess betydelse accentueras av att den föregripande regleringen av utbildningsprocessen gjorts avsevärt lättare på 1990-talet när bestämmelser i lag och förordning med bindande verkan för det lokala planet samt normbeslut från undervisningsministeriet och centrala ämbetsverk upphävs. Följaktligen har det blivit nödvändigt att skapa ett lagstadgat utvärderingssystem när en föregripande reglering av utbildningsprocessen allt mer börjar ersättas av en lagstiftning baserad på utbildningens mål och funktion. Utvärdering av utbildning är ett viktigt instrument när det gäller att garantera att utbildningstjänsterna håller hög kvalitet och är jämförbara i riksperspektiv.

En lagstiftning baserad på mål och funktion kräver en fortlöpande uppföljning av om utbildningens mål har uppfyllts. I den föreslagna lagstiftningen anges inte några läroanstaltsvisa mål utan där utgår man från mål för respektive utbildningsform, exempelvis grundläggande utbildning och yrkesutbildning. Målen anges i en mer avskalad form än i de nuvarande lagarna. Detaljerna kring de generella rikstäckande målen fastställs av statsrådet. I de grunder för läroplanen och examina som Utbildningsstyrelsen beslutar om anges närmare vilka mål och vilket innehåll som gäller för undervisningen.

För att de nya lagarna skall ha åsyftad verkan måste utvärderingen träffa rätt och utvärderingssystemet generellt sett vara effektivt, menar utskottet. Utvärderingen bör ta fasta på att följa upp i vilken utsträckning de viktigaste målen för undervisningen och utbildningen uppfyllts och därför är utvärderingsparagraferna, som här

knyter an till målsättningsparagrafen i respektive lagar, allmänt utformade. Utskottet vill dock betona att deras betydelse bör ses i relation till lagarna i sin helhet och att de får sin betydelse av de centrala utbildningsprinciperna i propositionen. Därför har utskottet ändrat utvärderingsparagrafernas lydelse i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning.

När det gäller utvärdering handlar det inte bara om att realisera bestämmelserna om syfte i de olika skollagarna utan också om utvärdering av resultaten av hela utbildningen. Den bör följaktligen gälla i vilken utsträckning målen för respektive utbildningar uppnåtts, särskilt med hänsyn till skolans pedagogiska och bildande uppgift, tillgången på utbildning, utbildningsarrangemangen, utbildningsanordnarens pedagogiska uppgift, lokaler och anläggningar, elevernas och de studerandes rättigheter, undervisningspersonalens verksamhet och ledningen av läroanstalten, men också hur förvaltningen fungerar och resurserna är fördelade samt hur kommunen sköter sitt åliggande att anordna utbildning.

Utvärderingen bör främst gälla dem som ordnar utbildning och fokusera på att de utvecklar utbildningen utgående från de generella principerna i lagstiftningen. Enligt en utredning till utskottet beror utbildningsresultaten i högsta grad på vilka åtgärder huvudmännen för läroanstalterna vidtar. Därför är det av största vikt att huvudmännens agerande inte bara blir föremål för intern utvärdering utan också för extern. Extern utvärdering behövs dels för att utbildningen skall hålla en jämlik och enhetlig linje, dels för att säkra en högre målpuppfyllelse i fråga om undervisningen. Av största vikt är att utvärderingsresultaten läggs till grund för en vidareutveckling av utbildningen.

I den föreslagna lagstiftningen åläggs den som ordnar utbildningen att utvärdera utbildningen och bedöma vilken verkan den har. Denna självvärdering innefattar utvärdering både på läroanstaltsnivå och utbildningsanordnarens nivå, i synnerhet på kommunal nivå. Bestämmelserna om självvärdering förutsätter att de som ordnar utbildningen fortlöpande och systematiskt

granskar sin verksamhet. Granskningen ger information som utbildningsanordnaren kan använda för att utveckla sin utbildning. De studerande och deras vårdnadshavare får genom utvärderingen information om hur de uppställda målen har uppnåtts samt information som behövs i olika valsituationer.

Utvärderingsaspekter. Utvärderingen baserar sig alltid på värden och mål. Den kan ske utifrån olika aspekter beroende på vilka värden och mål som lagts till grund för den. Den kan betona individens rätt att själv bedöma sin egen utveckling och tillmäta utomstående verksamhet betydelse eller den kan vara en kritisk analys som försöker ifrågasätta mål och verksamhet samt åstadkomma förändringar i verksamheten. När utvärderingen sker på finansiella villkor är syftet att effektivisera resursanvändningen. Genom utvärderingar där man nöjer sig med snäva resultat försöker man få fram antingen vilket mervärde utbildningen genererat eller vilken nytta kommer att vara efter utbildningen.

Enligt en utredning till utskottet definierar Utbildningsstyrelsen sin ståndpunkt och sin grundläggande uppgift på följande sätt: När det utvärderas hur resultatet Utbildningsstyrelsens undervisningsverksamhet varit handlar det dels om en utredning av i vilken utsträckning målen för fostran, undervisning och utbildning nåtts, dels om en tolkningsmässig analys av skolsystemet. De uppnådda resultaten utvärderas utifrån effekter, funktionsduglighet och ekonomi med hjälp av de mål som myndighetsorganisationen ställt för verksamheten.

Utskottet anser att Utbildningsstyrelsen tagit fram de rätta prioriteringarna. När utvärderingen utvecklas bör undervisningsväsendet så vitt möjligt ses i ett helhetsperspektiv. Först bör man slå fast villkoren för verksamhet, begrepp, dimensioner och utvärderingsobjekt och först därefter indikatorer för olika fenomen. Det är också viktigt att ifrågasättande och kritiska synpunkter vägs in när slutsatser dras om utvärderingen.

Principer för utvärderingen. Utbildningsstyrelsens principer för utvärderingen är bra, tycker utskottet. En av principerna är att utvärderingen grundar sig på utbildningspolitiska beslut och får sin legitimitet av bestämmelserna om undervis-

ningsväsendet. Utbildningsstyrelsen betonar att de som utför utvärderingen bör ha sakkunskap och känna till den samhälleliga, nationella och internationella miljön samt tillåta så stor insyn som möjligt i utvärderingsarbetet.

Det är bra, menar utskottet, att man enligt utvärderingsprinciperna såvitt möjligt bör bedöma måluppfyllelsen och resultaten i fråga om skollagarna ur ett helhetsperspektiv. Det bör dock följas upp vilka former utvärderingen tar sig samtidigt som den bör utvecklas för att i framtiden kunna möta aktuella utmaningar.

Bedömning av resultaten

Enligt en utredning till utskottet bör utbildningsresultaten i utvärderingar på nationell nivå bedömas utifrån tre kriterier: effekter, funktionsduglighet och ekonomi.

Effekter. Effekterna är en indikation på att de färdigheter utbildningen givit bidragit till en andlig mognad hos individen samt till en utveckling inom samhället, kulturen och arbetslivet både i kvalitativt och kvantitativt hänseende.

1. Uppnående av inlärningsresultat. Det är viktigt att göra en bedömning av i vilken mån resultaten motsvarar målen för examina och å andra sidan i vilken utsträckning de uppställda målen nåtts.

2. Lärfärdigheter. Att tillägna sig lärfärdigheter avser de allmänna inlärningsfärdigheter som behövs inte bara för att studera ett visst läroämne eller till ett visst yrke utan när det allmänt taget gäller inläring. Det krävs i högsta grad en inlärningsvillig attityd för att lära sig att lära. Bedömningen av hur tillägnet av lärfärdigheter utfallit bör framför allt ta fasta på den viktiga färdighet som inget enskilt läroämne eller kurs kan ge: inlärningsego, en sund självkänsla samt förmåga att ta fram, bearbeta och tillägna sig ny kunskap. Kompletterande drag är en innovativ personlighet och förmåga att föregripa framtiden, förmåga att sätta in kunskapen i sitt sammanhang samt förmåga att lära sig och göra saker tillsammans med andra.

3. Kommunikationsfärdigheter. Med kommunikationsfärdigheter avses förmåga till samarbete samt förmåga till muntlig, skriftlig och elektronisk kommunikation. De färdigheter som här

skall bedömas är kunskaper och attityder visavi visuell, muntlig och skriftlig kommunikation. Interaktions- och förhandlingsfärdigheter, samarbetsfärdigheter samt förmåga att använda ny data- och kommunikationsteknik.

4. Personlig utvecklingsberedskap. Syftet är att de studerande under utbildningen skall lära sig att anpassa sig till förändringar men också få viljan att utveckla sig själv både i yrket och i det egna livet. Utvärderingen avser då hur väl utbildningen bidrar till en inlärningsmotivation hos de studerande som sitter i livet ut.

5. Överensstämmelse mellan utbud och efterfrågan på utbildning. Utvärderingen gäller viktiga prioriteringar för såväl samhälle och arbetsliv som kultur men också i vilken mån utbildningen, och i synnerhet läroplanen, bidragit till en allsidig personlighetsutveckling hos individen. När utbildningsbehovet bedöms bör det vägas in att det förekommer skillnader i motivation och inläring mellan olika elev- och lärargrupper. Undervisningsmetoderna och läromaterialet bör på rätt sätt stärka elevens självkänsla så att denne kan finna sin egen begåvning, understryker utskottet. Därför bör man göra en separat bedömning av exempelvis flickors intresse och framgång när det gäller matematik och fysik och å andra sidan pojkaras intresse och framgång när det gäller modersmålet.

Funktionsduglighet. De viktigaste variablerna i fråga om bedömningen av funktionsdugligheten är hur bra undervisningen fungerar, hur smidig den är och om den tidsmässigt är rätt förlagd.

Funktionsduglighet handlar om resurser, såväl intellektuella som materiella, och ett effektivt utnyttjande av dem. Smidigheten gäller skolsystemets förmåga att betjäna de studerande, arbetslivet och hela samhället. Den tidsmässiga förläggningen avser såväl längden på utbildningen som förläggningen av utbildningen utgående från den studerandes och arbetslivets behov.

1. Utbildningsutbudet. Utbudet av utbildning bör svara både mot samhällets och arbetslivets behov men också tillfredsställa de studerande. Förutom det kvantitativa och kvalitativa utbudet bör en särskild bedömning göras av vilka effekter samarbete mellan läroanstalter, nätverksbildning samt konkurrens har för utbudet.

2. *Utbildningens aktualitet och reaktionsförmåga.* Skolsystemet bör vara sådant att det snabbt och smidigt reagerar på förändringar i samhället, arbetslivet och utbildningsbenägenheten.

3. *Pedagogiska arrangemang och kvaliteten på undervisningen.* Läroplanen har en vital betydelse när det gäller att utvärdera en läroanstalt. Utskottet framhåller vikten av att utvärderingen innehåller en bedömning av om undervisningsmetoderna och undervisningsmaterialet är bra.

När det gäller anordnande av särundervisning och stödundervisning bör elevens behov vara det främsta bedömningskriteriet.

Utskottet framhåller att elevhandledningen och studiehandledningen är mycket viktiga för utvärderingen, i synnerhet nu när valfrihet, flexibilitet, klasslöshet och individuella studieprogram blivit allt vanligare.

4. *Längden på utbildningen.* Meningen är att i synnerhet studerande i gymnasier och yrkesskolor samt vuxenstuderande skall kunna göra upp individuella studieprogram utgående från intresse, fallenhet och livssituation. För samhället är det dock viktigt att utbildningen inte förlängs oskäligt mycket.

5. *Avbrytandelsutförande av utbildningen.* När någon avbryter studierna innebär det för läroanstalten att resurserna inte utnyttjas fullt ut. För samhället i sin helhet spelar det en viss roll om den som avbrutit sina studier flyttar över till en annan läroanstalt, går ut i arbetslivet eller blir arbetslös.

6. *Överlappande utbildning och tillgodoräkning.* Utbildningssystemet bör fungera så att det inte skall behövas överlappande utbildning eller lärostoff på samma utbildningsnivå. På denna punkt bör utvärderingen inrikta sig särskilt på yrkesutbildningen och vuxenutbildningen

7. *Personalen som en resursfaktor.* Utvärderingen bör inte enbart utgå från undervisningspersonalens yrkeskompetens och formella kompetens utan också lärarnas fort- och påbyggnadsutbildningar, sabbatsledigheter, samarbete med arbetslivet samt deltagande i internationellt samarbete.

8. *Lokaler och inventarier.* Bedömningen bör gälla hur bra lokaler och inventarier fungerar, såväl ur ett kvantitativt som kvalitativt perspektiv,

och samt sam användningen av dem året om, inkluderat exempelvis bibliotekstjänster och informationstjänst.

9. *Bestämmelser och avtal.* Utvärderingen av bestämmelser och avtal tar fasta på om dessa främjar en effektiv verksamhet vid läroanstalten.

10. *Ledarskapskulturen vid läroanstalten.* Studieatmosfären, studiemotivationen och studieresultatet påverkas i högsta grad av hur läroanstalten styrs.

Ekonomi. Utbildningsresurserna bör fördelas optimalt utifrån målen för utbildningen så att de räcker till för de producerade utbildningstjänsterna och med hänsyn till serviceproduktionens struktur och organisation.

1. *Utbildningsresursernas dimensionering, allokering och effektiva användning.* En rikstäckande uppföljning av hur utbildningsresurserna utvecklas och allokeras bör göras för varje utbildningsnivå, utbildningsområde och läroanstalt och dessutom bör en bedömning göras av de faktorer som påverkar kostnadsutvecklingen och kostnadsstrukturen inom respektive utbildningsområde eller läroanstaltsform. Utnyttjandet av utbildningstjänster kan mätas bland annat som utbildningsveckor eller avlagda examina.

Utbildningsresurserna bör också bedömas från jämlikhetsaspekten.

2. *Finansieringssystem och finansieringskällor.* Ambitionen bör vara att medel skaffas fram under ansvarsmedvetna former och med utnyttjande av ett brett spektrum av källor samt att pengarna används så att resultat uppnås.

3. *Alternativa produktionsformer.* Vid utvärderingen bör det mätas vilket eventuellt mervärde alternativa undervisningsmetoder ger i förhållande till den traditionella lärarcentrerade klassundervisningen.

Resultaten av den ekonomiska utvärderingen bör gagna inte bara det nationella beslutsfattandet utan i främsta hand huvudmännen för läroanstalter. Av denna orsak bör producenterna av utbildningstjänster ha direkt tillgång till utvärderingsresultatet. Detta är möjligt bara om det rikstäckande datasystemet samt kommunernas och huvudmännens bokförings- och uppföljningssystem är tillräckligt enhetliga till sin struktur.

Utvärderingen i praktiken

Utvärderingsmetoder. Den som utför utvärderingen bestämmer vilken metod som lämpligast kan komma i fråga för den företeelse som skall utvärderas. Utvärderingen kan basera sig på data från en kvalitativ och kvantitativ uppföljning, typ statistik och kvalitativa beskrivningar av exempelvis elever, lärare och undervisningsarrangemang. Uppföljningsdata bedöms utgående från vissa kriterier, varefter konklusioner dras. Utvärderingen kan också ske genom utredningar, varvid de kvalitativa kraven på resultaten skall vara höga och resultatets tillförlitlighet kunna prövas med vetenskapliga metoder, eller så kan utvärderingen baseras på expertutlåtanden.

Utskottet poängterar att resultaten bör hålla hög klass samt uppgifterna vara tillförlitliga och jämförbara och kunna uppdateras. Valet av utvärderingsmetod bör också dikteras av för vilket ändamål uppgifterna kommer att användas. Företeelsen som skall utvärderas åter avgör vilka utvärderingsmetoder som används.

Utvärderare. När det gäller utvärderingen av vilka effekter den riksomfattande utbildningen har, är det viktigt att utvärderingen sköts av en förtroendeingivande, objektiv, i sin verksamhet autonom och kundorienterad, allsidig expertenhet med internationella kontakter. Syftet med utvärderingen är att ta fram utvärderingsobjektets styrkor och svagheter för att senare vägas in i utvecklingen.

Enligt propositionen beslutar undervisningsministeriet om de allmänna grunderna för extern utvärdering, exempelvis vad som skall prioriteras vid utvärderingen. Utgående från de grunder som undervisningsministeriet har bestämt sörjer Utbildningsstyrelsen för att utvärderingen utvecklas och extern utvärdering utförs. Undervisningsministeriet kan också ge någon annan än Utbildningsstyrelsen i uppdrag att utföra enskilda utvärderingar. Det betyder att undervisningsministeriet i vissa fall kan ge utvärderingsuppdrag direkt exempelvis till universitet och forskningsinstitut.

Utbildningsstyrelsen kan själv utföra utvärderingar men kan också uppdra utvärderingarna åt utomstående instanser, till exempel universitet,

forskningsinstitut och länsstyrelser. Utbildningsstyrelsen kan också besluta om deltagande i internationella utvärderingar av riksintresse. Utbildningsanordnaren är skyldig att delta i utvärdering som ordnas av eller utförs på uppdrag av undervisningsministeriet eller Utbildningsstyrelsen. Fakta från självvärdering skall kunna utnyttjas vid extern utvärdering. Å andra sidan skall den externa utvärderingen få utbildningsanordnaren att rikta in självvärderingen också på sådana delområden i utbildningen som i förekommande fall är föremål för rikstäckande utvärdering.

Även om utbildningsanordnarna, undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen kan anlita andra myndigheter vid utvärderingarna eller skaffa utvärderingstjänster av utomstående, är det dock alltid undervisningsministeriet, Utbildningsstyrelsen och utbildningsanordnarna som svarar för att utvärderingen utförs på lämpligt sätt och att resultaten offentliggörs.

Rådet för utvärdering av högskolorna i anknnytning till undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen har under de senaste åren utvecklat utvärderingen avsevärt, också mätt enligt internationellt mått. I Finland hittar man enligt utskottet den kompetens som borgar för att denna ur lagstiftningssynpunkt viktiga värdering kan skötas framgångsrikt. Det är en kvalificerad uppgift att organisera utvärderingen. Man måste bereda sig på ett flertal försök som eventuellt om några år utkristalliserar sig till en mer permanent organisationsform med därtill hörande administrativa kopplingar. Utskottet påpekar att Utbildningsstyrelsen har en dubbel roll. För det första fattar den beslut om anordnande av utbildning när den godkänner grunderna för läroplanen samt sköter en mängd andra viktiga utvecklings- och verkställighetsuppdrag i anknnytning till utbildning. För det andra ålägger denna lagstiftning Utbildningsstyrelsen att stå för utvecklingen av utvärderingen och verkställigheten av extern utvärdering.

Utskottet betonar att organiseringen och de övriga åtgärderna bör leda till att utvärderingen blir tillförlitlig, oavsett ur vilken synvinkel man betraktar den, och får ett gott renommé bland medborgarna för att därmed främja kompeten-

sen i samhället. Det bör följas upp om det nya systemet fungerar och åtgärder vidtas för att kontinuerligt utveckla det. Erfarenheterna av den verksamhet som rådet för utvärdering av högskolorna bedrivit har varit synnerligen positiva och enligt utskottet bör dessa erfarenheter vägas in när beslut tas om hur utvärderingen skall organiseras och utvecklas i framtiden.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om detta (förslag till uttalande 2).

Insyn i utvärderingen. Syftet med utvärderings-systemet är att producera information som behövs för utveckling, beslutsfattande och internationella jämförelser, inte bara på det lokala och regionala planet utan också på rikspanet. Utvärderingen skall också tillhandahålla information som de studerande och deras vårdnadshavande kan utnyttja i valsituationer. Utvärderingssystemet är ett viktigt led i utvecklingen av utbildningstjänsterna, inte ett redskap för administrativ kontroll. På denna punkt finner utskottet det angeläget att de viktigaste rikstäckande resultaten sammanställs och ges offentlighet. Förslaget till bestämmelse talar om offentliggörande av de viktigaste resultaten av utvärderingen och lagstiftningens syfte är följaktligen inte att resultaten från enskilda skolor eller om enskilda lärare skall publiceras. Publiceringen av utvärderingsresultaten får absolut inte leda till att skolorna rangordnas eller att skolor, lärare och elever stämplas som bra eller dåliga utifrån ensidiga kriterier. Utvärderaren måste som ett led i händelsekedjan utsätta sig för självvärdering när det gäller publicering av utvärderingsresultat.

Resurser för utvärderingen. Utvärderingen bör tilldelas adekvata finansiella och personella resurser. I fråga om undervisningsväsendet bör såväl statsförvaltningen som kommunerna och andra utbildningsanordnare styra de personella resurserna så att det finns tillräckligt med kompetenta personer att sköta utvärderingen. Motiveringen till de moment i statsbudgeten som reserverats för utvecklande av utbildningen, nämligen 29.40.25/allmänbildande utbildning och yrkesutbildning och 29.69.25/vuxenutbildning bör ändras för att anslagen också skall kunna användas för utvärdering av utbildningen.

Behörighetsvillkoren för lärare. Utan en kompetent och kvalificerad lärarkår kan inte undervisningen hålla hög kvalitet. Följaktligen utgör behörighetsvillkoren i lagstiftningen för undervisningspersonal ett substantiellt element i grundtryggheten visavi utbildning. Enligt lagarna i propositionen kommer bestämmelserna om behörighetsvillkoren för lärare fortfarande att ingå i förordning. Behörighetsvillkoren för lärare bör vara lika stränga som nu, betonar utskottet, även om meningen är att bereda kompetenta lärare möjligheter att undervisa inom olika utbildningsformer.

Lagarnas ikraftträdande

Enligt propositionen avses lagarna träda i kraft den 1 augusti 1998. Utskottet har dock beslutat föreslå att de skall träda i kraft den 1 januari 1999 för att det skall finnas tillräckligt med tid för beredningen av förordningar och lagarnas verkställighet.

Bedömning av konsekvenserna av reformen

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om att konsekvenserna av reformen skall utvärderas och en utbildningspolitisk redogörelse lämnas till riksdagen (förslag till uttalande 1).

1 Lag om grundläggande utbildning

Allmän motivering

Genom förslaget till lag om grundläggande utbildning uppfylls den grundläggande rättigheten till utbildning enligt regeringsformen. Lagförslaget avser att skapa möjligheter att tillgodose den enskildes och samhällets behov av utbildning i ett snabbt föränderligt samhälle. Även om det primärt är fråga om en samordning av utbildningen, framhåller utskottet att utbildningsanordnarna och skolorna genom reformen får nya utmaningar. I och med att valfriheten blir större påverkar lagförslaget också hemmen. I takt med den nya friheten får de kommunala beslutsfattarna men också skolpersonalen större ansvar för dels kvaliteten på undervisningen, dels förbättringar inom skolvärlden och omsorgen om eleverna.

Enligt 13 § 1 mom. regeringsformen har var och en rätt att avgiftsfritt få grundläggande utbildning i Finland. Rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning är en subjektiv rätt för den enskilde, vilket innebär att han eller hon måste kunna få utbildning utan att behöva betala för den. Utöver själva utbildningen måste också nödvändigt undervisningsmaterial, till exempel läroböcker, vara kostnadsfria. I den avgiftsfria utbildningen ingår också nödvändig skolskjuts och fullgod kost. Kostnadsfri utbildning i stor omfattning i kombination med insatser för att höja kvaliteten på utbildningen och göra skolan till en inspirerande inlärningsplats är kännetecknande för det finländska utbildningstänkandet och respekten för utbildning, understryker utskottet.

Vidare vill utskottet understryka att skolan i grunden bör vara kulturellt inriktad. Detta framgår av principerna för den grundläggande utbildningen och målen med lagen om grundläggande utbildning. Målet är att hjälpa eleverna i deras utveckling och växt till humana individer och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Utbildningen skall främja kulturkunskapen och jämlikheten i samhället samt elevernas förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig under sin livstid. Framför allt i målen för grundskolan och i sättet att ordna utbildning lyfts de två principerna i livslångt lärande fram, det vill säga att eleverna skall få lärfärdigheter samt i egenskap av aktiva medlemmar i ett mikrosamhälle ha vilja och förmåga att vara aktiva i grupp och delta i utbildning. I målen ingår bland annat etik och moral, hyfs och pli, psykisk balans, god hälsa, ansvarskänsla, sund självkänsla, självständighet, kreativitet, förmåga att fungera i gemenskap och i grupp samt fredsvilja. Vidare avser lagen att ge eleverna möjlighet till en mångsidig utveckling av sin personlighet och skall därför ge dem färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet, för yrkesval och fortsatta studier, för livsmiljön och miljöskyddet, nationellt omhuldade värderingar, kulturen samt för internationellt samarbete, fredsfrämjande insatser och ett mångkulturellt samhälle. I 2 § 2 mom. lagen om grundläggande

utbildning nämns särskilt målet att främja jämlikheten i samhället. Momentet har kompletterats med en bestämmelse om att principen om livslångt lärande bör beaktas i utbildningen.

I det moderna samhället översköljs redan barnen av den strida kunskapsströmmen. I detta läge är det skolans uppgift att se till att barnen får kunskap och kan utveckla sig på lika villkor. De kommunala beslutsfattarna och utbildningsordnarna har ett stort ansvar när det gäller att skapa förutsättningar på det lokala planet för insatser i syfte att fullfölja målen i utbildningslagstiftningen. I enlighet med principen om livslångt lärande måste inläring ses i ett vitt perspektiv innefattande alla former av lärande och alla inlärningsmiljöer. Framför allt grundskolan måste ha förmåga att inspirera varje barn till nya inlärningsupplevelser och komplettera det som barnet redan kan och lärt sig hemma och utanför skolan.

Reformen undanröjer hindren för lärande och garanterar också de elever som behöver särskilt stöd på grund av inläringssvårigheter möjligheter att delta i utbildning. Oavsett kunskaper och kunnande är barnen i grundskolan alltför ofta omotivierade och vill inte delta i undervisning eller annan klassverksamhet. I takt med den pågående utvecklingen i samhället är det viktigt, att grundskolan allt mer målinriktat går från undervisningscentrerad verksamhet till att bli en plattform för aktivt lärande där individuell inläring och aktiviteter i grupp får allt större betydelse. Om undervisningen skall ge resultat måste den erbjuda eleverna ett visst mått av utmaningar och kännas motiverande för varje barn.

Vidare avser undervisningen att säkerställa fullgod jämlikhet i utbildningen i hela landet.

Bestämmande av skola och möjlighet till val av skola. Enligt 6 § är kommunen skyldig att anvisa eleven en skolplats, en så kallad närmastliggande eller primär skola. Enligt 28 § har vårdnadshavaren rätt att ansöka om inträde för sitt barn till en annan skola än den som kommunen anvisar. Utskottet framhåller att denna fria rätt att ansöka om plats i en annan skola enligt 28 § utvidgar läropliktiga barns möjligheter att fullgöra sin läroplikt någon annanstans än i den primära skolan. Utskottet hänvisar här till vad som sägs nedan i motiveringen till de berörda paragraferna.

Finansieringen av den grundläggande utbildningen. Det största hotet mot jämlikheten inom utbildningen är att de sammantagna resurserna för den grundläggande utbildningen är så knappa, framhåller utskottet.

Ett stort problem i finansieringen av utbildningen är enligt utskottet att priserna per enhet för statsandelarna inte motsvarar de faktiska kostnaderna. Av statsfinansiella orsaker har priserna per enhet för utbildningen inte justerats i enlighet med de faktiska kostnaderna. Priserna per enhet har dock en styrande funktion för kommunernas verksamhet och å andra sidan är privata läroanstalter tvungna att klara sig utan statsandelar baserade på priser per enhet. När sparbeslutet ute i kommunerna drabbar skolväsendet, ökar risken för ojämlikhet och utslagning samtidigt som eleverna och utbildningspersonalen blir allt mer utbrända. Det händer alltför ofta att man i skolvärlden mår psykiskt illa. Alltför många elever men också lärare ser skolan som en plats för tvångsarbete och är inte motiverade att lära sig eller skapa någonting nytt. Alltför ofta är eleverna i en klass bara passivt närvarande men långt borta i sina tankar. Skolvärlden drabbas av allt fler störande moment. Nedskärningarna i kommunerna har alltför mycket drabbat till exempel stödundervisningen. Därtill har många skolor nästan helt och hållet slopat klubbverksamheten. Samtidigt får gymnasik och idrott en allt mindre andel av undervisningen, trots att både klubbverksamhet och fysisk aktivitet kan vara de bästa sätten att förebygga marginalisering, nonchalans och problem med gemenskapskänslan redan på ett tidigt stadium. Ett stort problem är också att undervisningsgrupperna har blivit så stora.

Utskottet understryker att samtidigt som extra resurser sätts in för utvecklingsinsatser, till exempel informationsteknik, bör samhället se till att utslagning motverkas och att de som behöver särskilt stöd också får nödvändigt stöd. Detta kan inte genomföras utan en kraftig resursökning inom skolvärlden. Det är i och för sig en positiv sak att skolsystemen förenklas men förenklingsarna får inte leda till att man samtidigt ger avkall på omsorgen om de enskilda eleverna. Med detta avses särskilt stöd till och omsorg om

minoriteter och grupper med särskilda behov. Vidare framhåller utskottet att det finansiella systemet bara skall vara ett redskap för att fullfölja en verksamhet, inte ett styrmedel.

Det är enligt utskottet nödvändigt att anpassa eftersläpningen i priserna per enhet efter de faktiska kostnaderna så snart det statsfinansiella läget tillåter.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om detta (förslag till uttalande 3).

Förskoleundervisning. Målet med förskoleundervisning är att främja en välbalanserad utveckling hos eleverna och att förbättra elevernas inlärningsmöjligheter i enlighet med de pedagogiska och utbildningsmässiga målen för grundskolan. Förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen i grundskolan hör ihop och de viktigaste målen, undervisningens inriktning och utgångspunkterna för utbildningen pekar i samma riktning. Det är viktigt att barnet ses som en individ, att eleverna aktivt får lära sig någonting och att de får växa till medlemmar i vårt samhälle. Också läroplanerna för barnomsorgen och förskoleundervisningen i skolan bör ha gemensamma utgångspunkter.

Barn skall ha rätt att lära sig saker och ting när de är intresserade. Också inlärningsmiljön bör ordnas så att barnen kan bli intresserade av olika fenomen. Eleverna bör flexibelt inordnas i ålders- och årskursöverskridande grupper i mån av möjlighet.

En grundförutsättning för en balanserad utveckling hos barnen är att de känner sig säkra och har en positiv självbild. För att de skall kunna utveckla en positiv självbild behöver de varm omtanke och upplevelser av att ha lyckats. Förskoleundervisningen karakteriseras av närhet till det praktiska livet och lek.

Förskoleundervisningen ordnas för närvarande till största delen i form av verksamhet i enlighet med lagen om barndagvård (36/1976). Den gällande grundskolelagen tillåter skolorna att med tillstånd från undervisningsministeriet och på de villkor som ministeriet ställer ordna med förskoleundervisning under ett läsår för barn som inte kommit upp i läropliktsåldern. Grundskolan har rätt att inrätta ett förstadium under högst två år för handikappade elever med en

läroplikt på elva år. Utbildningsstyrelsen har på grundval av grundskolelagen antagit rikstäckande villkor för en läroplan för förskoleundervisning i grundskolan. Kriterierna har utarbetats i samråd med forsknings- och utbildningscentralen för social- och hälsovården och gäller också som rekommendation för förskoleundervisningen i samband med barnomsorgen.

Ungefär 60 procent av alla sexåringar får förskoleundervisning. Förskoleundervisningen inom skolväsendet är kostnadsfri medan en avgift tas ut för barn på daghem. I avgiften ingår också förskoleundervisning. Avgiften är graderad efter vårdnadshavarens inkomster.

Utskottet menar att undervisningen för sexåringar är otillfredsställande som den är ordnad nu. Alla sexåringar bör omfattas av den organiserade förskoleundervisningen. Åren före skolåldern spelar en viktig roll i barnets utveckling. Det är viktigt att barnen får delta i lek och annan verksamhet som väcker deras intresse, menar utskottet. När alla barn inte har lika möjligheter att delta i förskoleundervisning, kan de inte tillägna sig skolfärdigheter på lika villkor, vilket kommer att påverka deras skolförframgång senare i livet. Skillnaderna kan jämnas ut och framtida större skillnader motverkas med hjälp av organiserad småbarnspedagogik, vari förskoleundervisning ingår som ett led. Också det nuvarande läget med avgiftsbelagd förskoleundervisning i samband med barnomsorgen och kostnadsfri förskoleundervisning inom skolväsendet är otillfredsställande. Utskottet finner det viktigt att kommunerna själva får avgöra om de ordnar förskoleundervisning och barnomsorg inom ramen för socialväsendet eller skolväsendet.

Enligt regeringens utvecklingsplan för utbildning och högskoleforskning 1995—2000 är målet att i praktiken hela åldersklasser skall delta i förskoleundervisning under ett år före grundskolan.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om förskoleundervisning (förslag till uttalande 4).

Lärarnas anställningsvillkor. Kulturutskottet har begärt utlåtande av förvaltningsutskottet när det gäller regleringen av lärarnas anställningsvillkor. Kulturutskottet omfattar utlåtandet och under-

stryker att lärarnas anställningsförhållanden bör ordnas utifrån deras arbetsuppgifter och undervisning. Med hänvisning till motiveringen i utlåtandet från förvaltningsutskottet anser kulturutskottet att alla de åtaganden där personalen utövar offentlig makt i framtiden bör omfattas av lagfäst tjänsteansvar i den mån frågan gäller personer i tjänsteförhållande inom offentliga sammanslutningar.

Om skolan skall kunna utvecklas måste lärarnas arbetstider ses över snabbt, anser utskottet. Regeringen bör också ta sitt ansvar och vidta åtgärder i syfte att finna en lösning på problemen med lärarnas totala arbetstid. Samtidigt bör lärarna få bättre möjligheter att utveckla sig själva och skaffa sig fortbildning.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om lärarnas totala arbetstid (förslag till uttalande 5).

Skolan som arbetsgemenskap. Nedan under 3 § i detaljmotiveringen behandlar utskottet samarbetet mellan hem och skola. Det är viktigt att skolan som arbetsgemenskap utvecklas och förbättras också i andra avseenden än bara gällande samarbetet mellan hem och skola.

I arbetet med att utveckla skolgemenskapen är det viktigt att ta behörig hänsyn till inte bara lärare, elever och vårdnadshavare utan att också beakta annan personal. Målet är att skolan skall vara en säker och trygg miljö för barnen där varje individ också tar ett totalansvar för barnets bästa.

Den gällande grundskolelagen har också bestämmelser om elevkårer. I förslaget till lag om grundläggande utbildning finns ingen sådan bestämmelse eftersom elevkårerna inte längre skulle ha lagfästa uppgifter. Utskottet menar att varje läroanstalat bör ha organiserade former för att ge eleverna medbestämmanderätt när det gäller undervisning, annan skolverksamhet och beslut som rör dem själva. En möjlighet vore att inrätta elevkårer i högstadieskolorna.

Detaljmotivering

2 §. Utbildningens mål. Målet med läropliktsskolan är att garantera alla elever möjlighet att få högkvalitativ utbildning oavsett bostadsort och social bakgrund. Enligt propositionen stämmer

målen för den grundläggande utbildningen överens med de gällande målen för grundskoleundervisningen. Men enligt propositionen föreskrivs framför allt de pedagogiska målen mer allmänt och i förenklad form. När det gäller utbildningens mål spelar innehållet i 2 § en viktig roll men inte minst också 21 § om utvärdering av utbildningen när det gäller kontrollen av hur målen har uppfyllts.

Utskottet omfattar regeringens beskrivning i motiveringen till propositionen av målen för den grundläggande utbildningen och hänvisar till den allmänna motiveringen ovan och det som sägs i den allmänna motiveringen till lagen om grundläggande utbildning. I bestämmelsen vill utskottet dock understryka att det pedagogiska målet framför allt innefattar att eleverna skall få utvecklas till samhällsmedlemmar med humanitet som karakteristiskt drag och förmåga att ta etiskt ansvar. Därför har utskottet ändrat formuleringen i 1 mom.

Utskottet menar att elevers växt mot större humanitet är ett värde i sig. Begreppet ger uttryck för de djupaste värderingarna i vårt samhälle eftersom den filosofiska utgångspunkten är att människans grundväsen i sig är värdefullt och gott. Omformuleringen av målet vill understryka hemmets aktiviteter och hemmets kompletterande ansvar för det pedagogiska åtagandet för att stödja och styra människans naturliga utveckling. Utskottet vill också lyfta fram individens roll i samhället. Att dels humanitet, dels elevens roll som samhällsmedlem varelse sätts i fokus är ägnat att lyfta fram individen och hans egna utgångspunkter å ena sidan och delaktigheten i en större gemenskap å andra sidan. På så sätt kan båda aspekterna understrykas samtidigt som det uppstår en positiv spänning mellan dem, en spänning som är motorn för kreativitet och aktivitet. Individualitet och samhällsgemenskap har således nära samband, de är principer med simultan effekt och de integreras i hela utbildningen. Med formuleringen i 2 mom. vill utskottet understryka skolans uppgift att motivera barn till inläring. Av detta följer att lärfärdigheter är ett väsentligt element i skolvärlden. Uttrycket "främja kulturkunskapen och jämlikheten i samhället" utgår framför allt från att undervisnings- och

inlärningsmetoderna kan leva upp till uppgiften att lära varje elev skaffa fram och hantera kunskap, utnyttja sin bedömningsförmåga och bibringas kompetens att förutse den framtida utvecklingen och särskilt förändringar.

Enligt propositionen syftar den nya lagstiftningen till att skolan vad beträffar resultaten skall koncentrera sig på väsentligheter som måste vara enhetliga i hela landet. En av dessa väsentligheter består i jämlikhet inom utbildningssektorn i hela landet. Utskottet vill understryka denna viktiga princip och har därför fogat ett nytt 3 mom. till 2 §.

Enligt 2 mom. skall utbildningen främja jämlikheten i samhället. Detta förpliktar enligt utskottet också kommunerna i deras egenskap av utbildningsanordnare att främja jämlikheten kommuninternt, till exempel när det gäller tillgången till utbildning.

3 §. Grunder för att ordna utbildning. I 1 mom. föreskrivs utbildning på enhetliga grunder. Enligt momentet skall enhetliga grunder iaktas i hela landet vid utbildningen. Målen för och innehållet i utbildningen läggs fast på i huvudsak enhetliga grunder för hela landet i lag och i beslut som fattas med stöd av lag. Skolorna kan dock tillåta sig större valfrihet, variation i läroplanerna och individuell anpassning av undervisningen inom ramen för gällande timfördelningsbeslut och läroplansbeslut å ena sidan och beslut om särskilda utbildningsuppgifter å andra sidan. Därtill kan målen med och innehållet i utbildningen för vissa grupper med särskilda behov, till exempel gravt handikappade, avvika på många punkter från de allmänna målen med och innehållet i utbildningen. Utskottet understryker dock att målet med utbildningen trots valfriheten och variationen i läroplanerna är att garantera att varje elev får grundläggande färdigheter att ägna sig åt fortsatt utbildning.

Vidare påpekar utskottet vikten av 2 mom. där det sägs att utbildningen skall ordnas så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas. Ett särskilt mål för utbildningen är att parallellt möta utmaningarna att uppmuntra elevernas individuella utveckling å ena sidan och deras mognad mot samhällsmedlemskap å andra sidan. Bestämmelsen är hörnstenen i all utbildning både när det

gäller de praktiska utbildningsarrangemangen och när det gäller planeringen och genomförandet av stödåtgärder.

Utbildningen är ett synnerligen viktigt element i barns och ungas mognad till samhällsvarselser. Men denna process innefattar inte bara inläring utan också interaktion mellan de pedagogiskt ansvariga och eleven, motivationsinriktade aktiviteter och planering av verksamheten. Enligt 3 mom. skall utbildning genomföras i samarbete med hemmen. Enligt propositionen stämmer bestämmelsen överens med gällande lag. Skolan skall utföra sin uppgift i nära samförstånd och samverkan med hemmen och därvid stödja hemmen i deras pedagogiska arbete, menar utskottet. Utbildningen är ett delmoment som tilldelats skolan i den övergripande verksamhet som fostran av barn innebär. Skolan bör emellertid samarbeta intimt och regelbundet med hemmen i fråga om utbildningsarrangemang och annat praktiskt skolarbete. Att ge vårdnadshavarna stöd och hjälp i deras pedagogiska uppgifter är samtidigt att för barnets bästa göra en bedömning av vilka skyddande insatser barnet behöver i sin utveckling. Forskning visar att de skyddande incitamenten har anknytning till social kompetens, nära mänskliga relationer, förmåga att lära sig olika färdigheter och därmed också att stärka självkänslan, erfarenheter av framgång samt en trygg och naturlig vuxenauktoritet. Skolan kan tillföra barnens liv dessa skyddande faktorer och därmed stödja barnen särskilt när de utsätts för risker i sin utveckling.

Målet är att skapa en fast samverkan mellan lärare, elever och föräldrar. Instrumenten bör väljas med hänsyn till att också de föräldrar som normalt inte engagerar sig i arbetet bör förmås att vara aktiva. Föräldrar till eleverna i en klass bildar en gemenskap och det vore angeläget att de lär känna varandra och pratar med varandra om barnen. På så sätt kunde de komma fram till gemensamma principer, bland annat tider när barnen skall vara hemma, fickpengar, klassfester och övervakningen där, liksom attityder till mobbning, rökning, alkohol och narkotika. Föräldrarna kunde hjälpa varandra också i praktiska frågor, till exempel samåkning för barnen. Föräldrarna kunde dessutom diskutera ämnes-

val och andra skolfrågor med varandra. Ett annat resultat av ett närmare samarbete är att föräldrarna börjar engagera sig i frågor som hör till utbildningsanordnaren, till exempel läroplanen och liknande angelägenheter, det vill säga frågor som normalt skjuts över på kommunerna. Därigenom kan lärarna få stöd i sitt arbete och eleverna känna att de är viktiga också för andra vuxna än bara sina föräldrar eller vårdnadshavare.

4 §. Skyldighet att ordna grundläggande utbildning. Med stöd av en utredning från undervisningsministeriet ändrar utskottet ordet "läropliktiga" i den första meningen i 1 mom. till "i läropliktsåldern" eftersom formuleringen i propositionen reducerar kommunernas nuvarande skyldighet att ordna grundläggande utbildning. Detta var inte avsikten med propositionen.

6 §. Bestämmande av skolplats för eleverna. Att 1 mom. bestämmer skolplatsen för eleverna betyder att principen om så kallad närskola skall infrias. Regeringen utgår från att skolresorna skall vara trygga och korta. I detta hänseende spelar inte bara bebyggelsen och skolorna en roll utan också lokaliseringen av andra platser för utbildning, till exempel daghem, och förhållandena i kommunen liksom elevernas ålder är av betydelse. Utskottet understryker att en elev alltid har rätt att få gå i en skola som kommunen i första hand anvisar honom eller henne.

Utskottet menar att det är en viktig princip att eleverna alltid anvisas en plats i en skola nära sitt hem, en skola som vanligen dessutom är den närmastliggande, primära skolan. För att understryka detta kompletterar utskottet 6 § 2 mom. med att kommunen skall anvisa eleven en närskola i enlighet med 1 mom. I detta sammanhang vill utskottet också understryka vikten av interkommunalt samarbete. För eleverna kan nämligen den naturligaste närskolan också ligga på andra sidan kommungränsen.

Utskottet påpekar att regeringens närskoleprincip i vissa fall kan försvåra bestämmandet av skolplats ytterligare, till exempel när hela kommunen är ett enda skoldistrikt.

7 §. En registrerad sammanslutning eller stiftelse som utbildningsanordnare. Enligt propositionen har statsrådet rätt att ge privata sammanslut-

ningar eller stiftelse tillstånd att ordna utbildning. Utskottet påpekar att de religionssamfund som finns inskrivna i undervisningsministeriets register över religionssamfund i enlighet med 2 kap. lagen om religionsfrihet (267/1992) är självständiga juridiska personer. Religionssamfunden är offentliga och kan enligt 7 § inte få tillstånd att ordna utbildning. För att detta skall vara möjligt bör uttrycket "privat sammanslutning" ersättas med "registrerad sammanslutning" för att avse både privata och offentliga sammanslutningar. Utskottet inför denna ändring i 7 § 1 mom. lagen om grundläggande utbildning samt i de övriga lagförslagen i propositionen.

Utskottet noterar att finansieringen när det gäller privata anordnare av grundläggande utbildning ändras. När lagen träder i kraft uppgår priset per enhet för nya anordnare av grundläggande utbildning till 90 procent av priset per enhet i den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. De privata huvudmän som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande innehar en läroanstalt för grundläggande utbildning eller liknande utbildning kommer alltjämt att ha ett pris per enhet som till fullt belopp motsvarar priset per enhet för kommunen. Under behandlingen diskuterade utskottet frågan om ändringen försvårar möjligheterna att inrätta nya privatskolor. Vidare påpekar utskottet att privata huvudmän har problem på grund av mervärdesskatten. Det är enligt utskottet nödvändigt att undervisningsministeriet följer upp effekterna av den ändrade finansieringen på möjligheterna att inrätta privata skolor.

Enligt 49 § upphävs lagen om skolan Anna Tapion koulu (1197/1988). Skolans verksamhet kommer dock att fortsätta utan särskilda åtgärder på grundval av ikraftträdelsebestämmelsen. Anna Tapion koulu har andra utbildningsuppgifter och en annan inriktning än andra skolor. Priset per enhet för skolan kommer på grundval av den nya lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet och den anknyttande förordningen på ansökan att bestämmas genom beslut av undervisningsministeriet. Enligt uppgifter till utskottet har det undersökts om Anna Tapion koulu och vissa andra skolor kunde slås ihop. Om det går så att det bildas en ny

läroanstalt med tillstånd för samma typ av undervisning som nu, påverkar de nya finansiella bestämmelserna enligt utskottet inte de sammanlagda beloppen.

9 §. *Undervisningens omfattning.* Regeringen föreslår att den administrativa gränsen mellan lågstadieskola och högstadieskola undanröjs. Därigenom får varje kommun själv bestämma hur den vill ordna med den grundläggande utbildningen. Bosättningsstrukturen och befolkningsunderlaget i vårt land kommer enligt utskottet också inom den närmaste framtiden att kräva ett liknande system som nu med små byskolor å ena sidan och högstadieskolor och gymnasier i centralorterna å andra sidan för att säkerställa tillgången till och en god kvalitet på utbildningen. Kommunerna bör avgöra dessa frågor utifrån målsättningen för skolorna och inte på administrativa grunder.

I 3 mom. talas om förberedande undervisning för invandrare. Enligt bestämmelsen skall undervisningen motsvara lärokursen för ett halvt år. Undervisningen kan ordnas på olika sätt, till exempel utspridd över hela läsåret. Utskottet menar att lärokursen för ett halvår inte räcker till och anser att målet bör vara att utbildningsanordnaren i förekommande fall ordnar med mer omfattande förberedande undervisning för invandrare.

10 §. *Undervisningsspråk.* Bestämmelserna om undervisningsspråk är i stort sett desamma som i gällande lag. Skolornas undervisningsspråk är antingen finska eller svenska. Därtill kan samiska, rommani och teckenspråk vara undervisningsspråk.

Det är enligt utskottet ett positivt drag att 2 mom. inför skyldighet att använda teckenspråk som undervisningsspråk. Därmed bekräftar regeringen språkminoriteternas rättigheter. Skyldigheten att ordna undervisning på teckenspråk är beroende av elevernas hörselskada. Utskottet understryker att de döva som har lärt sig teckenspråk som första språk bör få undervisning på teckenspråk. Det är vidare viktigt att också andra hörselskadade personer som har teckenspråk som sitt modersmål kan få undervisning på teckenspråk, om det behövs.

Dessutom påpekar utskottet att alla handikappade barn inte har samma gestaltning av hörsel, syn och känsel som andra barn, även om de inte behöver ha någon diagnostiserad funktionsnedsättning. Till exempel autistiska barn kan få hjälp med att gestalta världen omkring sig med skraddarsydda visuella metoder. I sådana fall är det svårt att ange exakt modersmål. Hos autistiska barn är modersmålet för det mesta en kombination av olika kommunikationsmetoder och de gestaltade erfarenheterna. Dessa barn går inte alltid på specialundervisning utan återfinns ofta i den allmänna undervisningen. Utskottet menar att det vore viktigt att analysera hur kommunikationsmetoder som stödjer och kompenserar talet bör vägas in vid bedömningen av barnets undervisningsspråk och vidare utreda hur adekvata resurser för alternativa kommunikationsmetoder skall kunna tillföras utbildningssektorn.

Det är enligt utskottet viktigt att eleverna får ett ord med i laget när undervisningsspråk enligt 3 mom. väljs.

11 §. Undervisningens innehåll. Enligt propositionen kvarstår samma undervisningsämnen som i den gällande grundskolelagen. Ämnet modersmål kompletteras med litteratur. Det är enligt utskottet ett särskilt lyckat tillägg. Litteraturkunskap spelar en viktig roll för kulturkännedomen och främjar modersmålsundervisningen. Utskottet föreslår ett stort antal tillägg i förteckningen över läroämnena i paragrafen. Flera sakkunniga ansåg att ett ämne jämställs med ett undervisningsämne och ingår i undervisningen bara om det finns inskrivet i förteckningen i lagen. Utskottet understryker att skolorna trots förteckningen i 11 § alltså har rätt att ge undervisning i andra ämnen som ingår i den grundläggande utbildningen men inte nämns i paragrafen. Vidare understryker utskottet att avsikten är att än så länge bibehålla timfördelningen i enlighet med statsrådets beslut.

Utskottet har uppmärksamgjorts på att formuleringen ”för alla elever gemensamma ämnen” kan betyda parallell undervisning i samma lokaler. Utskottet framhåller att för alla elever gemensamma ämnen avser att alla elever får undervisning i ämnet men att lagen inte säger någonting om hur undervisningen skall ordnas.

Enligt uppgifter till utskottet har undervisningen i hälsokunskap minskat i skolorna. Trenden är att barn, unga och också nya arbetstagare i arbetslivet själva måste värna sin hälsa och är anvisade till den kunskap de får hemma, genom fritidsaktiviteter och i massmedierna. Hälsokunskap som skolämne kan vara ett mycket viktigt stöd för eleverna inom detta livsområde. Målen med undervisningen i hälsokunskap är att förmedla kunskaper om hälsoskadande och hälsouppbyggande faktorer och om verktyg för livshandling men också att ge färdigheter inom dessa områden. Utskottet menar att undervisning i hälsokunskap och friskvård hör till allmänbildningen och medverkar till att öka jämlikheten mellan olika grupper i samhället.

Med hänvisning till den allmänna motiveringen framhåller utskottet att undervisning i familjeliv och mänskliga relationer har en framskjuten roll i den grundläggande utbildningen. Familjeförhållanden och mänskliga relationer bör vara ett ämne som återkommer inom alla skolämnen. Religion och livsåskådning men också samhällslära är ämnen där denna typ av frågor väl passar in.

Vidare har utskottet uppmärksamgjorts på tolkningen av slöjd i förteckningen. Utskottet påpekar att både textilslöjd och teknisk slöjd ingår i ämnet slöjd. Avsikten är inte att ändra slöjdundervisningen i riktning mot hobbyverksamhet och pyssel som det har framställts för utskottet. En viktig sak att notera är att hantverk bäst lärs in i unga år. Motorikövningar är ett bra sätt att främja barnens utveckling. Handarbete, textilslöjd och teknisk slöjd lär inte ut färdigheter och kompetens som eleverna automatiskt kan lära sig i det dagliga livet. Det är viktigt att ordna undervisningen så att praktiskt lagda elever får valmöjligheter. De som vill arbeta med både textilslöjd och teknisk slöjd bör tillåtas göra detta. Vidare är det viktigt att ordna undervisningen i textilslöjd och teknisk slöjd med beaktande av att både flickor och pojkar utan onödiga betänkligheter bör kunna studera båda ämnena. Därtill bör noteras att slöjdämnena innefattar element från andra skolämnen (naturvetenskaper, informationsteknik, språk, bild etc.) i de praktiska aktiviteterna. Det är för varje människa viktigt

att få skapa något med händerna. Dessutom behövs skickliga hantverkare inom näringslivet i allt från formgivning och tillverkning av produkter till internationell forskning. Speciellt efterfrågade är sådana människor för att råda bot på sysselsättningsproblemen och för att ge landet nya produktionsgrenar.

Finska som andraspråk ingår inte i den gällande grundskolelagen och föreslås inte heller som självständigt skolämne i lagen om grundläggande utbildning. Enligt läroplansgrunderna från 1994 är finska som andraspråk avsedd som en särskild lärokurs för invandrare. Enligt 48 a § grundskolelagen (1457/1994) kan enligt vad Utbildningsstyrelsen beslutar bedömningen av en elev vars modersmål är ett annat än det som används i undervisningen avvika från grundreglerna. I föreskrifterna från Utbildningsstyrelsen sägs bland annat om bedömningen av invandrar-elever att modersmålet hos en elev med ett främmande språk som modersmål i förekommande fall bedöms i enlighet med kriterierna för undervisningen i finska (eller svenska) som andraspråk, om eleven inte har kunnat läsa sitt modersmål i skolan. Ett alternativ är således att en elev med ett främmande språk som modersmål deltar i modersmålsundervisningen på finska eller svenska men att prestationerna bedöms utifrån kriterierna för lärokursen i finska som andraspråk. På så sätt får eleven i praktiken lära sig finska som andraspråk på den tid som är avsatt för modersmålsundervisning. Enligt uppgifter till utskottet garanterar det nuvarande systemet inte att invandrarbarn får lära sig finska eller svenska fullständigt. Undersökningar visar dock att integreringen av invandrare spelar en framträdande roll för deras inläring av språket i det nya hemlandet.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande i frågan (förslag till uttalande 6).

Utskottet har gjort en språklig ändring i 3 mom.

14 §. Timfördelning och grunderna för läroplanen. Enligt 3 § iakttas vid utbildningen enhetliga grunder i hela landet. Det är statsrådet som beslutar om fördelningen av undervisningen mellan olika ämnen, om den så kallade timfördelningen. Vidare

beslutar statsrådet om allmänna mål i hela landet för grundläggande utbildning, förskoleundervisning, kompletterande utbildning och förberedande undervisning för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen utarbetar kriterierna för läroplanerna. I dessa ingår målen för och det viktigaste innehållet i skolämnena inom den grundläggande utbildningen, elevhandledningen och utbildning som avses i andra lagar.

Utskottet menar att det är viktigt att timfördelningen och kriterierna för läroplanerna är så utformade att de också i framtiden säkerställer fullgod enhetlighet på riksnivå och ger eleverna behörighet för fortsatta studier. Detta är ett krav som får extra stor relevans vid kraftiga flyttningsrörelser.

Vidare är det enligt utskottet nödvändigt att förordningen om grundläggande utbildning läggs upp med beaktande av att elever i specialundervisning till exempel i årskurserna 7—9 behöver minst lika mycket undervisning som eleverna i grupperna med allmän undervisning och att de bör ha samma valmöjligheter som andra elever.

Elevhandledningen i högstadieskolorna får en allt viktigare roll i takt med att valfrihet, arbetslivskännedom och fortsatta studier kommer in i skolvärlden. Elevhandledningen kan också hjälpa föräldrarna att tillsammans med sina barn träffa riktiga val.

15 §. Läroplan. Utbildningsanordnarna har stor frihet att själva bestämma om den lokala läroplanen. Vid kommunal utbildning godkänns läroplanen antingen för hela kommunen eller enskilt för varje skola. Läroplanen kan också delvis gälla hela kommunen och delvis bara vissa skolor. Enhetliga kriterier säkerställs genom timfördelningen för hela landet och grunderna för läroplanen. Utskottet påpekar här att planeringen av skolornas och lärarnas arbete och av fortbildning är av betydelse på denna punkt. Den arbetsplan som den gällande lagstiftningen kräver har alltför ofta i praktiken varit ett tungrott administrativt förfarande. Det är viktigt att ta fram en praxis för att stödja det interna målmedvetna utvecklingsarbetet i skolorna och att förbättra

samhörighetskänslan och hjälpa lärarna att själva lära sig nytt. Detta mål kan nås genom bättre uppläggning och tillämpning av läroplanen i kommunerna och skolorna.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande i frågan (förslag till uttalande 7).

Det är angeläget att läroplanerna läggs upp med hjälp av föregående planering på bred bas och att målsmännen och lärarna får vara med och påverka utbildningsplaneringen. Utskottet ser dessutom gärna att kommunfullmäktigeförsamlingarna får information om frågorna och initierar debatt om läroplanen.

16 §. Stödundervisning. Utskottet föreslår tydligare regler om skyldigheten att ordna stödundervisning. Eleverna bör få stödundervisning till exempel om de tillfälligt släpar efter på grund av sjukdom eller av någon annan orsak. Också elever som har svårigheter att följa undervisningen på grund av ett annat modersmål än undervisningsspråket måste erbjudas stödundervisning.

Enligt uppgifter till utskottet har kommunerna på senare år inte ordnat med stödundervisning i tillräcklig omfattning. Utskottet inskräper att större eftersläpningar i undervisningen och många andra svårigheter kan undvikas med hjälp av stödundervisning. Därför är det viktigt att stödundervisningen läggs upp utifrån elevernas individuella behov. Avsikten med stödundervisning är att hjälpa eleverna att uppnå ett tillfredsställande resultat också när de på grund av sjukdom eller någon annan orsak släpar efter i undervisningen. Andra orsaker till att elever kan behöva stödundervisning är omställningar i familjesituationen, psykiska problem eller andra saker som tillfälligt hindrar eleven att koncentrera sig på undervisningen. Stödundervisning bör tillgripas särskilt vid tillfälliga inlärningssvårigheter och dålig studiemotivation. Vidare bör utbildningsanordnarna tänka på att ordna stödundervisningen utan att eleverna i onödan får en stämpel på sig. Flexibel stödundervisning är en utmärkt metod för att förebygga svårigheter.

Utskottet menar att den nya bestämmelsen om stödundervisning bidrar till att förhindra att utbildningsanordnarna årligen i förväg bestämmer hur många elever som får komma i åtnjutande av stödundervisning.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om stödundervisning (förslag till uttalande 8).

17 §. Specialundervisning. I mom. föreskrivs att elever har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan av den vanliga undervisningen. Bestämmelserna i 2 mom. gäller särskilda åtgärder för elever som behöver mer långtgående specialundervisning än vad som avses i 16 § om stödundervisning och 1 mom. om specialundervisning på deltid. Enligt propositionen följer definitionen på elever med behov av stödundervisning i stora drag definitionen i den gällande grundskolelagen. Enligt förslaget kan också sjukdom föranleda specialundervisning.

Utskottet har infört en teknisk justering i 1 mom.

För tydlighetens skull föreslår utskottet att en förteckning över olika sätt att ordna specialundervisning fogas till 2 mom. Enligt förteckningen kan specialundervisning som nu ordnas i samband med annan undervisning, i en särskild specialklass, i en särskild specialskola, hemma hos eleven eller på någon annan lämplig plats. Specialundervisning i samband med den vanliga undervisningen, det vill säga integration, bör vara det primära alternativet. Integrerad undervisning kräver dock att själva undervisningen och andra omständigheter lämpar sig för elevens behov och att adekvata stödåtgärder kan sättas in. Om detta är omöjligt eller om arrangemanget inte anses generera några resultat ur elevens synvinkel sett, kan undervisningen ordnas i enlighet med 2 mom. Valet mellan integrerad undervisning och normal specialundervisning bör i mån av möjlighet alltid göras i samförstånd med eleven, vårdnadshavaren och undervisningspersonalen.

För att specialundervisningen skall kunna ordnas på behörigt sätt krävs det en individuell avpassad plan för undervisningen och de anknytande stödfunktionerna. Därför bör det läggas upp en personlig undervisningsplan för varje elev med stödundervisning. Utskottet menar att planerna bör innefatta en bedömning av elevens möjligheter att generera resultat.

Enligt 3 § i den gällande grundskolelagen och 3 § 2 mom. i den nya lagen om grundläggande

utbildning skall utbildningen ordnas med beaktande av elevernas ålder och förutsättningar. Detta gäller undervisning och all pedagogisk verksamhet i grupper för både allmän undervisning och specialundervisning. När specialundervisning övervägs bör det primära alternativet vara att undervisningen ordnas i samband med den allmänna undervisningen. Om det behövs kan eleven flyttas över till specialundervisning. Läsåret 1987—1988 fick ungefär 96 600 elever i grundskolan specialundervisning. Läsåret 1994—1995 var det cirka 94 000 elever. Specialundervisning ordnas antingen på deltid eller på heltid i en särskild klass. Specialundervisningen kan integreras i den vanliga undervisningen eller alternativt ordnas segregerat i form av särskild specialundervisning. Enligt uppgifter till utskottet har antalet elever inom en hel årsklass som får specialundervisning i en särskild specialklass varit i det närmaste oförändrat (2—3 procent) de senaste trettio åren. Under senare år har antalet ökat en aning. Ungefär en tredjedel av specialklasserna är placerade i låg- och högstadieskolorna och två tredjedelar i särskilda specialskolor.

Enligt uppgifter till utskottet har den administrativa överföringen i många fall varit ett hinder för en flexibel integrering av specialundervisningen. Det är emellertid fortfarande lämpligt att det fattas administrativa beslut om specialundervisning. Därför finner utskottet det nödvändigt att utreda anknytande problem och andra sätt att fatta beslut om överföring till specialundervisning.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om specialundervisning (förslag till uttalande 9).

Med hänvisning till utlåtandet från förvaltningsutskottet föreslår kulturutskottet en ändring i 4 mom.

21 §. Utvärdering av utbildningen. Utskottet har ändrat 1 mom. och hänvisar till det som sägs om bedömning i den allmänna motiveringen till betänkandet. Vad gäller den grundläggande utbildningen framhåller utskottet särskilt vikten av att det görs en bedömning av de viktigaste målen för den grundläggande utbildningen. För att en utvärdering skall vara till större nytta bör resultatet

dokumenteras och analytisk information spridas om bra metoder som på ett betydande sätt har bidragit till att uppfylla målen i 2 §. Särskilt viktigt är det att analysera hur skolan klarar av att garantera alla elever högkvalitativ utbildning oavsett bostadsort och social bakgrund. Utvärderingen bör vidare ge uppgifter om hur jämlikhetskravet uppfylls i den grundläggande utbildningen. Häri ingår också enhetlighet och jämlikhet i hela landet.

Utskottet understryker att utvärderingens funktion är att förbättra och komplettera den grundläggande utbildningen. Särskilt viktigt är det att bedöma hur den viktigaste uppgiften i lagen utfaller, det vill säga att eleverna får kunskap och utvecklas. Därutöver är det viktigt att det görs en utvärdering av hur skolan fungerar som inlärnings-, fostrings- och arbetsgemenskap. Därutöver skall utvärderingen vara ett stöd för självvärdering i skolorna. Utbildningsanordnaren, lärarna, föräldrarna och eleverna bör samarbeta om utvärderingen.

22 §. Elevbedömning. Regeringen föreslår att de allmänna målen för elevbedömning skrivs in i lag. Detta är lämpligt enligt utskottets uppfattning. Vidare understryker utskottet att kravet på en allsidig bedömning innebär att bedömningen inte får bygga på ensidiga principer till exempel bara på provresultat.

Enligt ett utkast till förordning som utskottet har haft tillgång till får eleverna vid läsårets slut ett betyg med en bedömning på skalan 1—5. Planen motiveras bland annat med att enhetlighet eftersträvas inom alla utbildningsgrenar. Utskottet finner inte förslaget tillräckligt väl motiverat eftersom olika utbildningsformer i vilket fall som helst kommer att ha olika betygsskalor. Därför föreslår utskottet att eleverna allttjämt skall bedömas enligt en skala mellan 4 och 10.

23 §. Läsåret. Enligt 2 mom. utfärdas bestämmelser om tidpunkten då läsårets skolarbete avslutas genom förordning. Enligt uppgifter till utskottet är avsikten att det skall föreskrivas om en enhetlig tidpunkt för skolavslutning i hela landet. Utskottet menar att det dock bör övervägas om det vore lämpligare med en flexibel tidpunkt i detta fall.

27 §. *Inledande av utbildning vid annan tidpunkt.* Utskottet understryker att den primära åldern för skolstart inom den grundläggande utbildningen är sju år. Skillnaderna i elevernas kunskapsnivå bör i mån av möjlighet jämnas ut med hjälp av nybörjarundervisning och stödundervisning. På så sätt kommer det att finnas färre avvikande tidpunkter för skolstart.

28 §. *Utbildningsplats.* I 6 § bestäms vilken skola ett barn primärt har rätt att gå i. Enligt 28 § 2 mom. har vårdnadshavarna rätt att bestämma att barnet söker inträde till en annan skola än den närmast liggande skola som kommunen har anvisat. Skolan kan också vara någon annan skola som samma kommun, en annan kommun, en samkommun, staten eller en registrerad sammanlutning eller en privat stiftelse är huvudman för. När det gäller den berörda kommunens egna skolor har eleverna rätt att gå i en annan skola till exempel om det finns lediga elevplatser något läsår. Elever som avses i detta moment har inte rätt till kostnadsfri skolskjuts eller övernattnings utan utbildningsanordnaren beslutar om elevförmåner vid intagningen.

Utbildningsanordnaren är skyldig att följa enhetliga kriterier, när elever antas till någon annan skola än den närmast liggande skolan. Bara elever bosatta i den egna kommunen får ges företräde. Utskottet menar att till exempel lottdragning kan vara ett enhetligt antagningskriterium.

Enligt propositionen kan elever tas in till skolorna också med hjälp av inträdes- och lämplighetstest. Utskottet menar att denna möjlighet bör inskränkas trots att eleverna alltid har rätt att få gå i den närmast liggande skolan, det vill säga i en närskola i enlighet med 6 §, utan inträdesprov. Utskottet menar att inträdesprov till den grundläggande utbildningen inte bör tillåtas. Dessutom bör lämplighetstest vara tillåtna bara i begränsad omfattning. Därför föreslår utskottet att inträdesprov skall få ordnas bara till skolor med specialinriktning eller skolor med tonvikten på vissa ämnen. Utskottet menar att lämplighetstest bör tillämpas bara i ämnen med stor betydelse för den allmänna kompetensen vid fortsatta studier. Proven visar ändå bara de sökandes fallenhet för ämnet. Vägningen av undervisningen bör grunda

sig på läroplanen. Vägning innebär att timantalet för vissa läroämnen är betydligt större än vad som sägs i statsrådets beslut.

För tydlighetens skull har utskottet dessutom preciserat bestämmelsen med att information måste ges om antagningskriterierna i förväg. Ett nytt 2 mom. fogas därför till paragrafen.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om tillämpningen av 28 § (förslag till uttalande 10).

29 §. *Rätt till en trygg studiemiljö.* Utskottet finner det positivt att lagen har en ny bindande bestämmelse för utbildningsanordnarna att eleverna har rätt till en trygg studiemiljö. Paragrafen avser att lägga det samlade ansvaret för elevernas säkerhet på skolan. Detta innebär att skolan till exempel måste se till att eleverna inte utsätts för våld eller annan mobbning.

30 §. *Rätt till undervisning.* Enligt paragrafen har eleverna under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen samt elevhandledning. Utskottet framhåller att bestämmelsen avser att säkerställa att eleverna får undervisning och fullgod handledning under skolans arbetsdagar och under ledning av en lärare. Vidare påpekar utskottet att bestämmelsen får särskild tyngd i den rådande situationen, då kommunerna gör ingrepp i den normala undervisningen för att spara pengar. Vidare hänvisar utskottet till den allmänna motiveringen till lagen, där det sägs att utskottet inte accepterar till exempel permittering av undervisningspersonal som sparåtgärd. Utskottet utgår från att skolorna avpassar undervisningsgruppernas storlek med beaktande av att målen i läroplanen måste fullföljas. Utskottet diskuterade också en reglering av gruppstorleken men kom dock fram till att det inte är lämpligt att ge exakta regler för gruppstorleken i lag eller förordning. Däremot vill utskottet säkerställa att gruppernas storlek avpassas efter målen för undervisningen. Det är lämpligt att ta in en flexibel bestämmelse om undervisningsgrupperna i lag. Utskottet föreslår därför att ett nytt 2 mom. fogas till 30 §. Det är dock viktigt att undervisningsgruppernas storlek är lämpliga med avseende på de pedagogiska utgångspunkterna. Vidare påpekar utskottet att undervisningen försvåras

av alltför stora grupper. Också elever med risk för marginalisering kan ha svårigheter att klara sig i alltför stora undervisningsgrupper. Därtill bör noteras att barn bosatta i olika kommuner kan komma att behandlas olika beroende på kommunens ekonomiska situation och undervisningsgruppernas storlek.

31 §. Avgiftsfri undervisning. Utskottet hänvisar här till det som sägs om kostnadsfri undervisning ovan i den allmänna motiveringen. Kostnadsfriheten gäller således inte bara undervisningen utan också böcker, resor och skolmåltider.

I 2 mom. bestäms om elevernas rätt att få kostnadsfri skolmåltid. Utskottet vill här fästa avseende vid de pedagogiska målen för utbildningen. Därför har utskottet infört en ändring i 2 mom. och betonar att skollunchen bör vara övervakad.

32 §. Skolresor. Enligt 2 mom. får skolresan ta högst tre timmar i anspråk om en elev bland annat går på specialundervisning. Det är mer än vad som tillåts för andra elever. Utskottet påpekar att bestämmelsen avser att tillåta elever som får specialundervisning att bo hemma. Om restiden vore densamma som för andra elever skulle allt fler elever i specialundervisning vara tvungna att bo på internat under skolveckorna.

36 §. Disciplin. Med hänvisning till utlåtandet från förvaltningsutskottet har kulturutskottet ändrat 4 mom.

37 §. Personal. Enligt propositionen skall varje skola ha en rektor som svarar för verksamheten. Utskottet menar att målet bör vara att varje skolenhet har sin egen rektor.

Utskottet har infört en teknisk justering i 2 mom. Ordet "koulutus" på finska ändras till "opetus". Ändringen påverkar inte den svenska texten.

Enligt 31 § har handikappade elever och andra elever med särskilda behov rätt att avgiftsfritt få nödvändig assistens. Avsikten med skolgångsbiträdenas arbete är att stöda eleverna så att de har optimal funktionsförmåga i olika omgivningar. Syftet är att eleverna skall få hjälp och stöd under olika faser av inlärningsprocessen för att lära sig större självständighet och klara sig på egen hand. Skolgångsbiträdena måste ha fullgoda kunskaper

om handikapp, utvecklingsstörningar och behandlingsmetoder. De skall ha interaktionsförmåga, vara ansvarskännande och besitta ett mått av pedagogisk förmåga. Kärnfunktionerna i deras arbete består av att hjälpa och stödja eleverna i deras utveckling samt att handleda eleverna i klassituationer. Utskottet finner det nödvändigt att skolgångsbiträdena får relevant utbildning och att det anställs skolgångsbiträden för att målen skall uppfyllas. Skolgångsbiträdena bör vara anställda för en tillräckligt lång tid per gång för att biträdena och eleverna skall hinna bygga upp en meningsfull relation. De bör anställas för minst ett läsår i taget. Det är av stor betydelse för stödet till eleverna att elevassistenterna har avlagt examen för skolgångsbiträde eller har annan lämplig utbildning. Med beaktande av jämlikhetskravet är det därtill nödvändigt att elever med särskilda behov har tillgång till sin assistent när det behövs. För att understryka detta krav har utskottet skrivit in skolgångsbiträden i 2 mom.

42 §. Ändringsökande. Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande (GrUU 3/1997 rd) om regeringens proposition med förslag till universitetslag och lagar som har samband med den (RP 263/1996 rd) att ett disciplinstraff i form av varning är ett beslut som måste kunna hänskjutas till ett oavhängigt lagskipningsorgan för behandling. Därför föreslår utskottet att paragrafen ändras till att ändring i ett beslut om en varning till en elev kan sökas genom ändring.

46 §. Utbildning för andra än läropliktiga. Med hänvisning till uppgifter från undervisningsministeriet har utskottet fogat en ny bestämmelse till 1 mom. Därmed stämmer bestämmelsen om måltidsförmån för vuxenstudierande som avlägger grundläggande utbildning överens med bestämmelsen om måltidsförmån för studerande som avlägger gymnasielärokursen.

47 §. Annan verksamhet i samband med den grundläggande utbildningen. Utskottet har kompletterat paragrafen med biblioteksverksamhet och klubbverksamhet.

I takt med kunskapssamhället har biblioteken fått betydligt större betydelse i den grundläggande utbildningen. Utskottet vill lyfta fram två as-

pekter. Å ena sidan bör eleverna som ett element i den grundläggande utbildningningen lära sig söka och hantera information. Å andra sidan behöver både lärare och elever god tillgång till adekvata biblioteks- och informationstjänster. Också i läroämnet modersmål och litteratur behövs bibliotekstjänster. Utskottet understryker att det inte räcker med stor tillgång till böcker. Den digitala tekniken blir allt mer avancerad och informationsnäten allt vanligare. Därför bör skolbiblioteken utvecklas och förbättras som en beståndsdel i det kommunala biblioteksväsendet. Det är enda sättet att säkerställa att den grundläggande utbildningen har tillgång till allsidiga biblioteks- och informationstjänster.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om effektivisering av skolbiblioteken (förslag till uttalande 11).

I en färsk promemoria analyserar en arbetsgrupp inom undervisningsministeriet den nuvarande klubbverksamheten och lägger fram förbättringsförslag. Utskottet anser att klubbverksamheten ingår som en integrerande del av skolan. Målet är att grundskoleeleverna skall få delta i instruerad och allsidig klubbverksamhet efter skoldagens slut. På så sätt får eleverna en trygghet och inspirerande verksamhet på eftermiddagarna som komplement till den egentliga grundläggande utbildningen. Utskottet förutsätter att statsmakterna, kommunerna, organisationerna och församlingarna medverkar till att förbättra förutsättningarna för klubbverksamhet.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om klubbverksamheten (förslag till uttalande 12).

Utskottet har ändrat paragrafrubriken i överensstämmelse med det nya innehållet.

Utskottet menar att skolorna allt mer bör utnyttjas även för medborgarnas fritidsaktiviteter och annan frivillig verksamhet. I till exempel glesbygden kan skolorna lämpligen också ha funktionen av byahus eller datastugor.

50 §. Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna. Med hänvisning till uppgifter från undervisningsministeriet har utskottet kompletterat 5 mom. med en bestämmelse om sammansättning och val av ledamöter i organen. Momentet gäller

framför allt skoldirektioner. En del av direktionsmedlemmarna, till exempel elevrepresentanter, byts ut under pågående mandattid. Utan tillägget i paragrafen hade det varit nödvändigt att ta in föreskrifter om val av medlemmar under pågående mandattid i instruktionerna i stället.

51 §. Övergångsbestämmelser om ordnande av utbildning. Med hänvisning till uppgifter från undervisningsministeriet har utskottet kompletterat 2 mom. med en ny bestämmelse om undervisningsspråket vid Rudolf Steiner-skolan i Helsingfors eftersom skolan är tvåspråkig. Om tillägget inte ingår i paragrafen måste skolan delas upp på två olika skolor, vilket vore oönskvärdt.

53 §. Övergångsbestämmelser som gäller personalen. Det första och det andra lagförslaget innefattar inga bestämmelser om avgångsåldern för rektorer och lärare vid grundskolor och gymnasier. Enligt gällande bestämmelser är avgångsåldern i normala fall 65 år och i vissa fall 60 år. Om avgångsåldern vid kommunala anställningar inte tas in i skollagarna tillämpas lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996) på anställda inom kommuner och samkommuner. Enligt denna lag är avgångsåldern densamma som pensionsåldern. I sådana fall upphör anställningen utan uppsägning i slutet av den kalendermånad under vilken tjänsteinnehavaren har uppnått avgångsålder. Den anställande myndigheten kan dock på ansökan av eller med samtycke från tjänsteinnehavaren medge tjänsteinnehavaren rätt att fortsätta i tjänsten efter uppnådd avgångsålder.

Merparten av rektorerna och lärarna i grundskolan och gymnasiet kommer för lång tid framåt på grund av den så kallade valrätten att ha rätt att pensionera sig vid 55-, 60- eller 63-årsålder. Om lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet tillämpas på rektorer och lärare i grundskolan och gymnasiet kommer oavsett arbetsförmåga alla de lärare och rektorer som har valt en lägre pensionsålder att pensionera sig tidigare än den allmänna pensionsåldern förutsätter, om inte ett separat beslut om fortsatt anställningstid fattas. I vissa fall kan en lägre avgångsålder också medföra vissa problem med den intjänade pensionen.

Statsutskottet har behandlat den föreliggande propositionen tillsammans med propositionen med förslag till lag om vissa pensionsarrangemang inom undervisningssektorn och till lag om ändring av 4 § lagen om statens pensionsfond (RP 70/1998 rd). Vid utfrågningen av de sakkunniga lyftes frågan om avgångsålder fram.

Utskottet föreslår ett tillägg till 53 § lagen om grundläggande utbildning och 43 § gymnasielagen. Enligt den nya bestämmelsen bestäms avgångsåldern för de rektorer och lärare som har valt en särskild pensionsålder i enlighet med den grundskolelag och gymnasielag som gällde vid den tidpunkten också i framtiden när nya lagar träder i kraft. Utan dessa tillägg måste det fattas ett särskilt beslut om förlängd anställning för varje enskild tjänsteman som redan har uppnått pensionsåldern och för alla de tjänsteinnehavare som efter att lagen har trätt i kraft vill fortsätta att arbeta efter uppnådd pensionsålder. Däremot bestäms avgångsåldern i enlighet med lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet för de tjänsteinnehavare som inte har rätt att välja eller inte har valt någon särskild pensionsålder. På grundval av det ovan relaterade föreslår utskottet att ett nytt 3 mom. läggs till 53 § lagen om grundläggande utbildning och 43 § gymnasielagen.

2. Gymnasielagen

Allmän motivering

Allmänt. Den föreslagna gymnasielagen ersätter de nuvarande sammanlagt sex olika lagar där det bestäms om gymnasieutbildning. I lagen bestäms kapitelvis om lagens tillämpningsområde och mål, ordnande av utbildning, undervisning och utvärdering och studentexamen, studerandenas rättigheter och skyldigheter samt om andra särskilda frågor.

I vårt skolsystem är gymnasieutbildningen allmänbildande utbildning som räknas till utbildning på att så kallade andra stadiet. Gymnasieutbildningens mål är att garantera en bred allmänbildning som ger de studerande goda möjligheter och en bra grund för fortsatta studier samt färdigheter som de behöver för att klara sig i livet.

En bred allmänbildning omfattar kännedom både om samhällets humanistiska grund och naturvetenskaperna. Genom kännedom om samhällets historia och filosofisk-etiska grundvärden stödjer en bred allmänbildning de studerandes möjligheter att utveckla sig till goda och harmoniska människor och samhällsmedlemmar. Allmänbildningen består av mångsidiga kunskaper som berör och förklarar människan, samhället och naturen och som ständigt behöver utvecklas och fördjupas såväl tidsmässigt som med hänsyn till olika livsområden. Den är också en på kunskaper, färdigheter och värden baserad förmåga att anta tidens och omgivningens utmaningar samt att mogna att ta ansvar för sig själv, medmänniskor och miljön. För en individ innebär allmänbildningen kunskaper, färdigheter och värden som stödjer hans livslånga psykiska utveckling och förbättrar hans självkänsla och den vidsträckta betydelsen av hans liv. Hit hör speciellt också psykologi, gymnastik och hälsolära som bland annat ger de studerande nödvändiga kunskaper och färdigheter som behövs i fortsatta studier, arbetslivet, i olika hobbyer och i personlighetsutveckling. Genom allmänbildningen kan en medborgare på ett upplyst sätt påverka skötseln av de gemensamma angelägenheterna. Med hänsyn till samhället avses med allmänbildningen de kunskaper, färdigheter och värden genom vilka samhällsmedlemmarna förstår varandra och är kapabla till ett resultatnriktat samarbete.

Kommittén för humanistisk samhällsvetenskaplig allmänbildning definierade allmänbildningen bland annat som följer (KB 1993:31). Människan är bildad då hon har tagit till sig en rimlig del av samhällets arv och kan hantera sitt eget liv. Allmänbildningen har betydelse för individen såväl i det personliga livet som i yrket och i samhället, eftersom

— allmänbildningen stödjer människans individuella psykiska utveckling och självkänsla och ger innehåll i livet,

— genom allmänbildningen kan en medborgare på ett upplyst sätt påverka skötseln av de gemensamma angelägenheterna. En samhällsmedlem behöver en innehållslig läsfärdighet på olika kunskapsområden för att kunna tillägna sig nya kunskaper, och allmänbildningen stödjer

också yrkesvalet och färdigheter att utöva detta yrke och utgör en vidsträckt grund för yrkeskunskap,

— allmänbildningen består av mångsidiga kunskaper som berör och förklarar människan, samhället och naturen och som ständigt bör utvecklas och fördjupas såväl tidsmässigt som med hänsyn till olika livsområden,

— allmänbildningen är en på kunskaper, färdigheter och värden baserad förmåga att anta tidens och omgivningens utmaningar samt att mogna att ta ansvar för sig själv och medmänniskor samt för miljön.

Kärnan i den humanistisk-samhällsvetenskapliga allmänbildningen är enligt kommittén kunskaperna om människans samhälleliga och kulturella verksamhet som har sitt eget värdeinnehåll, mål och sätt att skapa kunskaper. De centrala områdena för den humanistisk-samhällsvetenskapliga bildningen är filosofi, mänsklig aktivitet i samhället (historia och samhällsvetenskap, kulturforskning), språk och kommunikation, psykologi, konst i olika former samt religiösa och etiska åskådningar.

Utskottet framhåller betydelsen av de matematisk-naturvetenskapliga kunskaperna utöver den humanistisk-samhällsvetenskapliga bildningen. En logisk tankeförmåga och en långsiktig verksamhet accentueras såväl i samhället i allmänhet som i nästan alla yrken, speciellt i takt med utvecklingen av informationssamhället. Utskottet påpekar att gymnasieutbildningen bör utvecklas på ett sätt som allt mera åskådliggör företeelser och teorier och presenterar praktiska tillämpningar. På det här sättet kan man göra undervisningen i matematik och i naturvetenskaperna nyttigare och intressanta samt ge så många gymnasieelever som möjligt mångsidiga möjligheter till fortsatta studier.

Samarbete mellan olika utbildningsformer. För närvarande pågår det i yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen utbildningsförsök på ungdomsstadiet bland annat för att testa samarbetet. Försöken baserar sig på en lag som är i kraft till slutet av 1999. Lagen tillämpas på utbildning som inletts under den tid lagen gäller. Riksdagen har avlåtit en proposition om upphävande av lagen om dessa försök (RP 57/1998 rd). Utskottet

finner det angeläget att skollagstiftningen granskas på nytt, när resultaten av försöken på ungdomsstadiet och med yrkeshögskolor, erfarenheterna av de fristående examina och de verkliga konsekvenserna av totalreformen av skollagstiftningen kan bedömas.

Avsikten med de nya lagarna om gymnasieutbildningen, yrkesutbildningen och den yrkesinriktade vuxenutbildningen är att öka samarbetet med utbildningsanordnare för att främja de studerandes möjligheter till individuella val samt till flexibla och mångsidiga utbildningsprogram.

Samarbetet mellan utbildningsanordnare motsvarar också det föränderliga samhällets och arbetslivets allmänna behov. Möjligheten att komplettera gymnasieutbildningen med olika former av utbildning utvidgar för sin del de studerandes världsbild och allmänbildning.

Samarbetet mellan anordnare av olika utbildning ökar de studerandes allsidighet och rörlighet senare i arbetslivet.

Den nya gymnasielagen förutsätter samarbete såväl med anordnare av grundundervisning, andra som ordnar gymnasieutbildning och yrkesutbildning som med dem som ordnar annan utbildning, till exempel universitet och yrkeshögskolor. Enligt det nya systemet kan de studerande alltså kombinera yrkesinriktade studier med sina gymnasiestudier och på det sättet får de yrkesinriktade studerande en möjlighet att studera ämnen som kan underlätta deras fortsatta studier eller till och med hjälpa dem att inträda i arbetslivet. Möjligheten att kombinera universitets- eller yrkeshögskolestudier med gymnasieutbildning fördjupar ett målmedvetet intresse för vetenskapliga och praktiska studier på högskolenivå och ökar också motivationen att inleda och slutföra de fortsatta studierna.

Också internationaliseringen och den snabba utvecklingen av arbetslivet har uttryckligen ökat behovet av att kunna kombinera olika studier med den sedvanliga gymnasieutbildningen. Till exempel har behovet av främmande språk ökat inom handeln, vilket utöver de europeiska språken också gäller sällsynta språk, till exempel språken i Fjärran Östern. Det är inte ändamålsenligt att undervisa i dessa språk inom ramen för den vanliga gymnasieutbildningen utan det är

vettigare att ge den studerande möjlighet att kombinera den separata utbildningen i dessa språk med sin övriga gymnasieutbildning.

Vuxengymnasium. Bestämmelser om vuxengymnasier ingår i den nya gymnasielagen som ersätter den nuvarande lagen om vuxengymnasier. Gymnasielagen avser alltså en enhetlig gymnasieutbildning både för unga och för vuxna. Utbildningsanordnare kan dock fortfarande inom ramen för lagstiftningen ordna undervisningen i form av en tillämpning som särskilt inriktas antingen på unga eller vuxna. Lagen anger inte någon åldersgräns för en vuxenstuderande utan det är en sak som utbildningsanordnaren avgör, eftersom den hänför sig till valet av studerande och sättet på vilket undervisning ordnas. Vissa av lagens bestämmelser föreslås dock bli tillämpade endast på studerande som inlett sina studier efter att ha fyllt aderton år eller som är under aderton år.

Lagen ger fortfarande en möjlighet att fatta separata beslut om timfördelningen i och grunderna för läroplanen för utbildning för unga och för vuxna. Enligt utredning till utskottet garanterar en separat timfördelning och en separat läroplan bäst att lärokursen för gymnasialutbildningen för vuxna inte utvidgas. Vuxengymnasierna och gymnasiernas vuxenlinjer ger undervisning mestadels på kvällar, varför lärokurserna egentligen inte kan avvika från de nuvarande utan att studietiden blir längre. Eftersom avsikten är att utveckla och fostra ungdomen på ett allsidigt sätt är det inte klokt att minska de lärokurser för gymnasieutbildningen som är avsedda för ungdomar. I utredningen till utskottet fästs uppmärksamhet vid vuxengymnasieutbildningens särskilda drag och särpräglade mål. Internationaliseringen och anpassningen till det föränderliga arbetslivet kräver att de vuxnas allmänbildande utbildningsnivå höjs. I gymnasieutbildningen för vuxna ingår uppgradering av varierande allmänbildande kunskaper och färdigheter och den utgör en väsentlig del av den utbildning som behövs i arbetslivet. Utskottet påpekar att det är av yttersta vikt att följa upp att de särskilda dragen i gymnasieutbildningen för vuxna i tillräcklig grad beaktas vid genomförandet av gymnasielagen och att utbildningsanordnare har

goda förutsättningar att ordna och utveckla en högkvalitativ gymnasieutbildning för vuxna utan att lärokursen utvidgas.

Morgonsamling. Utskottet finner det angeläget att det i förordningar om gymnasieutbildning och yrkesinriktad utbildning beaktas att det bör finnas morgonsamlingar i gymnasier och yrkesläroanstalter. Speciellt i kursbunden undervisning är det av pedagogiska skäl viktigt att eleverna samlas till morgonsamling för att begrunda större helheter än de motivkretsar som behandlas under lektionerna. Morgonsamlingen förstärker skolornas grupptillhörighet och erbjuder möjligheter till att uppleva stillhet, göra en pedagogisk omprövning av värden och orientera sig i vårt kulturarv i utveckling.

Detaljmotivering

2 §. Gymnasieutbildningens mål. Utskottet omfattar de mål för gymnasieutbildning som anges i motiveringen till propositionen. Utskottet vill dock betona gymnasieutbildningens allmänbildande karaktär och rollen som ett förberedande stadium för fortsatta studier. Gymnasieutbildningen skall också stödja de studerandes förutsättningar att ständigt utveckla sig själva genom livslångt lärande. Därför har utskottet ändrat lydelsen i första momentet.

3 §. Utbildningsanordnare. Utskottet hänvisar till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning och har ändrat uttrycket ”en privat sammanslutning” till uttrycket ”en registrerad sammanslutning” i första momentet.

4 §. Tillstånd att ordna utbildning. Gymnasieutbildning kan ordnas av kommuner, samkommuner, staten samt registrerade sammanslutningar och stiftelser. I tillståndet kan utbildningsanordnaren anförtros en särskild utbildningsuppgift. En särskild utbildningsuppgift kan till exempel innebära en extra betoning på något läroämne eller ämne, ett främmande undervisningsspråk eller International Baccalaureate-undervisning.

När beslut fattas om en särskild utbildningsuppgift bör man ta hänsyn till läroämnena och lärokurser som anges i läroplanen. Det är viktigt att den skola som den särskilda utbildningsuppgiften anförtrots har tillräckliga resurser att ge

allmänna baskunskaper och färdigheter i gymnasieutbildningen samt att fördjupa och tillämpa specialkunskaper. Små ökningar räcker inte till, eftersom de kan leda till missförstånd beträffande kunskapsnivån. En klar skillnad skall göras mellan en särskild utbildningsuppgift och en särskild betoning.

Utskottet påpekar att den i 4 § 2 mom. nämnda särskilda utbildningsuppgiften omfattar de nuvarande riksomfattande specialgymnasierna. Konstgymnasier som anförtrots en särskild utbildningsuppgift är riksomfattande och utskottet påpekar att specialgymnasierna bör få behålla sin riksomfattande ställning vid elevantagning. Behovet av att en studerande har en möjlighet att komma in i ett gymnasium med en särskild utbildningsuppgift accentueras av att samarbetet mellan gymnasierna och yrkesläroanstalterna ökar. En särskild utbildningsuppgift är dock inte alltid knuten endast till en riksomfattande uppgift eller ett riksomfattande behov utan den kan också gälla en regional eller en annan särskild utbildningsuppgift eller dito behov.

5 §. *Samarbete och anskaffning av utbildning.* Utskottet hänvisar till uttalandet om samarbete i den allmänna motiveringen till gymnasielagen.

Utskottet framhåller vikten av samarbete mellan utbildningsanordnare och konstaterar att man även i fortsättningen bör eftersträva att utveckla olika utbildningsformer så att eventuella hinder för samarbetet kan undenröjas. Sådana samordningsproblem uppstår till exempel mellan en kursbunden gymnasieutbildning och en yrkesinriktad utbildning som är bunden till årskurser. Utskottet vill här ta fram den så kallade Torneåmodellen som ett positivt och sporrande exempel på samarbete mellan läroanstalter. Modellen går ut på att genom ett regionalt samarbete mellan gymnasierna ge de unga reella möjligheter att bygga upp sina egna studieprogram. För att samarbetet mellan gymnasieutbildningen och en annan undervisningsform skall lyckas krävs det bland annat att de båda undervisningsformerna är kursbundna. Också årskurslöshet främjar samarbete. Utskottet framhåller att gymnasieutbildningen och den yrkesinriktade utbildningen bör ordnas så att de studerande har en verklig möjlighet att inom ramen för sin examen välja

studier i yrkesläroanstalter, universitet och andra högskolor.

Köpta tjänster. I propositionen föreslås att det i gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och i lagen om grundläggande konstundervisning tas in bestämmelser som ger utbildningsanordnaren en möjlighet att skaffa en del av utbildningstjänsterna av en annan läroanstalt eller av andra än de sammanslutningar eller stiftelser som fått tillstånd att ordna utbildning. Den här möjligheten föreslås inte gälla den grundläggande undervisningen, eftersom man vill trygga enhetligheten i det undervisningssystem som gäller barn i läropliktsåldern samt förhindra att undervisning och fostran ur elevens synvinkel inte splittras på grund av att flera personer sköter uppgiften.

Enligt propositionen är det fråga om en möjlighet att komplettera den utbildning som utbildningsanordnaren själv producerar med tjänster som skaffas av utomstående. Det kan vara fråga om att skaffa undervisning av utomstående till exempel helt eller delvis i ett enskilt läroämne eller andra studier. Kommunen eller en annan utbildningsanordnare som fått tillståndet är alltid ansvarig för kvaliteten på undervisningen och de övriga utbildningstjänsterna och ansvarar också för att utbildningen ordnas på ett korrekt sätt. Utbildningsanordnaren svarar för att de tjänster som köps av andra ordnas enligt lagstiftningen, de tillstånd att ordna utbildning som beviljats utbildningsanordnaren samt grunderna för den riksomfattande läroplanen och den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt. Utbildningsanordnaren är också ansvarig för att undervisning ges av lärare som uppfyller behörighetsvillkoren.

Utskottet påpekar att det yttersta syftet med anskaffningen av utbildningstjänster är att komplettera den undervisning som utbildningsanordnaren ger. Det handlar om att få fram sakkunnig undervisning med en standard motsvarande den undervisning som utbildningsanordnaren ger. Detta befriar emellertid inte utbildningsanordnaren från skyldigheten att själv ordna utbildning och den primära grunden för köpta tjänster får inte vara att åstadkomma besparingar.

6 §. *Undervisningsspråk.* I propositionen betonas samiskans ställning som undervisningsspråk. Bestämmelsen om undervisningsspråk i gymnasielagen motsvarar huvudsakligen 10 § lagen om grundläggande utbildning som tydligare än tidigare förpliktar till undervisning på samiska. Gymnasielagens bestämmelse förpliktar dock inte utbildningsanordnaren att ordna undervisning på samiska eller teckenspråk utan utbildningsanordnaren beslutar om hur undervisningen ordnas. Utskottet finner det positivt att samiskans ställning förstärks och betonar betydelsen av undervisning på samiska, rommani och teckenspråk för dem som har dessa språk som modersmål.

7 §. *Undervisningens omfattning och innehåll.* Utskottet fäster uppmärksamhet vid ett problem med definitionen på psykologi i indelningen i läroämnena. Psykologi kan antingen klassificeras som humanistisk-samhällsvetenskapliga studier eller matematisk-naturvetenskapliga studier på basis av olika definitioner och anknytande betoningar. Oberoende av hur psykologi definieras och indelas finner utskottet det angeläget att psykologiundervisningen uppmärksammas i timfördelningen.

Enligt utskottet är det viktigt att kompetens i familje- och människorelationer integreras genomgående i tillämpliga läroämnena.

Utskottet vill också påpeka att hälsolära och gymnastik bör uppmärksammas i gymnasiet. Därför har utskottet fogat gymnastik och hälsolära till de ämnen som anges i 2 mom. Av de tre obligatoriska kurserna i gymnastik och hälsolära finns numera en kurs i hälsolära. Enligt grunderna för gymnasiet läroplan (1994) är syftet med hälsolära att ge eleverna praktiska och teoretiska kunskaper om hur de skall sköta sin egen kondition samt om hur olika faktorer som påverkar hälsan på det individuella och allmänna planet. Därutöver ges information om folkhälsan och hälsovårdsorganisationen i Finland. Eleverna ges också insikter i hälsofrämjande åtgärder, arbetsförmåga, funktionsduglighet och färdigheter som krävs i arbetslivet samt i första hjälpen.

Konst- och färdighetsämnen är inte längre obligatoriska läroämnena i vuxengymnasierna och folkhögskolorna. I den nya gymnasielagen

finns dock gymnastik och hälsolära kvar som obligatoriska ämnen i gymnasiet för studerande som inleder gymnasieutbildningen då de är under aderton år.

Enligt berättelsen om folkhälsotillståndet 1996 är en av de viktigaste uppgifterna för hälsopolitiken att främja de ungas hälsa. En central uppgift för gymnastiken och hälsoläran i gymnasiet och över lag på mellanstadiet är att förstärka elevernas förutsättningar att tillägna sig en livsstil med intresse för motion och hälsa, något som främjar individens välbefinnande och folkhälsan samt arbetsförmågan.

Kunskaper och färdigheter att upprätthålla sin egen hälsa och arbetsförmåga bör dels ses som en del av allmänbildningen, dels som en del av yrkeskompetensen. Enligt denna nya forskningsbaserade uppfattning om gymnastik bör det även i gymnasiet på alla stadier finnas regelbundna, för alla gemensamma lektioner i gymnastik och hälsolära. Därför bör inte undervisningen i gymnastik och hälsolära vara kursbunden.

Det vetenskapliga forskningen har tillförlitligt bevisat motionens betydelse bland annat för hälsa, psykiskt välbefinnande, arbetsförmåga och produktion. Därför bör man satsa mera på alla de åtgärder som aktiverar människan till motion och friskvård. Här intar skolans gymnastikundervisning och hälsofostran en central roll.

Också de forskningsresultat som visar att smärttillstånd i rörelseorganen och psykosomatiska symptom är allmänna bland skoleleverna, framhåller vikten av gymnastikundervisning i gymnasieåldern. Studierna visar också att de ungas motionsaktiviteter minskar från högsta- dieåldern i grundskolan fram till perioden som ung vuxen. Samtidigt indelas ungdomarna allt mera dels i de som dagligen sköter sin kondition, dels i dem som är totalt passiva i fråga om motion. Av en internationell kontrollundersökning framgår till exempel att de finländska pojknarnas motionsaktiviteter minskar i skolåldern förhållandevis mera än i andra länder.

Enligt utskottet är det positivt att skolgymnastiken under de senaste åren ständigt har utvecklats av skolorna själva tack vare lärarna och med stöd från Utbildningsstyrelsen. Ett exempel är projektet "Liikkuva ja terve koulu" (ung. En

rörlig och frisk skola). Målet är att ändra skolans strategi och att aktivera skolorna på ett mångsidigt sätt. Lektionerna har kompletterats med utomstående verksamhet där lärarna, eleverna och också utomstående har deltagit. Detta är ett bevis på att lärarna har förmågan och viljan att utveckla både skolan och gymnastikundervisningen. En sådan verksamhet kan dock inte helt kompensera de gemensamma gymnastiktimmarna. För att de för gymnastiken viktiga målen skall kunna förverkligas krävs det att gymnastiktimmarna fortfarande utgör kärnan i skolgymnastiken.

Utskottet föreslår att riksdagen skall godkänna uttalandet om gymnastiken (förslag till uttalande 13).

Enligt 7 § 3 mom. gymnasielagen kan gymnasietets lärokurs också omfatta yrkesinriktade studier eller andra studier som är förenliga med gymnasietets uppgift, enligt vad som bestäms i läroplanen. Utskottet anser att dessa studier bör vara helt eller delvis frivilliga eller valfria. Därför har utskottet ändrat lydelsen i 3 momentet. Med beaktande av gymnasietets roll som ett förberedande stadium för fortsatta studier, anser utskottet, att största delen av undervisningen ändå bör vara allmänbildande undervisning enligt den uppgift och de mål gymnasieutbildningen har. Utskottet påpekar att annan allmänbildande undervisning dock inte bör vara obligatorisk.

Eftersom alla som får gymnasieutbildning anges som studerande i gymnasielagen är ordet elevhandledning inkonsekvent. Utskottet anser att studiehandledning är mer konsekvent med beaktande av att det i ett kursbundet gymnasium behövs handledning för planering av studier. Utskottet har därför ändrat lydelsen i 4 mom. Utskottet har gjort samma ändring också i 22 §.

10 §. Timfördelning och grunderna för läroplanen. Utskottet har velat framhålla att det finns skillnader i gymnasieutbildningen för vuxna och för unga vilka bör beaktas när man beslutar om timfördelningen och grunderna för läroplanen. Utskottet har därför ändrat lydelsen i 3 momentet.

12 §. Utbildningsform. Enligt propositionen kan gymnasieutbildningen delvis eller helt ordnas som närundervisning eller distansundervisning.

Utbildningsanordnaren beslutar om utbildningsformerna, om inte något annat följer av tillståndet att ordna utbildning. De studerande bör dock redan vid inskrivningen och senast vid inledandet av studierna på förhand meddelas i vilken form undervisningen eller dess olika delar ordnas. De studerande kan då på förhand förbereda sig för olika studieformer och studiekurser.

Utskottet anser det inte vara någon ändamålsenlig undervisningsform för gymnasieutbildningen för unga att ordna utbildningen helt och hållet som distansundervisning. I gymnasieutbildningen för unga bör utöver gymnasietets allmänbildande uppgift också de pedagogiska synpunkterna uppmärksammas, att gymnasiet kräver närvaro samt personlig undervisning och handledning. I gymnasieutbildningen för vuxna, där de pedagogiska synpunkterna inte har en så central roll och gymnasieutbildningens allmänbildande uppgifter accentueras, är distansundervisningen en helt likvärdig undervisningsform vid sidan av andra.

I och med att datanäten, nätverken och nya undervisningsformer utvecklas skapar distansundervisningen speciellt vid kortare undervisningsperioder möjligheter att utveckla individuella läroplaner. Utskottet påpekar att distansundervisning med fördel kan ordnas i samarbete mellan flera gymnasier. Ett högkvalitativt undervisningsmaterial som på detta sätt tagits fram med hjälp av datanäten kan då utnyttjas oberoende av avstånd och lokala förhållanden.

15 §. Försök. Enligt utskottet är det positivt med olika försök att utveckla gymnasieutbildningen. Syftet med försöken bör vara att utveckla vissa specialdrag och specialområden. Försöken får dock inte innebära några avsteg från bestämmelsen att modersmål och litteratur samt det andra inhemska språket är obligatoriska ämnen. Utskottet har därför ändrat 1 mom.

16 §. Utvärdering av utbildningen. Utskottet hänvisar till sina synpunkter på utvärdering i den allmänna motiveringen till betänkandet. När det gäller gymnasieutbildning vill utskottet särskilt betona gymnasietets roll som en allmänbildande skola med uppgift att stödja de studerande med hänsyn till fortsatta studier, arbetsliv, hobbyer

samt en allsidig personlighetsutveckling. Gymnasiet karaktiseras av att det framför allt förbereder de studerande för påbyggnadsstudier. Därför bör utvärderingen också gälla i vilken utsträckning de studerande sökt sig till universitet och andra högskolor för att fortsätta sina studier. Ett annat viktigt utvärderingsobjekt är samarbetet mellan yrkesläroanstalter och andra utbildningsanordnare.

Utskottet har velat betona att utvärderingen bör gälla vilken effekt hela lagen haft. Därför har utskottet ändrat lydelsen i 1 mom.

17 §. Bedömning av de studerande. Med hänvisning till det som sägs under 22 § lagen om grundläggande utbildning föreslår utskottet att betygs-skalan 4—10 fortfarande skall tillämpas också i gymnasiet.

22 §. Rätt till undervisning. Enligt paragrafen har en studerande rätt att få undervisning enligt läroplanen samt studiehandledning. I och med att årskurserna slopas och valfriheten breder ut sig inom undervisningen blir det allt viktigare med handledning och planering av studierna. Stöd-jande sig på en erhållen utredning uttrycker utskottet sin djupa oro för att det inte finns tillräckligt med resurser att tillgå för studiehandledning och att denna därmed inte fyller sin uppgift. Studiehandledning är såtillvida också viktig att om den utfaller väl kan de övriga resurserna inriktas och utnyttjas effektivare. För de studerande är det en absolut nödvändighet att få sakkunnig handledning till stöd för studierna och för att kunna träffa riktiga val.

Det är viktigt, menar utskottet, att närmare bestämmelser om studiehandledning ingår i en förordning och har därför till paragrafen lagt ett nytt moment gällande detta. Utskottet understryker att behovet av i synnerhet personlig handledning ökar i och med det klasslösa gymnasiet, den allt större valfriheten och samarbetet med yrkesläroanstalterna. I förordningen bör kriterierna för studiehandledning formuleras så att alla studerande får den studiehandledning de behöver. Samtidigt bör det ses till att de studerande får sakkunnig personlig handledning för att kunna fatta optimala beslut avseende studierna.

23 §. Tillgodoräknande av studier. I lagen föreslås en bestämmelse om tillgodoräknande av studier. Genom att tillåta att studier tillgodoräknas försöker man sätta stopp för överlappande studier, en åtgärd som avser att effektivisera utbildningen. Bestämmelsen hänger samman med det föreslagna samarbetet mellan olika utbildningsanordnare och den lagfästa skyldigheten för utbildningsanordnare att utarbeta läroplaner med olika valmöjligheter. Enligt förslaget har en studerande rätt att räkna sig till godo studier slutförda någon annanstans, om dessa till sin målsättning och sitt centrala innehåll överensstämmer med läroplanen för det gymnasium där den studerande begär att få studierna räknade till godo. I detta sammanhang är det enligt utskottet viktigt att inte bara se till studiernas centrala innehåll utan också att övervaka att de håller samma kvalitet som gymnasieutbildningen i övrigt. Huvudregeln bör vara att de inhämtade kunskaperna godtas. En studerande som inhämtat kunskaper som avses i den föreslagna bestämmelsen bör följaktligen få tillgodoräkna sig sina studieprestationer.

Lydelsen i 2 mom. är något vilseledande och därför har utskottet ändrat den för att understryka att den studerande har rätt att på begäran få beslut om studieprestationer tillgodoräknas eller inte innan studierna inleds. Den studerande kan enligt bestämmelsen själv besluta om han eller hon vill ha beslutet innan eller efter de studier som tillgodoräknas slutförts.

26 §. Disciplin. Utskottet föreslår utifrån en utredning från undervisningsministeriet att det i 1 mom. introduceras ett nytt disciplinärt straff som inte ingår i propositionen, nämligen uppsägning från elevhem. Detta straff nämns för närvarande i förordningen om yrkesläroanstalter. I den nya lagstiftningen ingår bestämmelserna om disciplinstraff eller disciplinär tillrättavisning i lag. Uppsägning av studerande från elevhem har enligt utredning till utskottet inte kommit med i lagen om yrkesutbildning men föreslås nu bli tillagd. Meningen är att bestämmelserna om gymnasier och yrkesutbildning skall motsvara varandra också på denna punkt. Utskottet föreslår samma ändring i 35 § 1 mom. lagen om yrkesutbildning.

Med hänvisning till förvaltningsutskottets utlåtande har utskottet ändrat 3 mom.

28 §. *Studiesociala förmåner.* Enligt en utredning från undervisningsministeriet bör rätten enligt 2 mom. till måltidsförmån regleras utifrån heltidsstudier och inte heltidsstuderande. Den nya formuleringen motsvarar terminologin i exempelvis lagstiftningen om studiestöd.

29 §. *Övriga förmåner.* Utbildningsanordnaren har det övergripande ansvaret för att utbildning ordnas för handikappade och personer som av annat skäl behöver särskilt stöd. Vid behov bör sådana studerande anvisas assistenttjänster samt andra studie- och elevvårdstjänster. Dessutom bör de få tillgång till särskilda hjälpmedel som de behöver. Om dessa förmåner ingår bestämmelser i bland annat lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987). De studerande bör själva ansöka om att få en assistent och andra stöd-tjänster. Enligt en utredning till utskottet har studerande inte alltid fått dessa nödvändiga tjänster trots att den gällande lagstiftningen borgar för det. Detta har i en del fall hindrat den studerande att inleda eller fortsätta sina studier efter grundskolan. Utskottet är bekymrat över att kommunerna inte alltid håller sig till lagen om service och stöd på grund av handikapp och betonar att de studerande bör få tillgång till de assistenter och andra stöd-tjänster som de har rätt till. Det är av största vikt att myndigheterna med ansvar för utbildning samt social- och hälsovård följer situationen och griper in när problem uppstår.

Utskottet har velat betona att en studerande faktiskt har rätt till biträdestjänster enligt 2 mom. och andra stöd-tjänster och har därför ändrat momentets lydelse. Utskottet påpekar dock att bestämmelsen endast stärker rätten i fråga och att innehållet bestäms utifrån vad som föreskrivs på annat håll.

34 §. *Ändringssökande.* Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande (GrUU 3/1997 rd) om propositionen med förslag till universitetslag och till lag om införande av universitetslagen (RP 263/1996 rd) att ett disciplinstraff i form av varning är ett beslut som bör kunna hänskjutas till ett oavhängigt lagskipningsorgan för behandling. Därför fö-

reslår utskottet att paragrafen ändras och att besvär får anföras över ett beslut som gäller varning till en studerande.

41 §. *Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna.* På grundval av en utredning från undervisningsministeriet och med hänvisning till 50 § lagen om grundläggande utbildning föreslår utskottet att övergångsbestämmelsen gällande organ ändras.

42 §. *Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning.* Stödjande sig på en utredning från undervisningsministeriet föreslår utskottet ett tillägg av en hänvisningsbestämmelse. Hänvisningen till lagen om grundläggande utbildning är nödvändig eftersom till privatskolan Toivonlinnan lukio också hör klasser motsvarande grundskolan. På dessa klasser tillämpas i framtiden lagen om grundläggande utbildning.

43 §. *Övergångsbestämmelse som gäller personalen.* Bestämmelsen motsvarar 53 § lagen om grundläggande utbildning. Av de orsaker som nämns i motiveringen till lagen om grundläggande utbildning har utskottet kompletterat paragrafen med ett 3 mom.

3 Lagen om yrkesutbildning

Allmän motivering

Lagen om yrkesutbildning reglerar yrkesutbildningen för både ungdomar och vuxna samt examina som avläggs där. Dessutom omfattar lagen undervisning och handledning av handikappade i tränings- och rehabiliteringssyfte, utbildning som förbereder invandrare för den grundläggande yrkesutbildningen samt hemkunskapsundervisning vid dagens hushållsskolor. Om fristående examina som kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten förvärvats bestäms i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning. Lagen om yrkesutbildning är en allmän lag om yrkesutbildning och innehåller gemensamma bestämmelser om yrkesutbildningen som lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning hänvisar till. Om finansieringen av verksamheten enligt lagen bestäms i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

Regeringens förslag till lag om yrkesutbildning skapar enligt utskottet goda förutsättningar för att utveckla yrkesutbildningen. Genom att utvecklings- och reaktionsansvaret i mycket hög grad överförs på utbildningsanordnarna understryks läroanstalternas och deras huvudmäns ansvar och aktiva roll när det gäller att möta kunskapsbehovet i arbetslivet. Till de aktuella och viktiga frågorna gällande utvecklingen av yrkesutbildningen hör även bland annat att höja statusen på utbildningen, utvidga lärandet genom arbete och att förnya examina. En höjd status är viktig bland annat därför att om yrkesutbildningens status höjs i relation till andra utbildningsformer leder detta i bästa fall till att begåvning av olika slag uppskattas i högre grad och självrespekten och yrkesskickligheten utvecklas. Till exempel i Centraleuropa där yrkesfolk har starka traditioner som sträcker sig flera generationer tillbaka är yrkesstoltheten av en helt annan klass.

Samtidigt som propositionen lämnades den 20 maj 1997 fattade statsrådet ett principbeslut om att förbättra den yrkesinriktade utbildningens ställning och status. Utskottet omfattar detta beslut. När yrkeshögskolorna har hunnit etablera sig efter reformen lyfts hög kvalitet och stor effektivitet i den yrkesinriktade utbildningen på det andra stadiet fram som spjutspetsområden inom den nationella utbildningspolitiken. Yrkeshögskolereformen är den viktigaste utbildningsreformen inom den yrkesinriktade utbildningen på 1990-talet. Reformen innebär en strukturomvandling av den yrkesinriktade utbildningen, där en del av utbildningen både kvalitets- och nivåmässigt höjs till högskolenivå. Inom utvecklingen av den yrkesinriktade utbildningen har det under de senaste åren framför allt gällt att genomföra yrkeshögskolereformen. Det är därför nödvändigt att nu vända blicken mot yrkesutbildningen på andra stadiet. Att höja utbildningens nivå och effektivitet är en nationellt sett betydande uppgift. Den yrkesinriktade utbildningen bör vara av hög kvalitet för att den grund på vilken vårt lands näringsliv och annat arbetsliv vilar skall vara solid. Finlands ekonomiska utveckling och konkurrenskraft bygger i mycket hög grad på den yrkesinriktade utbildningen.

Utskottet anser att de principer för den yrkesinriktade utbildningen som den humanistisk-samhällsvetenskapliga kommittén lägger fram i sitt betänkande är värda att notera: Framtidens yrkesutbildning erkänner nutidens yrkeskultur. En yrkesutövare som har slutfört sin utbildning är inte bara tekniskt kompetent utan också medveten om kunskapens teoretiska grunder och arbetets etik. Utbildningen ger tillräckliga språkkunskaper för en internationell yrkesmässig växelverkan och kulturkännedom. En omfattande allmänbildning ses som en nödvändig del av yrkeskulturen. Enligt kommittén förutsätter utvecklingen av yrkesutbildningen bland annat att modersmåls- och språkundervisningen stödjer dels de instrumentella färdigheterna, dels de studerandes kulturella intressen. För att utveckla samhällsämnena och belysa problemen i det föränderliga samhället intas en historisk aspekt i undervisningen. Att väga in den moderna yrkeskulturen innebär ett led i den eftersträlvade förbättringen av kvaliteten på yrkesutbildning, menar utskottet. Samtidigt måste utbildningen dock ge en stabil yrkeskunskap till exempel genom ökad utbildning i form av praktiskt arbete på en arbetsplats. Utskottet betonar bestämmelsernas mål att även grunderna för företagsamheten alltid skall studeras inom yrkesutbildningen.

Examina inom yrkesutbildningen skall uppfylla framtidens krav och vara övergripande för att kunna stödja de ungas yrkesmässiga rörlighet i det föränderliga arbetslivet. Samtidigt bör de dock kunna garantera omedelbar sysselsättning. Yrkesutbildningens dragningskraft bör granskas ur de ungas synpunkt. Sedd ur denna synpunkt är det viktigt att examensstrukturen är så överskådlig som möjligt och antalet examina så litet att de unga lätt kan bilda sig en uppfattning om de olika alternativen.

Ett ytterst väsentligt syfte med utvecklingen är att föra utbildningen och arbetslivet närmare varandra. Avsikten är att utbildningen skall ta större hänsyn till arbetslivets behov och att utbildningen och arbetslivet skall föras närmare varandra bland annat genom att utbildningen i allt större utsträckning ges i form av praktiskt arbete på en arbetsplats, dvs. genom att överföra en del av utbildningen till arbetsplatserna och

utöka läroavtalsutbildningen, genom att representanter för arbetslivet deltar i utvecklingen av yrkesutbildningen, genom att förbättra prognoserna om utbildningsbehov och genom att understryka betydelsen av livslångt lärande.

Det är viktigt att öka växelverkan mellan å ena sidan yrkesutbildningen och å andra sidan näringslivet och arbetslivet i övrigt. Detta innebär framför allt ett ökat samarbete mellan arbetslivet och läroanstalterna. Inom yrkesutbildningen uppnås det bästa resultatet genom att utbildningen alternerar mellan arbetsplatser och läroanstalten. Arbetsmarknaden och de förändrade arbetsprocesserna har gjort det nödvändigt att ompröva formen av och innehållet i yrkesutbildningen. Det blir allt viktigare med utbildning genom arbete. De nya kvalifikationerna, relationerna mellan människan och arbetsmarknaden å ena sidan och människan och arbetet å andra sidan kräver också annan utbildning än den som kan ges vid läroanstalterna. De måste i allt högre grad läras i arbetslivet. Yrkesutbildningens behov av närhet till arbetslivet förutsätter att i all utbildning ingår en så omfattande utbildning genom arbete som möjligt, dvs. att utbildningen allt oftare sker på arbetsplatserna. I och med att utbildningen överförs på företagen och andra arbetsplatser ställs läroanstalterna, lärarna och studerandena, företagen och det övriga arbetslivet inför många utmaningar. Utvecklingsarbetet kräver att alla parter deltar i diskussionen som jämbördiga partner.

En utbredd konsensus mellan staten, arbetsmarknadsparterna, Finlands Kommunförbund och Företagarna i Finland råder om utökad användning av utbildning på en arbetsplats. Staten och centralorganisationerna undertecknade i januari 1998 en rekommendation om utvidgad utbildning på arbetsplatser. Arbetsmarknadens centralorganisationer gav vid samma tidpunkt en rekommendation om avtalsbaserade arrangemang för att främja utbildningen på arbetsplatser. Rekommendationerna har som mål att också utbildningen på arbetsplatser skall beaktas i totalrevideringen av lagstiftningen. Utskottet omfattar målen och anser att bestämmelserna, omformulerade av utskottet, ger en grund för utvecklingen av utbildningen genom arbete på en arbetsplats. I regel ordnas utbildningen på en

arbetsplats som en del av den examen som skall avläggas vid läroanstalten och studeranden står inte i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren. Genom särskild överenskommelse kan dock också ett arbetsavtal göras upp om de utbildningsavsnitt som skall genomföras på en arbetsplats. I så fall tillämpas lagen om arbetavtal på arbetsavtalet. Preciserande bestämmelser om utbildning genom praktiskt arbete på en arbetsplats meddelas genom förordning.

Enligt uppgift till utskottet har det förekommit problem i samband med arbetspraktiken i dess nuvarande form. Det är nödvändigt att motsvarande problem undviks i samband med att arbetsplatsutbildningen utvecklas, anser utskottet. I och med att yrkesutbildningen blir treårig bör enligt utskottet avsnittet med utbildning på en arbetsplats vara en integrerande del av utbildningen. I sammanhanget bör även utredas och avgöras hur dessa avsnitt skall organiseras. Dessutom påpekar utskottet att det är nödvändigt att särskilt se till att studerandena har tillgång till ett tillräckligt antal arbetsplatser för denna utbildning.

Av denna anledning föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett uttalande (förslag till uttalande 14).

Yrkesutbildningen i dess nya form bör enligt utskottet byggas upp så att den förenar det bästa inom den läroanstaltsbundna utbildningen och utbildningen på en arbetsplats. Regeringen avser att göra den nya yrkesutbildningen på andra stadiet treårig. Den bör erbjuda alla studerande möjlighet till minst ett halvt års utbildning på en arbetsplats. Också strukturen och innehållet i examina håller på att revideras. Utgångspunkten för revisionen av examina är att den som har avlagt en examen har en omfattande yrkesskicklighet och dessutom sådana djupare insikter som arbetslivet kräver på något område eller delområde. Avsikten är att samordna yrkes- och specialyrkesexamina å ena sidan och den grundläggande yrkesutbildningen å andra sidan. Utskottet omfattar dessa syften.

Målet för yrkesutbildningen är enligt utskottets uppfattning att ge de grundläggande kunskaperna för att förvärva yrkesskicklighet och kompetens inom ett eller flera områden. Examina har

å andra sidan sedan mitten av 1980-talet gått mot allmänna, mera övergripande yrkesexamina. Den grundläggande yrkeskunskapen bör ge möjligheter till en smidig övergång från ett yrke till ett annat. Å andra sidan behövs också yrkesmässig specialisering under utbildningen. I informationssamhället är den snabba utvecklingen inom teknologin och internationaliseringen exempel på faktorer som ställer ytterligare nya krav på den grundläggande yrkesutbildningen. Den som kan sitt yrke bör också kunna fortgående uppdatera sina kunskaper och färdigheter. Syftet med utbildningen är att skapa en stabil grund för yrkeskunskapen och förmåga och vilja att fortsätta att lära sig. Förmågan att skapa och upprätthålla goda mänskliga relationer är också viktig. Dessutom måste arbetskraften kunna utnyttjas på ett flexibelt sätt, vilket betonar vikten av att de så kallade nya allmänna kvalifikationerna (problemlösning, kundservice, växelverkan och samarbete, lärfärdigheter) är under kontroll.

Arbetslivet ställer nya och delvis även divergerande krav på yrkesutbildningen. De arbetssökande bör ha en bred teoretisk kunskapsbas och en god praktisk yrkesskicklighet. I det föränderliga arbetslivet betonas å ena sidan förmåga att behärska större komplex på grund av att ett arbete kan omfatta allt fler områden och å andra sidan vikten av genom specialisering förvärvade djupare kunskaper. Att ha kompetens inom olika områden innebär förmåga att smidigt sköta olika uppgifter. Arbetslivet ställer nya krav på utbildningen, bland annat initiativkraft, rätt attityd, hängivenhet, förmåga att lära sig nytt, ledarskap av nytt slag och samarbetsförmåga. Samtidigt behövs också mer djupgående yrkesmässiga specialkunskaper — specialiseringen i arbetslivet fortskrider. Naturliga exempel på uppgifter som förutsätter specialkompetens finns inom många områden och kräver kunskaper och färdigheter som bygger på utbildning. Utvecklingen inom arbetslivet går inte åt ett enda håll — vittomfattande kompetens och specialisering utesluter inte varandra.

Utskottet påpekar att lagstiftningen erbjuder de studerande större valmöjligheter. Däremot är det oklart vem som har ansvaret för studerandenas ökande skolresekostnader. Den föreslagna

lagstiftningen garanterar bättre möjligheter till personliga val men i praktiken hotas möjligheten att fullt ut kunna utnyttja de olika alternativen av bristfälligt stöd för skolresor. Utskottet understryker att bestämmelserna i lagen om stöd för skolresor bör kunna reagera bättre på den nuvarande fria utbildningsmiljön med större valmöjligheter.

Detaljmotivering

2 §. Utbildningens syfte. Enligt propositionen är det allmänna syftet med yrkesutbildningen att höja befolkningens yrkeskunnande, utveckla arbetslivet och främja sysselsättningen samt stödja livslångt lärande. Utskottet lyfter fram syftet att främja sysselsättningen. Detta sammanhänger med att ett av yrkesutbildningens syften är att svara mot arbetslivets kompetensbehov. Utskottet föreslår att ett tillägg om detta fogas till 2 §. Avsikten med bestämmelsen är bland annat att poängtera skyldigheten för utbildningsanordnarna och arbetslivet att samarbeta. Under de senaste åren har bland annat karriär- och rekryteringstjänster utvecklats vid de yrkesinriktade läroanstalterna samtidigt som vikten av hur de nyutexaminerade har slussats ut i arbetslivet betonats. Utskottet anser det nödvändigt att skyldigheten enligt utvärderingsbestämmelserna för utbildningsanordnarna att följa upp och utvärdera bland annat sysselsättningen eller deltagandet i fortsatta studier uppfylls i praktiken.

Bestämmelsen om att syftet med yrkesutbildningen är att stödja livslångt lärande passar enligt utskottet bättre i 5 § som gäller utbildningens mål. Utskottet föreslår därför att punkten stryks ur 2 §.

4 §. Yrkesinriktade examina. Enligt uppgift från undervisningsministeriet föreslås att examina på institutnivå slopas i 1 mom. Strukturen på yrkesutbildning kommer inte längre att innehålla utbildning på institutnivå eller yrkesinriktad utbildning på högskolenivå och sådan utbildning kan inte längre påbörjas efter den 1 januari 1999. Ett undantag i detta avseende är den yrkesinriktade högskoleutbildningen till sjökaptan vid vissa läroanstalter där studerande kan antas för sista gången år 2000.

Enligt erhållen utredning är det inte ändamålsenligt att utfärda bestämmelser om examina som slopas i examensstrukturen, till exempel examina på institutnivå. Däremot föreslås att i 51 § 1 mom. införs en övergångsbestämmelse om möjligheten att anta studerande till utbildning på institutnivå och yrkesinriktad högskoleutbildning fram till ovan nämnda tidpunkter fastställda av statsrådet. Nu gällande bestämmelser om antagning av studerande och avläggande av examina skall enligt förslaget tillämpas på denna utbildning. Samtidigt kan bestämmelsen i 27 § 1 mom. om grunderna för antagning av studerande och bestämmelsen i 45 § om skydd av examensbenämning slopas vad gäller utbildningen på institutnivå.

Enligt utredning från undervisningsministeriet föreslås att till 3 mom. fogas en befogenhet att genom förordning bestämma när en grundläggande yrkesinriktad examen ger rätt till fortsatta studier vid universitet och yrkeshögskolor. Ändringen motsvarar regleringen i universitetsförordningen (115/1998) som träder i kraft den 1 augusti. Bestämmelser om antagning av studerande till universitet ingår i förordningens 12 §. Enligt den är bland annat den som avlagt en minst treårig yrkesinriktad examen behörig som studerande.

Utskottet anser det viktigt att en treårig yrkesinriktad examen ger behörighet till fortsatta studier vid universitet och yrkeshögskolor. Detta är av betydelse för hur lockande en yrkesinriktad utbildning ter sig och vilken dess status är. Dessutom är det viktigt med tanke på att utbildningen på institutnivå upphör.

5 §. *Utbildningens mål.* Yrkesutbildningens mål är enligt utskottet att ge de grundläggande kunskaperna och färdigheterna för ett yrke och kompetens inom ett eller flera områden samt beredskap för företagsamhet. Utskottet betonar att yrkesutbildningens mål vidare är att stödja studerandenas utveckling till goda och harmoniska människor och samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för sin fortbildning, sina intressen och för att mångsidigt kunna utveckla sin personlighet. Beträffande yrkesutbildningen understryker utskottet att utvecklingen till humana

människor är ett värde i sig. Till målen har utskottet fogat stödet för livslångt lärande. Lärfärdigheter kommer i framtiden att vara allt viktigare i arbetslivet.

6 §. *Kontakter med arbetslivet.* En av de största utmaningarna för yrkesutbildningen är enligt utskottets uppfattning tillnärmningen av utbildningen och arbetslivet. Det ökade behovet av växelverkan innebär närmare samarbete mellan arbetsplatserna och läroanstalterna. Det bästa resultatet inom yrkesutbildningen nås genom undervisning som alternerar mellan arbetsplatserna och läroanstalterna.

När tyngdpunkten i lärandet förskjuts i riktning mot arbetslivet och yrkesutbildning på arbetsplatserna innebär det en möjlighet för läroanstalterna och lärarna att bättre kunna hänga med i den kraftiga och snabba utvecklingen inom arbetslivet och teknologin samt att effektivisera och diversifiera lärandet. Å andra sidan ställer samarbetet med arbetslivet och utbildningen på en arbetsplats läroanstalterna och lärarna inför enorma utmaningar. Lärarna måste ges tillfälle att utbilda sig för att kunna möta de krav och förhållanden som en utbildning med nära förankring i arbetslivet och själva arbetslivet ställer. Utskottet påpekar att lärarnas arbetslivskompetens bör betraktas som ett särskilt utbildningspolitiskt spjutspetsområde vid utbildningen av personalen inom undervisningsväsendet under de närmaste åren.

8 §. *Utbildningsanordnare.* Utskottet hänvisar till 7 § lagen om grundläggande utbildning och har ändrat uttrycket "privat sammanslutning" till uttrycket "registrerad sammanslutning" i 1 mom.

10 §. *Samarbete och anskaffning av utbildning.* I 1 mom. ingår en allmän skyldighet för anordnare av yrkesutbildning att samarbeta med andra utbildningsanordnare i området. Momentet förutsätter samarbete både med andra som ordnar yrkesutbildning, gymnasieutbildning och annan utbildning, till exempel universitet eller högskolor eller läroanstalter som meddelar grundläggande utbildning. Utskottet understryker att samarbetet i praktiken bör utökas betydligt. Samarbetet kan till exempel omfatta ett gemen-

samt undervisningsutbud eller gemensamma lärare eller lokaler och utrustning. Utskottet anser att det är viktigt att läroplaner enligt 14 § 2 mom. utarbetas regionalt och lokalt så att de ger studerandena verkliga möjligheter till individuella val vid behov med anlitande också av undervisning som ges av andra utbildningsanordnare. Utskottet konstaterar att avtal om villkoren för samarbetet, bland annat om fördelningen av kostnaderna, kan ingås med utbildningsanordnare.

Utskottet påpekar att den nya lagstiftningen för alla utbildningsanordnare öppnar flera sådana möjligheter som i dagens läge kan användas endast av läroanstalter som ingår i försöksverksamheten på ungdomsstadiet. I enlighet med de linjer som regeringen tidigare har dragit upp utökas bland annat samarbetet mellan gymnasier och yrkesläroanstalter så att de unga inom ramen för sin examen kan utnyttja utbildningsutbudet i regionen. Den nya lagstiftningen innehåller bestämmelser om samarbetsförpliktelser för olika utbildningsformer. I läroplanerna tryggas möjligheterna till tillräckligt individuella mål. De studerande ges möjlighet att tillgodoräkna sig tidigare studier. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att samarbetet mellan läroanstalter är en process som kräver samarbetsvilja och samarbetsförmåga av aktörerna och att alla aktörer förbinder sig att delta i samarbetet.

Regeringens proposition ger utbildningsanordnaren möjlighet att skaffa en del av utbildningstjänsterna också av andra sammanslutningar och stiftelser än de som fått tillstånd att ordna utbildning. Utskottet understryker att avsikten med anskaffande av utbildningstjänster är att komplettera den undervisning som meddelas av utbildningsanordnaren. Av utomstående kunde anskaffas till exempel undervisning i ett enskilt undervisningsämne, andra studier eller en del av dem. Anskaffande av utbildningstjänster befriar inte utbildningsanordnaren från skyldigheten att själv ordna utbildning.

12 §. Undervisningens omfattning och innehåll. Utskottet uttrycker sin oro för att onödigt många inom yrkesutbildningen avbryter studierna. Speciell vikt bör läggas vid yrkesutbildningens kvalitet och effektivitet.

Utskottet ger akt på att i betydelsen av verksamheten för bibehållande och stimulerande av arbetsförmågan bör synas undervisningsmoduler inom yrkesutbildningen. Verksamheten för bibehållande och stimulerande av arbetsförmågan bör beaktas i undervisningen i gymnastik och idrott, hälsokunskap och yrkesämnena. Utskottet hänvisar till motiveringen till 7 § gymnasielagen och föreslår att gymnastik och idrott, hälsokunskap skall ingå i förteckningen över läroämnena.

15 §. Utbildningsform. Utskottet har gjort en terminologisk ändring i paragrafen.

16 §. Utbildning på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter. (Ny). På basis av utredning från undervisningsministeriet med hänvisning till den allmänna motiveringen föreslår utskottet att regleringen av utbildning på arbetsplatser preciseras med utbildning på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter med anledning av reformen om inläring i arbetet. Därför föreslår utskottet en helt ny 16 §.

Huvudsakligen skall utbildning på en arbetsplats (inläring i arbetet) ordnas som en del av examen vid en läroanstalt så att eleven inte står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren. Man kan särskilt avtala att de kurser som ingår i utbildningen på arbetsplatsen också kan genomföras genom att ett arbetsavtal ingås, vilket redan har varit praxis i vissa fall. Då skall lagen om arbetsavtal tillämpas på arbetsavtalet i sin helhet. Bestämmelserna om läroavtalsutbildning bibehålls huvudsakligen oförändrade.

17 § (16 §). Läroavtalsutbildning. Den traditionella formen för inläring i arbetet har varit läroavtalsutbildning. Utbildningen baserar sig på ett arbetsavtal mellan arbetsgivaren och eleven i läroavtalsutbildning som fastställs av läroavtalsutbildningens lokalförvaltningsmyndighet. I läroavtalsutbildningen kombineras undervisningen på arbetsplatsen med undervisning vid en läroanstalt enligt en individuell plan. Läroavtalsutbildningen har ökat i rask takt på 1990-talet, särskilt inom läroavtalsutbildning som leder till yrkesexamen. I fråga om läroavtalsutbildning för unga uppnås dock inte de kvantitativa mål som satts upp. Regeringens proposition gör läroavtalsutbildningen till en utbildningsform inom yr-

kesutbildningen. Utskottet påpekar att lagstiftningen möjliggör ett närmande mellan läroavtalsutbildningen och utbildningen vid en läroanstalt. Inom yrkesutbildningen bör de bästa sidorna i båda utbildningsformerna, såväl utbildning vid läroanstalt som läroavtalsutbildning, utnyttjas.

Utskottet anser att det är nödvändigt att den kunskap som uppstått i samband med läroavtalsutbildning utnyttjas vid övergångsarrangemang.

Vid undervisningsministeriet utarbetas åtgärder för att utveckla läroavtalsutbildningen. Utskottet anser att det brådskar med utvecklingen av läroavtalssystemet. Frågor som bör lösas snabbt är bland annat läroavtalsutbildning för företagare, läroavtalsutbildning på deltid och läroavtalsutbildning för handikappade. Utskottet hänvisar till statsutskottets utlåtande och *föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande (förslag till uttalande 15)* där man efterlyser brådskande åtgärder för att utveckla läroavtalsutbildningen.

19 § (18 §). *Studerandens skydd i arbetet.* Med hänvisning till motiveringen till 16 § föreslår utskottet att i paragrafen intas en bestämmelse om skydd i arbetet vid utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter.

20 § (19 §). *Specialundervisning.* Lagens tillämpningsområde omfattar förberedande och rehabiliterande undervisning och handledning för handikappade i samband med speciella undervisningsarrangemang. Utvecklingen av yrkesutbildningen för handikappade förutsätter ökad uppmärksamhet bland annat på grund av utvecklingen i fråga om rehabilitering och andra åtgärder för svårt handikappade. Utskottet vill påskynda utvecklingen av yrkesutbildningstjänster för handikappade.

24 § (23 §). *Utvärdering av utbildningen.* Utskottet har ändrat paragrafens 1 mom. och hänvisar till den allmänna motiveringen i fråga om utvärderingen. Dessutom understryker utskottet särskilt yrkesutbildningens betydelse som yrkesinriktad utbildning. Det viktigaste är då att utvärdera hur utbildningen höjer befolkningens yrkeskompetens, hur den motsvarar behoven i arbets-

livet och hur den stöder livslångt lärande. Det bör också beaktas hur utbildningen leder till ett arbete eller ett yrke och till ett självständigt utövande av det.

Vid utvärderingen av yrkesutbildningen bör man också ta hänsyn till hur utbildningen har förberett de studerande för fortsatta studier och hur de har kunnat få en studieplats för dessa studier.

Utskottet ger akt på att det med hänsyn till tillförlitligheten i utvärderingen är viktigt att utvärderingen görs av fackfolk som har färska kunskaper om arbetslivet. För att genomföra utvärderingen av utbildningen för både unga och vuxna på ett för samhället så nyttigt sätt som möjligt bör uppmärksamhet fästas vid att Utbildningsstyrelsen har resurser för att utse sakkunniga utvärderingsprojekt för viss tid.

Utskottet hänvisar också till det som sägs om utvärdering i motiveringen till 16 § i gymnasielagen.

27 § (26 §). *Grunderna för antagning av studerande.* På basis av utredning från undervisningsministeriet och med hänvisning till motiveringen till 4 § 1 mom. föreslår utskottet att bestämmelserna om antagande av studerande till utbildning som leder till examen på institutnivå skall strykas ur momentet.

Enligt 2 mom. kan som studerande inte antas en person som har en sjukdom eller ett handikapp som utgör ett uppenbart hinder för deltagande i utbildningen. En sjukdom eller ett handikapp utgör inte ett hinder för att delta i utbildningen på det sätt som avses i paragrafen, om hindren för deltagande i utbildningen kan avlägnas genom stödåtgärder om vilka bestäms i denna lag eller någon annan lag. Utskottet understryker att det skall vara fråga om hälsoskäl som utgör hinder för deltagande i utbildningen. Sådana skäl är alltså inte problem som har med inläringen att göra. Utskottet understryker att en handikappad studerande i regel bör ha samma rätt att delta i yrkesutbildning som andra studerande.

Utskottet påpekar att stora avgifter för inträdesprov eller lämplighetstest i vissa fall har utgjort hinder för deltagande i test. Detta har å sin sida kunnat leda till förlust av arbetsmarknads-

stöd. Utskottet föreslår att detta missförhållande rättas till.

29 § (28 §). *Rätt till undervisning.* Utskottet understryker studiehandledningens betydelse när förändringar sker i yrkesutbildningen. Utskottet uttrycker sin oro för att det inte alltid reserveras tillräckligt medel för studiehandledning och att studiehandledningen sålunda inte fyller sin uppgift. En lyckad studiehandledning kan också leda till effektivare användning av andra utbildningsresurser och förhindra ett onödigt avbrytande av studierna och en eventuell utslagning.

Utskottet har fogat ett nytt 2 mom. till paragrafen. Enligt momentet bestäms det om studiehandledningen genom förordning. Genom förordning bör det bestämmas om de krav som ställs på studiehandledningen så att de studerande får sakkunnig handledning för att kunna träffa de bästa lösningarna med tanke på studierna. Utskottet understryker att klasslöshet, valfrihet och samarbete med gymnasierna ökar behovet av individuell studiehandledning.

30 § (29 §). *Tillgodoräknande av studier.* Utskottet hänvisar i fråga om tillgodoräknande av studier till det som sägs i motiveringen till 23 § gymnasielagen och understryker att det inom yrkesutbildningen är särskilt viktigt att godkänna kunskaper som förvärvats på olika sätt i ett annat sammanhang som en del av examen.

32 (31 §). *Förlust av studierätten.* Paragrafen reglerar förlust av studierätten i konststudier. En motsvarande paragraf ingår i dag i lagen om musikleäroanstalter. Utskottet anser att förfarandet endast bör tillämpas på yrkesstudier i musik och inte utvidgas till att omfatta andra områden eftersom det är svårt att objektivt definiera konstnärliga anlag. Utskottet anser att bestämmelsen om förlust av studierätten bör bibehållas i sin nuvarande form, det vill säga att förfarandet bör tillämpas endast på yrkesstudier i musik. Det är meningen att om detta skall bestämmas genom förordning. Därför föreslår utskottet en ändring i 1 mom.

Med hänvisning till utlåtandet från förvaltningsutskottet har utskottet ändrat 2 mom.

35 (34 §). *Disciplin.* Med hänvisning till utredning från undervisningsministeriet föreslår ut-

skottet att till 1 mom. i enlighet med gällande bestämmelser på förordningsnivå fogas en bestämmelse som möjliggör att studeranden av disciplinära skäl kan sägas upp från en studiebo- stad som utbildningsanordnaren anvisat.

Med hänvisning till utlåtandet från förvaltningsutskottet föreslår utskottet en ändring i 3 mom.

37 §. (36 §). *Studiesociala förmåner och vissa andra förmåner.* På basis av utredning från undervisningsministeriet föreslår utskottet att det i 2 mom. bestäms om heltidsstudiernas inverkan på måltidsförmån i stället för om heltidsstuderande. Den nya formuleringen motsvarar den nuvarande terminologin i till exempel lagstiftningen om studiestöd.

38 § (37 §). *Studiesociala förmåner i specialundervisningen.* Utskottet anser att det är nödvändigt att läroanstalterna definierar den person eller de personer som svarar för, samordnar och leder elevvårdstjänster.

40 § (39 §). *Personal.* Utskottet har gjort en ändring i paragrafens 1 mom. som gäller tvåspråkiga läroanstalter.

44 § (43 §). *Ändringssökande.* Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 3/1997 rd) om regeringens proposition med förslag till universitetslag och till lag om införande av universitetslagen (RP 263/1996 rd) ansett att disciplinstraff i form av varning är ett beslut som bör kunna behandlas av ett oavhängigt lagskipningsorgan. Därför föreslår utskottet att paragrafen bör ändras så att det i ett beslut som gäller varning till en studerande kan sökas ändring genom besvär.

45 § (44 §). *Skydd av examensbenämning.* Utskottet hänvisar till motiveringen i 4 § 1 mom. och föreslår att benämningarna på examina på institutnivå skall strykas.

46 § (45 §). *Finansiering.* Utskottet hänvisar till det som sägs om finansieringen av grundläggande yrkesutbildning och föreslår att 46 § 3 mom. skall strykas.

51 § (50 §). *Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna.* Utskottet föreslår att paragrafens 1 mom. ändras av orsaker som nämns i motive-

ringen till 4 § 1 mom. Det föreslår vidare att i 3 mom. görs en ändring som motsvarar den ändring som föreslås i 50 §.

Hänvisningsbestämmelser. På grund av ändringen av paragrafnumreringen i tredje lagförslaget har utskottet ändrat paragrafnumreringen för hänvisningsbestämmelserna i 17, 18, 37, 38, 39, 41, 42, 44, 48, 51, 52 och 54 §.

4 Lag om yrkesinriktad vuxenutbildning

Allmän motivering

Lagen om yrkesutbildning reglerar den grundläggande yrkesutbildningen för såväl unga som vuxna. Lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning innehåller övriga bestämmelser om yrkesinriktad vuxenutbildning. I lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning bestäms om annan än grundläggande yrkesutbildning och examina inom denna grundläggande utbildning. Med yrkesinriktad vuxenutbildning avses yrkesinriktade examina som avläggs genom fristående examina oberoende av hur yrkeskickligheten har förvärvats, utbildning som förbereder för dessa examina och annan yrkesinriktad tilläggsutbildning efter den grundläggande yrkesutbildningen än den som förbereder för fristående examina. Det skall finnas fristående yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina.

Finansieringen av utbildningen i fråga sker dels med stöd av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (finansiering av utbildning som förbereder för yrkesinriktad grundexamen som avläggs genom fristående examen), dels med stöd av lagen om finansiering om yrkesinriktad tilläggsutbildning (finansiering av fristående examina och av utbildning som förbereder för yrkesexamen undantaget läroavtalsutbildning samt av övrig yrkesinriktad tilläggsutbildning).

Utbildningssystemet måste på grund av de snabba omställningarna inom näringslivet och behovet av utbildning bland vuxna vara ytterst flexibelt och lätt kunna ändras för att kunna tillgodose efterfrågan på yrkesinriktad vuxenutbildning. För individen är vuxenutbildningen viktig med hänsyn till det livslånga lärandet.

Regeringens förslag till lag om yrkesinriktad

vuxenutbildning skapar enligt utskottet en bra plattform för utveckling av systemet med fristående examina. Ju mer det sker en övergång till utbildning som förbereder för fristående examina eller delexamina, dess tydligare blir den yrkesinriktade vuxenutbildningens egenskaper. Det behövs en studerande- och kundorienterad, smidig handlingsmodell där efterfrågan och utbud på utbildning sammanträffar. Policyn i fråga om utbildningen är enligt utskottet den rätta, alltså att det finns en lag om yrkesutbildning och en särskild lag om yrkesinriktad vuxenutbildning. Utskottet anser dock att det krävs en uppföljning av hur de särskilda lagarna fungerar.

Vad beträffar läroavtalsutbildningen hänvisar utskottet till vad som sägs ovan i motiveringen till det tredje lagförslaget.

I det fall att en studerande studerar för en fristående examen vid en läroanstalt och efter studierna eller under studiernas lopp går upp i en fristående examen, kan examen i allmänhet avläggas på det egna språket eller på undervisningsspråket. Utskottet vill dock lyfta fram de problem som kan uppstå när någon direkt från arbetslivet går upp i en fristående examen. Det är av största vikt, menar utskottet, att undervisningsministeriet håller ett öga på situationen och kommer med ändringsförslag om det behövs.

Detaljmotivering

1 §. Definition och förhållandet till andra författningar. Bestämmelsen i 2 § 3 mom. lämpar sig enligt utskottets åsikt bättre i 1 §. Därför har utskottet flyttat över momentet till 1 § och ett nytt 5 mom. där.

2 §. Syfte. Med hänvisning till vad som sägs ovan under 1 § har utskottet flyttat över 3 mom. till 1 §.

4 §. Utbildningsanordnare. Med hänvisning till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning har utskottet bytt ut uttrycket "privat sammanslutning" mot "registrerad sammanslutning".

Enligt 3 mom. kan utbildning enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning ordnas antingen i läroanstalter eller i form av läroavtalsutbildning. Regeringen föreslår att yrkesutbildningscenter för vuxna tas in som ett exempel på läroanstalter där utbildning ordnas. Utbildning kan ordnas

också i en särskild yrkesläroanstalt som ordnar sådan yrkesinriktad tilläggsutbildning som huvudsakligen behövs för att utbildningsanordnaren eller en medlemssammanslutning skall kunna bedriva sin verksamhet. De riksomfattande specialläroanstalterna har samma status som yrkesutbildningscentrerna för vuxna och därför har utskottet tagit in dem som ett exempel i momentet.

7 §. Examenskommissioner. Enligt en utredning till utskottet har det förekommit vissa problem inom en del kommissioner. Det har hänt att studerande inte blivit klara med sina studier bland annat på grund av att examenskommissionen inte inom en rimlig tid ingått avtal om anordnande av prov för fristående examen. Om situationen inte blir bättre bör kommissionerna vid behov kunna instrueras för att enhetlighet skall uppnås i fråga om de studerandes rättsskydd och verksamheten. Därför föreslår utskottet att ett 5 mom. läggs till paragrafen.

Utskottet vill framhålla vikten av de personliga studieprogram som nämns i motiveringen till propositionen. I synnerhet när det gäller utbildning som förbereder för fristående examen åläggs utbildningsanordnare att göra upp ett studieprogram till stöd för de studerandes yrkesmässiga utveckling och som ett styrinstrument för inläringen. Undervisningsministeriet bör snabba upp denna verksamhet.

11 §. Hänvisningsbestämmelse om studerandes rättigheter och skyldigheter. Paragrafen innehåller hänvisningsbestämmelser om de studerandes rättigheter och skyldigheter. Enligt 1 punkten tillämpas 25 § 1 mom. om rätten att fritt söka sig till yrkesutbildning på utbildning enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning. Utskottet menar att bestämmelsen inte lämpar sig för personalutbildning och föreslår därför en ändring i 1 punkten.

22 §. Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning. Läroanstalters rätt att ordna yrkesinriktad tilläggsutbildning är i dagsläget uttryckligen lagfäst. Bestämmelser om detta ingår i lagen om yrkesläroanstalter (487/1987), lagen om yrkesutbildningscentrer för vuxna och riksomfattande särskilda yrkesläroanstalter (760/1990),

lagen om medborgarinstitut (722/1992), lagen om folkhögskolor med statsandel (1218/1993), lagen om studiecentraler (1215/1993), lagen om idrottsutbildningscentrer med statsandel (801/1992) och lagen om musikläroanstalter (516/1995). Tillstånd att ordna utbildning är relevant med hänsyn till utbildning som ordnas med stöd av lagen om finansiering av yrkesinriktad tilläggsutbildning (1138/1996). Enligt en utredning från undervisningsministeriet kunde ett lämpligt förfarande vara att genom övergångsbestämmelser byta ut olika läroanstalters i dagsläget lagfästa rätt att ordna yrkesinriktad tilläggsutbildning mot tillstånd för huvudmän för läroanstalter att ordna yrkesinriktad påbyggnadsutbildning. Övergångsbestämmelser av detta slag ingår redan i propositionen, dock inte gällande yrkesläroanstalter, medborgarinstitut och studiecentraler. Följaktligen föreslår utskottet en komplettering av 1 mom.

Hänvisningsbestämmelser. Till följd av den nya paragrafnumreringen i det tredje lagförslaget har utskottet ändrat paragrafnumren i hänvisningsbestämmelserna i 10, 11, 16 och 17 § i detta lagförslag.

5 Lag om fritt bildningsarbete

Allmän motivering

Den föreslagna lagen om fritt bildningsarbete gäller allmänbildande och samhällsinriktad utbildning, utbildning i konst, idrott och hantverk och annan verksamhet vid medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet, idrottsutbildningscentrer och studiecentraler. När läroanstalter för fritt bildningsarbete ger grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesinriktad utbildning tillämpas behöriga lagar på utbildningen. Ett undantag från de övriga lagarna är att denna lag säger direkt ut vilka läroanstalter som har rätt att ordna fritt bildningsarbete. Utskottet finner detta ändamålsenligt.

Den läroanstalt som nämns i paragrafen om tillstånd att driva läroanstalt får ordna fritt bildningsarbete. Men kommunerna har rätt att bestämma om sammanslagning av läroanstalter för fritt bildningsarbete och andra läroanstalter. En

annan avvikelse från de övriga lagarna är att lagen om fritt bildningsarbete har bestämmelser inte bara om verksamheten utan också om finansieringen.

Utskottet menar att syftet med fritt bildningsarbete är träffande formulerat i lagförslaget. Enligt lagen syftar det fria bildningsarbetet till att utgående från principen om livslångt lärande stödja en mångsidig utveckling av individers personlighet och förmåga att fungera i gemenskap samt att främja demokrati, jämlikhet och pluralism i det finska samhället.

Läroanstalterna för fritt bildningsarbete tillhandahåller studier och fritidsaktiviteter av de mest varierande slag. Det fria bildningsarbetet kännetecknas av allsidighet och pluralism. En och samma utbildning kan för en studerande vara en fritidsaktivitet och ett sätt att utveckla sig själv och för en annan ett sätt att komplettera sin yrkeskompetens eller att engagera sig i samhällsfrågor.

Utskottet understryker att det fria bildningsarbetet har långa anor i Finland. Särskilt folkhögskolorna men också medborgar- och arbetarinstitutionen har skapat och gett den vuxna befolkningen förutsättningar för att utveckla sig själv både i arbetslivet och inom den privata sfären. Läroanstalterna för fritt bildningsarbete bidrar till att garantera att principen om livslångt lärande och jämlikhet när det gäller utbildningsmöjligheterna kan realiseras i vårt samhälle. Utskottet finner det viktigt att det fria bildningsarbetet får det stöd det behöver, eftersom detta undervisningsfält spelar en stor roll för medborgarnas studier på egen hand och deras möjligheter att förbättra sina kunskaper inom en lång rad fackområden.

Ett typiskt drag för det fria bildningsarbetet är att undervisningen i hög grad utgår från medborgarnas egna behov och intressen. Detta gäller särskilt studiecenralerna och merparten av folkhögskolorna, som bedriver organiserad verksamhet utifrån en gemensam värdegrund. De flesta samhällliga och religiösa folkrörelser finns således representerade inom det fria bildningsarbetet.

I likhet med kommentarerna till de övriga lagarna framhåller utskottet också här vikten av

att läroanstalterna för fritt bildningsarbete bedriver nära samarbete sinsemellan men också med andra utbildningsanordnare. Vidare framhåller utskottet att läroanstalterna på det regionala planet kan gå in för olika typer av samarbete inom bildningsarbetet. I vissa fall kan det vara en lämplig lösning att slå ihop läroanstalter i enlighet med 4 §. I andra fall kan bättre resultat genereras genom fortlöpande samarbete på bred bas.

Folkhögskolor. Syftet med folkhögskolorna är att främja frivilliga studier bland medborgarna. Varje folkhögskola kan själv göra en avvägning av vilka värderingar och ideal samt pedagogiska mål som lyfts fram i utbildningen.

Utskottet hänvisar till det som sägs ovan i motiveringen till lagen om grundläggande utbildning och gymnasieutbildning vid folkhögskolorna och framhåller att en stor del av eleverna på folkhögskolornas grundskolelinjer består av personer som av en eller annan orsak inte har lyckats klara av grundskolan inom det normala grundskolesystemet. Det är emellertid viktigt att unga och vuxna människors onda cirkel när det gäller utslagning och långtidsarbetslöshet kan brytas. Detta är en viktig aspekt både för den enskilde och för hela samhället. Därför anser utskottet det vara nödvändigt att folkhögskolorna alltjämt har rätt att ordna allmänbildande och examensinriktad utbildning. Härvid hänvisar utskottet också till det som sägs nedan om folkhögskolorna i motiveringen till 17 § lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

Riksdagen har tidigare i flera sammanhang påpekat att det råder en disproportion mellan det maximala antalet kalkylerade studerandeveckor som ger folkhögskolorna rätt att få statsandel och det sammantagna antalet faktiska studerandeveckor. Detta har lett till att privata folkhögskolor har drabbats hårt och fått svårigheter med verksamheten. Utskottet hänvisar till sina tidigare synpunkter gällande behovet att säkerställa verksamheten vid folkhögskolorna och till statsutskottets uttalande om priserna per enhet för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning vid folkhögskolorna. I anknytning till detta framhåller utskottet att det primära målet med propositionen är att förtydliga och förenkla lagstiftningen på ett kostnadsneutralt sätt. Refor-

men innebär dock att en del privata folkhögskolor går miste om stora belopp i statsandelar. Detta kan leda till att de som mest behöver en studieplats får se sina möjligheter rinna ut i sanden. Frågan rör folkhögskolor med grundläggande utbildning och gymnasieutbildning. Utskottet menar att denna grupp av folkhögskolor under de närmaste åren bör få ett extra behovsprövat bidrag för att kunna fortsätta med sin verksamhet.

Därför föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett uttalande (förslag till uttalande 16).

Folkhögskolan skiljer sig från andra läroanstalter bland annat i det hänseendet att de är internatskolor. Skolorna måste ha ett lämpligt byggnadsbestånd för att kunna tillhandahålla studier på heltid i kombination med inkvartering och måltider för elever från olika delar av landet. För detta behövs adekvata undervisningslokaler, umgängesrum, internat och servicelokaler. Enligt uppgifter till utskottet är folkhögskolornas byggnadsbestånd sett i ett riksperspektiv i relativt god kondition tack vare ett kraftigt bygguppsving de senaste åren. Enligt uppgift har folkhögskolorna också kontroll över sina skulder för bygginvesteringarna. En del folkhögskolor måste dock fortfarande satsa på till- och ombyggnader. Det finns också en del folkhögskolor med verksamhet på en sund bas som på grund av stora byggskulder är i behov av stöd från samhället. Med hänvisning till tillgängliga uppgifter påpekar utskottet att det också under de närmaste åren bör ges ut stöd till folkhögskoleprojekt. På så sätt blir det lättare att reglera skulderna för nybyggnader och tidigare byggprojekt.

Medborgarinstitut. Verksamheten vid medborgarinstituten syftar till att uppmuntra alla medborgare att aktivt utveckla sig själva och sin kompetens på de områden som de är intresserade av och som berikar både deras eget liv och deras omgivning. Det primära syftet är att generera studieprocesser som på sikt har positiva effekter på den enskildes och hela nationens liv.

Studiecentraler. Huvudmännen för studiecentralerna består av bildningsorganisationer. Utskottet understryker att studiecentralerna utför ett viktigt kulturellt arbete som behöver utveck-

las ytterligare. Bildningsorganisationerna är en naturlig ram för nya ideella funktioner med förankring i medborgarsamhället. I och med principen om livslångt lärande förskjuts tyngdpunkten i studiecentralernas arbete allt mer från utbildning i riktning mot att främja lärprocesser. Då får studiehandledning en allt viktigare roll. Utskottet finner det viktigt att läroanstalterna för fritt bildningsarbete också får satsa på aktiviteter ut-
anför de reglerade lektionerna.

Utskottet omfattar det som statsutskottet säger i sitt utlåtande om finansieringen av studiecentraler.

Sommaruniversitet. Sommaruniversiteten är regionala läroanstalter. Verksamheten planeras till stor del i samråd med kommuner, samkommuner, statliga myndigheter och olika typer av organisationer. Utskottet framhåller att sommaruniversiteten bedriver intimt samarbete med universiteten och fortbildningsinstitutionerna vid universiteten, särskilt när det gäller det öppna universitetet. Både den allmänbildande och yrkesinriktade utbildningen vid sommaruniversiteten bedrivs på högskolenivå. Utskottet finner det positivt att sommaruniversiteten har utvecklat en ekonomisk och flexibel strategi för sina funktioner. Det är en positiv nyhet att det länge planerade lagfästa statsandelssystemet för sommaruniversiteten införs genom denna reform. Därmed realiseras ett mål som länge har varit aktuellt inom vårt 80 år gamla system med sommaruniversitet.

Idrottsutbildningscentrer. Idrottsutbildningscentrerna kan vara landsomfattande internat eller regionala läroanstalter. De ger utbildning och undervisning inom idrottsområdet i kombination med kompletterande allmänbildning och samhällskunskap. Utbildningscentrer på riksnivå har också rätt att ordna grundläggande yrkesutbildning och påbyggnadsutbildning.

Geografiskt sett är idrottsutbildningscentrerna utspridda över hela landet. För närvarande finns det 11 riksomfattande och fyra regionala idrottsutbildningscentrer.

Utskottet menar att idrottsutbildningscentrerna har ett angeläget åtagande när det gäller att göra insatser för idrottskulturen i vårt land.

Detaljmotivering

2 §. *Verksamhet som lagen omfattar.* Typiskt för sommaruniversiteten är, såsom lagen framhåller, att de ordnar öppen universitetsundervisning, språkkurser och yrkesinriktad påbyggnadsutbildning. Avsikten är att de nuvarande sommaruniversiteten skall omfattas av statsandelssystemet. Utskottet anser det inte vara ändamålsenligt att kräva att merparten av utbildningen vid sommaruniversiteten bör bestå av öppen universitetsundervisning. Därför föreslår utskottet en ändring i 6 mom.

4 §. *Tillstånd att driva läroanstalt.* Med hänvisning till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning ändrar utskottet uttrycket "privat sammanslutning" i 1 mom. till "registrerad sammanslutning".

Utskottet framhåller ytterligare att läroanstalter för fritt bildningsarbete kan ägas av flera kommuner tillsammans.

5 §. *Personal.* Utskottet hänvisar här till det som sägs ovan om 40 § i det tredje lagförslaget och understryker att frågan också är viktig för läroantal för fritt bildningsarbete.

11 §. *Pris per enhet.* Utskottet föreslår ett tillägg i 5 mom. till de genomsnittliga marktbeloppen för priset per enhet.

När bestämmelsen om statsandelar till medborgarinstitut skulle lyftas över från lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet kom enligt uppgifter från undervisningsministeriet inte motsvarande bestämmelse om det genomsnittliga beloppet för priserna per enhet in i lagen om fritt bildningsarbete. På några få undantag när är medborgarinstituten kommunala läroanstalter. Enligt 18 § i lagen om fritt bildningsarbete betalas statsandelen till en kommunal läroanstalt till kommunen eller samkommunen som en del av den statsandel som betalas enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

I 6 mom. förskrivs om priset per enhet för undervisningstimmar vid sommaruniversiteten. Utskottet har infört en teknisk justering i momentet.

Enligt 8 mom. får priserna per enhet graderas under vissa förutsättningar. Utskottet understry-

ker att en gradering av priserna per enhet spelar en viktig roll när det gäller att värna om handikappades och utslagna människors möjligheter att få utbildning. Läroanstalterna för fritt bildningsarbete kan i många fall vara den enda utbildningsvägen efter grundskolan för handikappade människor. Därför finner utskottet det viktigt att särskilda kostnader för utbildning för handikappade vägs in i graderingen av priserna per enhet och i de behovsprövade bidragen. Samtidigt är det angeläget att säkerställa nödvändiga stödfunktioner, till exempel tillgång till assistenter. Utskottet anser att den anknytande förordningen bör säkerställa och beakta gravt handikappade studerandes tillgång till utbildning.

Vidare påpekar utskottet att det faktum att beloppet för statsandelarna knyts till prestationer under tidigare år har lett till en osund kvalitativ konkurrens mellan läroanstalterna. Beträffande studiecentralerna vill utskottet särskilt påpeka att det prestationsbaserade finansiella systemet inte på bästa möjliga sätt tillgodoser studiecentralernas karakteristiska inriktning och behov av utveckling.

Utskottet understryker vidare att det förekommer betydande skillnader i statsandelsbeloppen per undervisningstimme för de medborgarinstitut som ingår i graderingen enligt bosättningsstruktur.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om medborgarinstituten (förslag till uttalande 17).

22 §. *Ändringssökande.* Med hänvisning till en utredning från undervisningsministeriet föreslår utskottet att 3 mom. angående sökande av ändring i beslut som direktionen för eller en befattningshavare vid en privat läroanstalt har fattat stryks. Därvid blir 4 mom. nytt 3 mom. Det behövs inte längre några särskilda bestämmelser om sökande av ändring vid utnämning av personal. Hädanefter kommer författningarna om respektive anställningsform att tillämpas på personalens rättsliga ställning. I och med att utskottet nedan föreslår att bestämmelsen om grunderna för avgifter som tas ut av de studerande stryks i 24 §, behövs det inte längre någon bestämmelse om sökande av ändring för sådana avgifter. I övrigt kan sökande av ändring med stöd av lagen

om fritt bildningsarbete aktualiseras främst när det gäller finansieringsbeslut. Detta regleras i 1 och 2 mom.

24 §. *Avgifter som tas ut av de studerande.* Med stöd av utredning från undervisningsministeriet föreslår utskottet en ändring i 1 mom. Genom ändringen har undervisningsministeriet inte längre rätt att besluta om avgifter som tas ut av de studerande. Huvudregeln är att examensinriktad utbildning alltid är kostnadsfri och att avgifter bara kan tas ut i undantagsfall. Utbildning inom ramen för fritt bildningsarbete är avgiftsbelagd. Avgifterna kan variera mycket beroende på utbildningens längd, arrangemangen och innehållet dels mellan olika läroanstalter, dels internt inom samma typ av läroanstalt. Det har inte funnits några bestämmelser om avgifter tidigare heller. Verksamheten bedrivs under mycket varierande former. Det finns ingen anledning att styra betalningsgrunderna genom statliga beslut utan det räcker med en skrivning om att avgifterna skall vara måttliga.

30 §. *Priserna per enhet 1999.* Undantagsbestämmelser om priser per enhet för medborgarinstitut 1999 ingår för närvarande i lagen om finansiering av utbildnings- och kulturverksamhet. Därför är det lämpligt att den nya lagen om finansiering också tillämpas på priserna per enhet för medborgarinstitut 1999. Utskottet föreslår en ändring i paragrafen.

6 Lag om grundläggande konstundervisning

Allmän motivering

Lagen om grundläggande konstundervisning skall täcka den undervisning som avses i den gällande lagen om grundundervisning i konst samt den grundundervisning i musik som avses i den gällande lagen om musikläroanstalter. Yrkesutbildning i musik och dans som ges av konservatorier och yrkeshögskolor skall inte omfattas av detta lagförslag. Revideringen av lagstiftningen gäller företrädesvis musikläroanstalternas verksamhet och undervisning i dem. Efter revideringen av lagen regleras musikläroanstalternas verksamhet genom en lag som också gäller många andra områden inom konst.

Den gällande lagen om grundundervisning i konst har skapat ny undervisningsverksamhet på olika områden inom konst. Utbildningsstyrelsen har utfärdat grunderna för läroplanen för nio olika konstområden: arkitektur, film- och videokonst, bildkonst, handarbete, musik, ordkonst, cirkuskonst, dans och teaterkonst. Inom grundläggande konstundervisning finns för närvarande 52 000 elever av vilka cirka 9 000 barn och unga studerar musik på basis av denna lag. Utskottet anser att möjligheten i bestämmelsen om läroplanen i lagförslaget att fastställa olika lärokurser stöder speciellt utvecklingen inom de konstområden som inte tidigare omfattats av omfattande lärokurser.

Den nuvarande lagstiftningen om musikläroanstalter trädde i kraft 1995. Musikläroanstalter har haft en egen lagstiftning sedan 1996. Under denna tid har den finländska musikpedagogiken och dess resultat utvecklats till någonting som vi kan vara stolta över i vårt nationella kulturarbete. Vid musikläroanstalter studerade 1996 drygt 57 000 elever av vilka cirka 56 000 i den grundläggande musikundervisningen. Finland har ett heltäckande nät av musikläroanstalter. Enligt de gällande grunderna för läroplanen för musikinstitut anordnas vid musikinstitut musikutbildning på grundnivå och musikinstitutsnivå. Denna uppdelning är klar och konsekvent. Verksamheten är målinriktad och ger en grund att söka till yrkesutbildningen. I Finland finns det en klar fortsättningslinje från grundläggande studier i musik till yrkesstudier. En internationell utvärderingsgrupp för konservatorier fäste uppmärksamhet vid detta i sin slutrapport hösten 1997. Enligt rapporten har den finländska musikutbildningens struktur (musiklekskola, musikinstitut, konservatorium/yrkeshögskola eller universitet) många betydande fördelar som utvärderingsgruppen ansåg vara värdefulla och värda att bibehålla och utveckla.

Om finansieringen av den grundläggande konstundervisningen bestäms i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Finansieringen av driftsutgifterna fördelar sig å ena sidan mellan statsandel till kommunen per invånare och å andra sidan mellan statsandel som beviljas utbildningsanordnaren enligt ett av un-

dervisningsministeriet fastställt antal timmar. Finansiering enligt de kalkylerade antalet undervisningstimmar beviljas endast musikläroanstalter. Därför anser utskottet att det är positivt att också andra konstområden efter revideringen kan få denna finansiering. Utvidgningen ger jämlikare möjligheter att utveckla konstundervisningen för barn med olika talanger.

De sakkunniga fäste uppmärksamhet vid frågan hur man kan trygga finansieringen av musikläroanstalterna och därigenom utvecklingsmöjligheterna för dessa när musikläroanstalterna omfattas av samma lagstiftning som andra konstområden. Utskottet anser att det är nödvändigt att resurserna för de nuvarande musikläroanstalterna kan tryggas och att man successivt kan öka resurserna för grundläggande konstundervisning så att också andra konstområden har en möjlighet till utveckling.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om uppföljningen av lagen (förslag till uttalande 18).

Utskottet påpekar dessutom att även om den nya lagen inte innehåller någon särskild bestämmelse om understöd enligt prövning kan årligen inom ramen för anslag i statsbudgeten beviljas understöd enligt prövning för olika konstområden.

Detaljmotivering

2 §. Utbildningsanordnare. Utskottet hänvisar till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning och har ändrat i 2 mom. uttrycket ”privat sammanslutning” till uttrycket ”registrerad sammanslutning”.

12 §. Avgifter som tas ut av eleverna. Enligt utredning från undervisningsministeriet är det huvudregeln inom grundläggande konstundervisning att avgifter tas ut av eleverna. Avgifterna varierar mycket beroende på undervisningens längd, sättet att anordna undervisningen och undervisningens innehåll samt mellan läroanstalterna. Hittills har det inte utfärdats några bestämmelser om avgifter. Det är inte ändamålsenligt att styra grunderna för avgifterna för mycket skiftande undervisning med statliga beslut utan ett omnämnande av avgifternas skälighet är tillräckligt.

15 §. Övergångsbestämmelser som gäller tillstånd att ordna utbildning och organ. Enligt utredning från undervisningsministeriet har hänvisningsbestämmelsen om tillstånd att ordna utbildning i denna lag korrigerats. Grundläggande yrkesutbildning i musik och dans och påbyggnadsutbildning fortsätter i enlighet med lagarna om yrkesutbildning och yrkesinriktad vuxenutbildning. I andra meningen i 1 mom. har en hänvisning till lagarna tagits in. Enligt propositionen behöver kommunerna inte tillstånd att ordna utbildning för att ordna grundläggande konstundervisning. Däremot kunde de fortsättningsvis få statsandel enligt undervisningstimmar. På basis av det tillägg som föreslagits i slutet av meningen ändras de nuvarande tillstånden för musikläroanstalter som upprätthålls av kommunerna till beslut om statsandel som nämns direkt i lagen.

Ändringen i paragrafens 2 mom. motsvarar den ändring som föreslagits i 50 § lagen om grundläggande utbildning.

7 Lag om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata

Allmän motivering

Av de orsaker som nämns i propositionen och med stöd av erhållen utredning finner utskottet propositionen ändamålsenlig.

Detaljmotivering

1 och 4 §. Utskottet hänvisar till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning och har ändrat uttrycket ”privat sammanslutning” till ”registrerad sammanslutning” i paragraferna.

7 §. (Ny). Tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande. Med hänvisning till förvaltningsutskottets utlåtande har utskottet fogat en ny 7 § till lagen.

8 Lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

Allmän motivering

Regeringen föreslår en ny lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. I lagen kvarstår systemet för finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet oförändrat i fråga

om principerna och strukturen. Man har stannat för en ny finansieringslag därför att största delen av bestämmelserna i gällande finansieringslag, som vad strukturen beträffar ändrats tidigare ett antal gånger, skall ändras med anledning av den nya lagstiftningen om utbildningen. Även begreppen i den nya utbildningslagstiftningen avviker från de nuvarande och förutsätter att flera finansieringsbestämmelser ändras.

Enligt propositionen bestäms kommunens statsandel och finansiering av utbildning som ordnas av samkommuner och privata såsom för närvarande på basis av kalkylerade priser per enhet för elev, undervisningstimme, studievecka, studerandedygn eller annan motsvarande prestation samt kommunens finansieringsandel enligt invånarantalet i kommunen. Priserna per enhet räknas fortsättningsvis på basis av de faktiska totala kostnaderna under vissa år. Strukturella ändringar som föreslagits i lagstiftningen påverkar inte statens finansieringsvolym eller kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Utskottet anser att det är motiverat att bibehålla principerna för finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet.

Kulturutskottet har fått utlåtande av statsutskottet angående bestämmelserna om finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet. Kulturutskottet omfattar ståndpunkterna i statsutskottets utlåtande.

Utskottet anser att det är ändamålsenligt att räkna statsandelarna på basis av priserna per enhet. Systemet beaktar de verkliga kostnaderna för utbildning och speciella utbildningsuppgifter så att verksamheten och finansieringen har klara och logiska samband. Systemet beaktar också kommunernas och de andra huvudmännens speciella förhållanden som tjänsteproducenter. Ett enkelt system med få variabler kan inte tillgodose de ovan nämnda kraven.

Utskottet hänvisar till statsutskottets utlåtande och fäster speciell uppmärksamhet vid att priserna per enhet inte motsvarar de verkliga kostnaderna. Priserna per enhet för statsandelar för undervisningsverksamhet har av statsekonomiska skäl inte kunnat justeras att motsvara de verkliga kostnaderna. Priserna per enhet spelar dock en roll i styrningen av kommunernas verksamhet,

och å andra sidan måste privata läroanstalter klara sig med statsandelar som baserar sig på priserna per enhet. Utskottet anser att det är viktigt med tanke på kvaliteten på och tillgången till utbildningen att priserna per enhet motsvarar de verkliga kostnaderna.

Utskottet understryker att samtidigt som man ökar resurserna för utveckling av utbildningen, till exempel för informationsteknik, måste samhället samtidigt se till att utslagning kan förhindras och att elever med behov av speciellt stöd tas om hand. Detta kan inte lyckas utan att man fortsättningsvis satsar betydande ekonomiska resurser i utbildningen.

Detaljmotivering

1 §. Tillämpningsområde. Utskottet hänvisar till motiveringen till 7 § lagen om grundläggande utbildning och har ändrat uttrycket "privat sammanslutning" till "registrerad sammanslutning" i 1 mom.

Utskottet föreslår att det till 3 mom. fogas bestämmelser om finansiering av undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte samt bestämmelser om finansiering av förberedande undervisning för invandrare före den grundläggande yrkesutbildningen.

Bestämmelsen om finansiering av undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte motsvarar gällande lagstiftning och praxis. Bestämmelsen om finansiering av förberedande undervisning för invandrare före den grundläggande yrkesutbildningen är ny. För närvarande ges stöd för förberedande undervisning för invandrare enligt prövning. Undervisningen motsvarar dock till sin omfattning och till sitt innehåll annan yrkesutbildning och bör därför beviljas statsandel som baserar sig på priser per enhet. Avsikten är att i en förordning om yrkesutbildning bestämma om målen för och omfattningen av förberedande undervisning för invandrare samt om skyldigheten att iaktta de grunder för läroplanen som fastställts av Utbildningsstyrelsen också i fråga om denna undervisning.

9 §. Kommunens finansieringsandel av driftkostnader som gäller undervisningsverksamhet och

bibliotek. Utskottet föreslår att 2 mom. 3 punkten och 4 mom. ändras på grund av den ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1148/1997) som trädde i kraft vid ingången av 1998.

17 §. Priserna per enhet för grundläggande utbildning. Paragrafens 1 mom. har preciserats så att kostnaderna och antalet studerande skall motsvara varandra i beräkningen av priserna per enhet också i fråga om undervisning utomlands.

Priset per enhet för undervisning på svenska i finska kommuner. Med hänvisning till statsutskottets utlåtande föreslår utskottet att 17 § 2 mom. ändras så att kommunernas pris per enhet höjs i fråga om studerande i svenska skolor i enspråkigt finska kommuner som meddelar grundläggande utbildning i enlighet med 4 § 4 mom. lagen om grundläggande utbildning.

Priserna per enhet för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning vid folkhögskolor. Med stöd av motiveringen i statsutskottets utlåtande föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett uttalande (förslag till uttalande 19) om att folkhögskolornas möjligheter att ordna examensinriktad utbildning säkerställs genom att priset per enhet för folkhögskolornas grundläggande utbildning läggs fast på en tillräckligt hög nivå med hänsyn till utbildningens särskilda karaktär.

Finansiering av undervisning i och utbildning på samiska. Med stöd av motiveringen i statsutskottets utlåtande föreslår kulturutskottet att riksdagen godkänner ett uttalande (förslag till uttalande 20) om ett snabbt införande av ett finansiellt system som garanterar att den positiva utvecklingen inom undervisningen i och utbildningen på samiska kan fortsätta.

18 §. Priserna per enhet för gymnasier. Paragrafens 1 mom. har preciserats i likhet med 17 § 1 mom. så att kostnaderna och antalet elever skall motsvara varandra också i fråga om undervisning utomlands när priserna per enhet beräknas.

Det tillägg som föreslås i 5 mom. om undervisningsministeriets rätt att på basis av att utbildningsanordnaren har ålagts en speciell utbildningsuppgift eller av någon annan särskild orsak höja priset per enhet också i fråga om vuxenstuderande motsvarar 17 § 7 mom. om beräkning av

priserna per enhet för grundläggande utbildning. En höjning av priserna per enhet skulle bli aktuell till exempel i folkhögskolor som anordnar gymnasieutbildning.

20 §. Priserna per enhet för yrkeshögskolor. Med hänvisning till det som sägs om priserna per enhet för yrkeshögskolor i statsutskottets utlåtande och utredning från undervisningsministeriet föreslår utskottet att det till 20 § 1 mom. fogas en bestämmelse om att de totala kostnaderna i hela landet per yrkeshögskoleexamen inte skall divideras med det totala antalet studerande utan med samma antal som tillämpas på statsandelarna till yrkeshögskolorna, där priset per enhet räknas ut.

Utskottet föreslår också att 1 mom. ändras så att priserna per enhet inte räknas ut på de totala kostnaderna för examina inom ett utbildningsområde utan i stället utifrån de kalkylerade sammantagna kostnaderna för den examensrelaterade utbildningen, om kostnaderna för utbildningen inte kan uträknas exakt. Ändringen överensstämmer på denna punkt med den ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som trädde i kraft i början av året.

43 §. Statsunderstöd för lärarutbildning och utbildning som ordnas såsom avgiftsbelagd service. Utskottet konstaterar att det är meningen att på basis av 2 mom. bevilja statsunderstöd för yrkesutbildning som avgiftsbelagd service inte bara till yrkesutbildningscenter för vuxna utan också till riksomfattande särskilda yrkesläroanstalter. De sistnämnda läroanstalterna har på grund av ett misstag inte nämnts i motiveringen till propositionen. Utskottet konstaterar att avsikten är att bevilja statsunderstöd enligt nuvarande praxis.

46 §. Utbetalning av finansiering för driftskostnader. Med hänvisning till motiveringen till 9 § i denna lag ovan föreslår utskottet att 3 mom. skall ändras.

65 §. De genomsnittliga beloppen för priserna per enhet och priserna per enhet 1999. Till paragrafen skall fogas ett nytt 2 mom.

Enligt 17—19 § beräknas priserna per enhet för grundläggande utbildning, gymnasier och yrkesutbildning vartannat år på basis av de riksomfattande totala kostnader som alla utbildningsanordnare har haft för utbildningen under året före

det då priserna per enhet bestäms. Enligt dessa paragrafer beaktas i de riksomfattande totalkostnaderna, i motsats till nuläget, alla kostnader för ifrågavarande utbildning oberoende av i vilka läroanstalter utbildningen har ordnats. Sålunda bör vid beräkningen av priserna per enhet för till exempel grundläggande utbildning och gymnasieutbildning, i motsats till nuläget också kostnaderna för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning vid övningskolor, folkhögskolor och medborgarinstitut och studerande som deltagit i utbildningen beaktas. På motsvarande sätt bör kostnaderna för vuxengymnasier och vuxenlinjerna vid gymnasier delas in i kostnader för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning i enlighet med de verkliga kostnaderna. Också kostnaderna för den grundläggande yrkesutbildningen bör åtskiljas från kostnaderna för annan utbildning vid folkhögskolorna.

Priserna per enhet för 1999 beräknas på basis av de verkliga kostnaderna för 1997. Kostnaderna för övningskolor, vuxengymnasier och vuxenlinjer vid gymnasier, folkhögskolor och medborgarinstitut har inte behövt delas upp särskilt i kostnader för grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesutbildning. På motsvarande sätt har man inte hittills behövt differentiera kostnaderna för undervisning i skolhem från andra kostnader för skolhem. En kostnadsdifferentiering efteråt skulle leda till ett orimligt extra arbete i läroanstalterna och man kan inte garantera tillförlitligheten i differentieringen. Därför föreslår utskottet att kostnaderna för och studerandena i övningskolor, medborgarinstitut, folkhögskolor och skolhem skall inte beaktas 1997 vid beräkning av priserna per enhet för grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesutbildning 1999. De kostnader som

vuxengymnasierna och vuxenlinjerna vid gymnasier har haft för grundläggande utbildning 1997 och studerande som deltagit i denna utbildning skall såsom för närvarande räknas till gymnasiets kostnader och antalet studerande.

Motionerna

Eftersom utskottet har antagit propositionen utifrån lagförslagen i propositionen föreslår utskottet att motionerna skall förkastas.

Förslag till beslut

På grund av det ovan anförda föreslår kulturutskottet vördsamt

att lagförslagen i propositionen godkänns med följande ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att motionerna 52/1995 rd, 65/1995 rd, 18/1996 rd, 59/1997 rd, 60/1997 rd, 61/1997 rd och 110/1997 rd förkastas,

att hemställningsmotionerna 176/1995 rd, 177/1995 rd, 183/1995 rd, 191/1995 rd, 196/1995 rd, 199/1995 rd, 200/1995 rd, 214/1995 rd, 126/1996 rd, 139/1996 rd, 141/1996 rd, 146/1996 rd, 147/1996 rd, 151/1996 rd, 152/1996 rd, 198/1997 rd, 199/1997 rd, 219/1997 rd, 225/1997 rd, 226/1997 rd, 138/1998 rd, 139/1998 rd, 140/1998 rd, 141/1998 rd, 143/1998 rd, 149/1998 rd, 151/1998 rd, 152/1998 rd, 156/1998 rd och 160/1998 rd förkastas och

att 20 uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag
om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Tillämpningsområde och mål

1 §
(Som i RP)

2 §

Utbildningens mål

Målet för den utbildning som avses i denna lag är att stödja elevernas utveckling till *humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar* samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Målet för förskoleundervisningen är dessutom att som en del av småbarnsfostran förbättra barnens förutsättningar för inlärning.

Utbildningen skall främja *bildningen och jämlikheten* i samhället och elevernas förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig själva under sin livstid.

Utbildningens mål är vidare att säkerställa att undervisning ges på lika villkor i tillräcklig utsträckning i hela landet. (Nytt mål.)

3 §
(Som i RP)

2 kap.

Kommunen som utbildningsanordnare

4 §

Skyldighet att ordna grundläggande utbildning

För *barn i läropliktsåldern* som bor på kommunens område är kommunen skyldig att ordna grundläggande utbildning. De tjänster som avses

i denna lag kan kommunen ordna själv eller i samråd med andra kommuner eller genom att skaffa tjänsterna av de anordnare av grundläggande utbildning som avses i 7 och 8 §.

(2-4 mom. som i RP)

5 §
(Som i RP)

6 §

Bestämmande av skolplats för eleverna

(1 mom. som i RP)

Den som är läropliktig och den elev som får annan sådan undervisning som avses i denna lag skall av kommunen anvisas en *närskola enligt 1 mom.* eller en annan lämplig plats, vid vilka utbildningen enligt 4 § 1 och 2 mom. i denna lag sker på elevens eget språk, om kommunen är skyldig att ordna undervisning på nämnda språk. Av grundad anledning som har samband med undervisningen kan kommunen byta plats för undervisningen utan att ändra på undervisnings-språket.

(3 mom. som i RP)

3 kap.

Andra utbildningsanordnare

7 §

En registrerad sammanslutning eller stiftelse som utbildningsanordnare

Statsrådet kan bevilja en *registrerad sammanslutning* eller stiftelse tillstånd att ordna sådan utbildning som avses i denna lag. Ett villkor för att tillstånd skall beviljas är att utbildningen ordnas på grund av ett särskilt behov av utbildning

och bildning och att utbildningsanordnaren och den kommun i vilken utbildningen ordnas har avtalat om saken. Tillstånd att ordna undervisning på främmande språk, specialundervisning och undervisning som följer en särskild metod som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip och undervisning i folkhögskolor för andra än läropliktiga kan beviljas på basis av ett regionalt eller riksomfattande behov av utbildning eller bildning, även om utbildningsanordnaren inte har ingått ovannämnda avtal. Tillstånd kan också beviljas för undervisning utomlands.

(2—4 mom. som i RP)

8 §
(Som i RP)

4 kap.

Undervisning

9 och 10 §
(Som i RP)

11 §

Undervisningens innehåll

(1 och 2 mom. som i RP)

Eleverna skall (*utesl.*) få elevhandledning.

(4 mom. som i RP)

12—16 § (Som i RP)

17 §

Specialundervisning

(1 mom. som i RP)

Elever som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller av någon annan därmed jämförbar orsak annars inte kan undervisas skall intas eller överföras till specialundervisning. *Specialundervisningen ordnas i mån av möjlighet i samband med den övriga undervisningen eller annars i specialklass eller på något annat lämpligt ställe.* Vid undervisningen av elever som avses i detta moment kan avvikelser

göras från 11 §, enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §. För eleven skall uppgöras en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas.

(3 mom. som i RP)

Om förfarandet vid intagning eller överföring av elever till undervisning som avses i 2 mom. bestäms, *utöver vad som bestäms i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982)*, genom förordning. Om bildande av undervisningsgrupper i undervisningen av elever med en sådan förlängd läroplikt som avses i 25 § 2 mom. bestäms genom förordning.

18—20 §
(Som i RP)

5 kap.

Utvärdering

21 §

Utvärdering av utbildningen

Syftet med utvärderingen av utbildningen är att säkerställa att syftet med denna lag uppnås och att stödja en utveckling av utbildningen och förbättra förutsättningarna för inlärning.

(2—4 mom. som i RP)

22 §
(Som i RP)

6 kap.

Arbetstid

23 och 24 §
(Som i RP)

7 kap.

Läroplikt samt elevens rättigheter och skyldigheter

25—27 §
(Som i RP)

28 §

Utbildningsplats

(1 mom. som i RP)

En läropliktig kan också ansöka om inträde till en annan skola än en sådan som avses i 1 mom. När elever som avses i detta moment antas skall enhetliga antagningsgrunder tillämpas på samtliga sökande. *Om undervisningen följer en läroplan med tonvikten lagd på ett eller flera läroämnen, kan vid elevantagningen också ordnas ett prov för att pröva elevernas anlag för ovan avsedda undervisning. Information om urvalskriterierna och inträdesprovet måste ges på förhand.* Kommunen kan dock bestämma att till undervisning som kommunen ordnar i första hand anta barn som är bosatta i kommunen.

29 §

(Som i RP)

30 §

Rätt till undervisning

(1 mom. som i RP)

Undervisningsgrupperna skall sammanställas så att målen i läroplanen kan nås i undervisningen. (Nytt mom.)

(3 mom. som 2 mom. i RP)

31 §

Avgiftsfri undervisning

(1 mom. som i RP)

Den som deltar i undervisningen skall varje arbetsdag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

(3 mom. som i RP)

32—35 §

(Som i RP)

36 §

Disciplin

(1—3 mom. som i RP)

Om förfarandet i frågor som avses i denna paragraf föreskrivs, utöver vad som bestäms i la-

gen om förvaltningsförfarande (598/1982), genom förordning.

8 kap.

Särskilda bestämmelser

37 §

Personal

(1 mom. som i RP)

En utbildningsanordnare skall med beaktande av den form i vilken utbildningen ordnas ha ett tillräckligt antal lärartjänster eller lärare i arbetsavtalsförhållande. Utbildningsanordnaren kan dessutom ha timlärare, *skolgångsbiträden* och annan personal.

(3 mom. som i RP)

38—41 §

(Som i RP)

42 §

Ändringssökande

Ändring i ett sådant beslut av en utbildningsanordnare som avses i denna lag och som gäller *varning till en elev*, avstängning av en elev för viss tid eller förmån eller rättighet enligt 31—33 § och 34 § 1 mom. söks genom besvär hos länsrätten så som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

(2 och 3 mom. som i RP)

Besvär över ett beslut som gäller *varning till en elev*, avstängning av elev för viss tid eller ett ärende som avses i 2 och 3 mom. skall anföras inom 14 dagar från att elevens vårdnadshavare fick del av beslutet. Besvär enligt detta moment skall behandlas i brådska ordning.

(5 och 6 mom. som i RP)

43—45 §

(Som i RP)

46 §

Utbildning för andra än läropliktiga

Om ordnande av grundläggande utbildning

för andra än läropliktiga gäller i tillämpliga delar 2 §, 3 § 1 och 2 mom., 9 § 1 mom., 10—15, 18—22 och 29 §, 30 § 1 mom., samt 35, 37, 38 och 40—44 §. Undervisning, läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial är avgiftsfria för eleverna. I sådan utbildning som på basis av ett beslut av kommunen eller samkommunen eller en bestämmelse som ingår i ett tillstånd enligt 7 § har ordnats vid internatskola, har eleven rätt till avgiftsfritt boende samt till avgiftsfria, tillräckliga måltider varje dag. *De som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen förutsätter den studerandes närvaro på ett av undervisningsanordnaren anvisat utbildningsställe.* En elev kan på de grunder som nämns i 36 § 1 mom. ges en skriftlig varning eller bli avstängd för högst ett år.

(2—4 mom. som i RP)

47 §

Annan verksamhet som stöder den grundläggande utbildningen

För eleverna kan i samband med den grundläggande utbildningen ordnas *biblioteksverksamhet, klubbverksamhet och annan verksamhet* som nära anknyter till utbildningen.

48 §

(Som i RP)

9 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

49 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2 och 3 mom. som i RP)

50 §

Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna

(1—4 mom. som i RP)

Organ som har tillsatts med stöd av de lagar som nämns i 49 § 2 mom. fortsätter till utgången av mandatperioden om inte utbildningsanordnaren beslutar något annat. *På organens sammansättning och valet av medlemmar till dem tillämpas till slutet av mandatperioden de bestämmelser och föreskrifter som gäller när denna lag träder i kraft.*

51 §

Övergångsbestämmelse om ordnande av utbildning

(1 mom. som i RP)

Vederbörande ministerium beslutar vid behov om ändring av det tillstånd att ordna undervisning som beviljats huvudmannen för en skola som ordnar privat grundskoleundervisning och är verksam när denna lag träder i kraft till ett sådant tillstånd att ordna utbildning som avses i 7 § 3 mom. och i 4 § 2 mom. gymnasielagen. *Utan hinder av 10 §, kan undervisningsspråket vid Rudolf Steiner-skolan i Helsingfors vara både finska och svenska.*

52 §

(Som i RP)

53 §

Övergångsbestämmelse som gäller personalen

(1 och 2 mom. som i RP)

Avgångsåldern för tjänsteinnehavare och befattningshavare, arbetstagare och timplärare bestäms enligt de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft, om de i enlighet med ikraftträdelsebestämmelsen i lagen (104/1989) om ändring av 71 och 72 § grundskolelagen har valt eller senast den 30 juni 1999 väljer en pensionsålder enligt de bestämmelser som gällde när nämnda lag trädde i kraft. (Nytt mom.)

54—56 §

(Som i RP)

2.

Gymnasielag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.	3 kap.
Tillämpningsområde och mål	Undervisning
1 § (Som i RP)	6 § (Som i RP)
2 § <i>Gymnasieutbildningens mål</i>	7 § <i>Undervisningens omfattning och innehåll</i>
<p>Gymnasieutbildningens mål är att stödja de studerandes utveckling till goda, harmoniska <i>och bildade</i> människor och samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, i arbetslivet, för fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling. Dessutom skall utbildningen stödja de studerandes förutsättningar för <i>livslångt lärande och för att utveckla sig under hela sitt liv.</i></p> <p>(2 mom. som i RP)</p>	<p>(1 mom. som i RP)</p> <p>I gymnasietets lärokurs ingår, enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 10 §, modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhällsvetenskapliga studier, religion eller livsåskådningskunskap, <i>gymnastik och hälsokunskap</i> samt studier i konst- och färdighetsämnen. I de studier som nämns i detta mom. kan enligt vad som föreskrivs med stöd av 10 § ingå lärokurser av olika omfattning. För en studerande som har inlett gymnasieutbildningen sedan han fyllt 18 år är konst- och färdighetsämnena, <i>gymnastiken och hälsokunskapen</i> frivilliga. Utbildningsanordnaren kan enligt en särskild utbildningsuppgift som bestämts med stöd av 4 § avvika från bestämmelserna i detta mom.</p> <p>Gymnasiets lärokurs kan också omfatta yrkesinriktade studier eller andra studier som är förenliga med gymnasietets uppgift, enligt vad som bestäms i läroplanen. Studier som avses i detta moment <i>är</i> delvis eller helt frivilliga eller valfria.</p> <p>Studerandena skall också få <i>studiehandledning.</i></p>
2 kap. Ordnanande av utbildning	
3 § <i>Utbildningsanordnare</i>	
<p>Vederbörande ministerium kan bevilja en kommun, samkommun eller <i>en registrerad</i> sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna gymnasieutbildning. Tillstånd kan också beviljas för undervisning utomlands.</p> <p>(2 och 3 mom. som i RP)</p>	
4 och 5 § (Som i RP)	8 och 9 § (Som i RP)

10 §

Timfördelning och grunderna för läroplanen

(1 och 2 mom. som i RP)

De beslut som avses i denna paragraf *fattas vid behov* särskilt för undervisning avsedd för ungdomar och för undervisning avsedd för vuxna.

11—14 §
(Som i RP)

15 §

Försök

Vederbörande ministerium kan bevilja tillstånd till ett sådant försök som behövs för utvecklandet av gymnasieutbildningen och som förutsätter avvikelse från bestämmelserna om undervisning i denna lag och i en förordning som utfärdats med stöd av den samt från de bestämmelser och föreskrifter om undervisningen som meddelats med stöd av dem. Utbildningsstyrelsen kan ge tillstånd till försök som avviker från utbildningsstyrelsens föreskrifter. *Modersmålet och litteraturen samt det andra inhemska språket är dock alltid obligatoriska även i försök enligt detta moment.*

(2 mom. som i RP)

4 kap.

Utvärdering och studentexamen

16 §

Utvärdering av utbildningen

Syftet med utvärderingen av utbildningen är att *säkerställa att syftet med denna lag nås och att stödja en utveckling av utbildningen och förbättra förutsättningarna för inläring.*

(2—4 mom. som i RP)

17 och 18 §
(Som i RP)

5 kap.

Studerandens rättigheter och skyldigheter

19—21 §
(Som i RP)

22 §

Rätt till undervisning

En studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen samt *studiehandledning.*

Om studiehandledningen bestäms närmare genom förordning. (Nytt mom.)

23 §

Tillgodoräknande av studier

(1 mom. som i RP)

Beslut om tillgodoräknande av studieprestationer som slutförs i ett annat sammanhang skall på *särskild* begäran fattas innan nämnda studier inleds.

24 och 25 §
(Som i RP)

26 §

Disciplin

En studerande som bryter mot ordningen, gör sig skyldig till fusk i studierna eller annars uppför sig olämpligt kan tillrättavisas genom disciplinärt straff. Disciplinära straff är skriftlig varning och avstängning av studeranden för högst ett år *samt uppsägning av studeranden från elevhemmet.*

(2 mom. som i RP)

Om förfarandet i de ärenden som avses i 1 och 2 mom. *föreskrivs, utöver vad som bestäms i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982), genom förordning.*

27 §
(Som i RP)

28 §

Studiesociala förmåner

(1 mom. som i RP)

Studierande som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen kräver att studeranden är närvarande på en utbildningsplats som utbildningsanordnaren anvisar. Genom förordning bestäms när studierna är heltidsstudier. Vid utbildning som med stöd av 4 § 2 mom. ordnas som internatutbildning har studeranden dessutom dagligen rätt till andra avgiftsfria, tillräckliga måltider.

(3 och 4 mom. som i RP)

29 §

Övriga förmåner

(1 mom. som i RP)

Handikappade studerande och studerande som av någon anledning är i behov av särskilt stöd har i enlighet med vad som särskilt bestäms därom rätt till de biträdestjänster, andra undervisnings- och elevvårdstjänster samt särskilda hjälpmedel som studierna kräver.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

30—33 §
(Som i RP)

34 §

Ändringsökande

Ändring i ett beslut som gäller *varning till en studerande*, avstängning av en studerande för viss tid, avhållande från studier för den tid som brottsrannsakan pågår eller förmån och rättighet enligt 28 § söks genom besvär hos länsrätten så som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

(2 och 3 mom. som i RP)

Besvär över ett beslut som gäller *varning till en studerande*, avstängning av en studerande för viss tid, avhållande från studier för den tid som

brottsrannsakan pågår eller ett ärende som avses i 2 och 3 mom. skall anföras inom 14 dagar från att studeranden eller hans vårdnadshavare fick del av beslutet. Besvär enligt detta moment skall behandlas i brådskanke ordning.

(5 och 6 mom. som i RP)

35—39 §
(Som i RP)

7 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

40 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2—4 mom. som i RP)

41 §

Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna

(1 mom. som i RP)

Organ som har tillsatts med stöd av de lagar som nämns i 40 § 2 mom. fortsätter till utgången av mandatperioden, om inte utbildningsanordnaren beslutar något annat. *På organens sammansättning och valet av medlemmar till dem tillämpas till slutet av mandatperioden de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft.*

42 §

Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning

(1 mom. som i RP)

Vederbörande ministerium beslutar vid behov om ändring av ett tillstånd att inrätta gymnasium som beviljats huvudmannen för en läroanstalt som ordnar gymnasieutbildning till ett sådant tillstånd att ordna utbildning som avses i 4 § 2 mom. *i denna lag och i 7 § 3 mom. lagen om grundläggande utbildning.*

43 §

Övergångsbestämmelse som gäller personalen

(1 och 2 mom. som i RP)

Avgångsåldern för tjänsteinnehavare och befattningshavare, arbetstagare och timplärare bestäms enligt de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft, om de i enlighet med ikraftträd-

sebestämmelsen i lagen om ändring av 45 § gymnasielagen (105/1989) har valt eller senast den 30 juni 1999 väljer en pensionsålder enligt de bestämmelser som gällde när lagen trädde i kraft. (Nytt mom.)

44 §

(Som i RP)

3.

Lag om yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Tillämpningsområde och mål

1 §

(Som i RP)

2 §

Utbildningens syfte

Syftet med yrkesutbildningen är att höja befolkningens yrkeskunnande, utveckla arbetslivet och svara mot dess behov av kunnande samt främja sysselsättningen (*utesl.*).

3 §

(Som i RP)

4 §

Yrkesinriktade examina

Examina som avläggs inom den grundläggande yrkesutbildningen är yrkesinriktade grundexamina (*utesl.*).

(2 mom. som i RP)

De examina som nämns i 1 mom. ger behörighet för fortsatta studier vid universitet och yrkeshögskolor enligt vad som bestäms genom förordning och universitetet eller yrkeshögskolan beslutar på basis av studerandens studieprogram.

5 §

Utbildningens mål

(1 mom. som i RP)

Målet för utbildningen är också att stödja de studerandes utveckling till goda och harmoniska människor och samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling samt att stödja livslångt lärande.

(3 och 4 mom. som i RP)

6 och 7 §

(Som i RP)

2 kap.

Ordnanande av utbildning

8 §

Utbildningsanordnare

Vederbörande ministerium kan bevilja en kommun, samkommun, en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna utbildning.

(2 och 3 mom. som i RP)

9 och 10 §
(Som i RP)

3 kap.

Undervisning

11 §
(Som i RP)

12 §

Undervisningens omfattning och innehåll

(1 mom. som i RP)

Examen omfattar enligt vad läroplanen föreskriver yrkesinriktade studier och inlärnin- g i arbetet som stöder dem samt sådana studier i modersmålet, det andra inhemska språket, främ- mande språk, matematisk-naturvetenskapliga ämnen, humanistisk-samhällsvetenskapliga äm- nen, *gymnastik och hälsokunskap*, konst- och färdighetsämnen som är nödvändiga för för- värvande och komplettering av yrkesskick- ligheten samt *studiehandledning*. För en studera- nde som har inlett studierna sedan han fyllt 18 år är *gymnastiken och hälsokunskapen* och konst- och färdighetsämnena frivilliga. Utbild- ningsanordnaren kan enligt en särskild ut- bildningsuppgift som bestämts med stöd av 9 § avvika från bestämmelserna i detta moment.

(3 mom. som i RP)

13 och 14 §
(Som i RP)

15 §

Utbildningsform

Utbildningen kan ordnas som *när-, distans- och flerformsundervisning*, läroavtalsutbildning eller annars på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter.

16 § (Ny)

Utbildning på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter

Utbildningen på en arbetsplats i samband med

praktiska arbetsuppgifter bygger på ett skriftligt avtal mellan utbildningsanordnaren och arbets- platsen. Genom förordning bestäms närmare om vad som skall tas in i avtalet och om anordnandet av utbildningen. Annan utbildning på en arbets- plats än läroavtalsutbildning skall ordnas så att den studerande inte står i ett arbetsavtalsförhållan- de till arbetsgivaren eller, om därom särskilt avta- las, genom att ett arbetsavtal görs upp.

17 § (16) §

Läroavtalsutbildning

(1 och 2 mom. som i RP)

Utan hinder av 27 § 2 och 3 mom., 31 och 35 § samt 37 § 2 och 3 mom. gäller om läroavtalsut- bildning vad denna lag särskilt bestämmer om sådan utbildning eller vad som avtalas med stöd av 1 mom. Utan hinder av 9 § 2 mom. beslutar utbildningsanordnaren om antalet studerande i sådan grundläggande yrkesutbildning som ord- nas som läroavtalsutbildning.

(4 mom. som i RP)

18 § (17) §

Tillämpning av lagstiftningen om arbetstagare på läroavtalsutbildningen

(1 mom. som i RP)

Ett läroavtal kan hävas med omedelbar ver- kan ifall studeranden och arbetsgivaren ge- mensamt kommer överens om detta. Utöver vad som bestäms i 3, 43 och 44 § lagen om arbetsavtal kan läroavtalet ensidigt hävas om arbetsgivaren upphör med sitt företag, försätts i konkurs eller avlider. Med utbildningsanordnarens tillstånd kan ett läroavtal likaså hävas på de grunder som enligt lagen om arbetsavtal berättigar till upp- sägning av arbetsavtalet. Utbildningsanord- naren kan efter att ha hört studeranden och arbetsgivaren också häva läroavtalet om det i den utbildning som ordnas på arbetsplatsen inte iakt- tas bestämmelserna i denna lag eller en med stöd av lagen utfärdad förordning eller be- stämmelserna i det avtal mellan utbildnings- anordnaren och arbetsgivaren som avses i 17 §.

(3 och 4 mom. som i RP)

19 § (18) §

Studerandens skydd i arbetet

(Utesl.) Enligt vad som bestäms och föreskrivs i fråga om arbetstagare svarar arbetsgivaren för studerandens skydd i arbetet *vid utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter* även *då* studeranden inte står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren.

20—23 § (19—22 §)
(Som i RP)

4 kap.

Utvärdering

24 § (23) §

Utvärdering av utbildningen

Syftet med utvärderingen av utbildningen är att *säkerställa att syftet med denna lag uppnås och att stödja en utveckling av utbildningen och förbättra förutsättningarna för inläring.*

(2—4 mom. som i RP)

25 § (24) §
(Som i RP)

5 kap.

Studerandens rättigheter och skyldigheter26 § (25) §
(Som i RP)

27 § (26) §

Grunderna för antagning av studerande

Som studerande till utbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen kan antas den som har slutfört den grundläggande utbildningens lärokurs eller inhämtat motsvarande tidigare lärokurs. (Utesl.) Som studerande kan också antas *någon annan (utesl.)* som av utbildningsordnaren (utesl.) anses ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna.

(2—5 mom. som i RP)

28 § (27) §
(Som i RP)

29 § (28) §

Rätt till undervisning

En studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen samt studiehandledning.

Om studiehandledningen bestäms närmare genom förordning. (Nytt mom.)

30 § (29) §

Tillgodoräknande av studier

(1 mom. som i RP)

Beslut om tillgodoräknande av studier som slutförs i ett annat sammanhang skall på *särskild* begäran fattas innan nämnda studier inleds.

31 § (30) §
(Som i RP)

32 § (31) §

Förlust av studierätten

En studerande kan förlora sin studierätt om studierna kräver särskilda konstnärliga anlag och det är uppenbart att studeranden inte har förutsättningar att slutföra studierna på behörigt sätt. *Genom förordning bestäms särskilt på vilka studier denna paragraf tillämpas.*

Om det förfarande som skall iaktas vid beslut om förlust av studierätten bestäms, *utöver vad som bestäms i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982)*, genom förordning.

33 och 34 § (32 och 33 §)
(Som i RP)

35 § (34) §

Disciplin

En studerande som bryter mot ordningen, gör sig skyldig till fusk i studierna eller annars uppför sig olämpligt kan tillrättavisas genom disciplinärt straff. Disciplinära straff är skriftlig varning och avstängning av studeranden *från läroanstalten* för högst ett år *samt uppsägning av studeranden från studenthemmet.*

(2 mom. som i RP)

Om förfarandet i de ärenden som avses i 1 och 2 mom. bestäms, *utöver vad som bestäms i lagen om förvaltningsförfarande*, genom förordning.

36 § (35) §
(Som i RP)

37 § (36) §

Studiesociala förmåner och vissa andra förmåner

Inom den grundläggande yrkesutbildningen är undervisningen avgiftsfri för studerandena. Avgifter kan dock tas ut av sådana studerande som avses i 27 § 4 mom. Vederbörande ministerium kan av särskilda skäl ge tillstånd att ta ut avgifter av studerandena även i andra fall.

En studerande som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen kräver att studeranden är närvarande på en utbildningsplats som utbildningsanordnaren anvisar. Genom förordning bestäms när studierna är heltidsstudier. Vid utbildning som enligt den utbildningsuppgift som avses i 9 § 2 mom. meddelas vid internatskola eller på något annat sätt som bestäms genom förordning, har studeranden *utöver vad som bestäms ovan* dessutom dagligen rätt till andra avgiftsfria måltider.

(3 och 4 mom. som i RP)

38 § (37) §

Studiesociala förmåner i specialundervisningen

(1 mom. som i RP)

Utöver vad som bestäms i 37 § kan en studerande inom sådan specialundervisning som avses i 20 § 2 mom. avgiftsfritt ges läroböcker och annat skolmaterial, behövliga resor varje vecka mellan inkvarteringsstället och hemmet, helpension i elevhem eller på annat inkvarteringsställe samt personlig arbetsutrustning.

39 § (38) §

Studiesociala förmåner i läroavtalsutbildningen

Utöver vad som bestäms i 37 § 1 mom. har en studerande i läroavtalsutbildning under den tid som han deltar i teoretisk undervisning rätt att få

dagpenning, familjebidrag samt ersättning för rese- och inkvarteringskostnader enligt vad vederbörande ministerium beslutar. Om studeranden lyfter lön för samma tid eller har rätt till andra lagstadgade förmåner än de som bestäms i denna lag, har han dock med avvikelse från det ovan nämnda endast rätt till ersättning för rese- och inkvarteringskostnader.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

40 § (39) §

Personal

Varje läroanstalt där det ordnas utbildning enligt denna lag skall ha en rektor som svarar för verksamheten. *Vid tvåspråkiga läroanstalter skall det finnas en rektor för vardera språkgruppen eller en rektor som fullständigt behärskar läroanstaltens bägge undervisningsspråk.*

(2 och 3 mom. som i RP)

41 § (40) §

Elevkår

(1 mom. som i RP)

Elevkåren skall främja samarbetet mellan de studerande samt skolarbetet. Elevkåren för studerandes talan i ärenden som avses i 36 §.

42 § (41) §

Tystnadsplikt

Ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som avses i 40 § och personer som deltar i undervisningspraktik får inte olovligen för utomstående röja vad de vid skötseln av uppgifter som gäller utbildningen har fått veta om de studerandes, personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

(2 mom. som i RP)

43 § (42) §

(Som i RP)

44 § (43) §

Ändrings sökande

Ändring i ett beslut av en utbildningsanordnare enligt denna lag som gäller *varning till en studerande*, avstängning av en studerande för viss tid, avhållande från studier för den tid som brottsrannsakan pågår eller förmån och rättighet enligt 37—39 § söks genom besvär hos länsrätten så som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring i ett beslut söks genom besvär hos länsstyrelsen såsom bestäms i förvaltningsprocesslagen om beslutet gäller

- 1) antagning av studerande,
  - 2) särskilda undervisningsarrangemang enligt 21 §,
  - 3) tillgodoräknande av studier enligt 30 §,
  - 4) den studietid som bestäms i 31 § eller när en studerande skall anses ha avgått, samt
  - 5) förlust av studierätten enligt 32 §.
- (3 mom. som i RP)

Besvär över ett beslut som gäller *varning till en studerande*, avstängning av en studerande för viss tid, avhållande från studier för den tid som brottsrannsakan pågår eller ett ärende som avses i 2 och 3 mom. skall anföras inom 14 dagar från att studeranden eller hans vårdnadshavare fick del av beslutet. Besvär enligt detta moment skall behandlas i brådsökande ordning.

(5 och 6 mom. som i RP)

45 § (44) §

Skydd av examensbenämning

Benämningar på *examina* som avses i denna lag får endast användas om *examina* som har avlagts enligt denna lag.

46 § (45) §

Finansiering

(1 och 2 mom. som i RP)
(3 mom. *utesl.*)

47 § (46) §

(Som i RP)

48 § (47) §

Utbildning som ordnas som avgiftsbelagd service

I fråga om utbildning som enligt utbildningsuppgiften i 9 § 2 mom. ordnas såsom avgiftsbelagd service skall, utan hinder av 26 §, 27 § 2 och 3 mom., 31 § samt 37 § 2—4 mom. gälla vad som särskilt avtalas i avtalet om anskaffning av denna utbildning.

49 § (48) §

(Som i RP)

7 kap.

I kraftträdelse- och övergångsbestämmelser

50 § (49) §

I kraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2 och 3 mom. som i RP)

51 § (50) §

Tillämpning av föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av de upphävda bestämmelserna

Grunder för läroplanen som har fastställts med stöd av de lagar som nämns i 50 § 2 mom. samt föreskrifter om utbildningens struktur och examina gäller tills beslut har fattats enligt denna lag. *Studerande kan antas för att avlägga examina på institutnivå och på yrkeshögskolenivå fram till en tidpunkt som statsrådet bestämmer. På antagningen av studerande och avläggandet av examina tillämpas då de bestämmelser och föreskrifter som gäller när denna lag träder i kraft.*

Läroplaner som har godkänts med stöd av de lagar som nämns i 50 § 2 mom. kan iakttas i utbildningen tills utbildningsanordnaren godkänner en läroplan enligt denna lag.

Organ som har tillsatts med stöd av de lagar som nämns i 50 § 2 mom. fortsätter till utgången av mandatperioden, om inte utbildningsanordnaren beslutar något annat. *På sammansättningen av organen och valet av medlemmar till dem*

tillämpas till slutet av mandatperioden de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft.

52 § (51) §

Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning

Huvudmän för läroanstalter som när denna lag träder i kraft är verksamma med stöd av de lagar som nämns i 50 § 2 mom. fortsätter såsom utbildningsanordnare enligt denna lag.

Tillstånd att upprätthålla en läroanstalt som har beviljats med stöd av de lagar som nämns i 50 § 2 mom. ändras när denna lag träder i kraft till sådana tillstånd att ordna utbildning som avses i 9 §. En utbildningsanordnare som när denna lag träder i kraft driver en specialyrkesläroanstalt, har en sådan särskild utbild-

ningsuppgift som avses i 20 § 2 mom., om inte vederbörande ministerium beslutar något annat. (3 mom. som i RP)

53 § (52) §
(Som i RP)

54 § (53) §

Övergångsbestämmelse som gäller personalen

När denna lag träder i kraft fortsätter tjänsteinnehavare och befattningshavare, arbetstagare samt timlärare i läroanstalter som är verksamma med stöd av lagarna i 50 § 2 mom. och personer som arbetar i läroavtalsutbildningens förvaltningsuppgifter i sina tidigare uppgifter.

55 § (54) §
(Som i RP)

4.

Lag

om yrkesinriktad vuxenutbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Tillämpningsområde och syfte

1 §

Definition och förhållandet till andra författningar

(1—4 mom. som i RP)

Yrkesinriktad vuxenutbildning enligt 1 § 1 mom. kan ordnas som självutbildning, personalut-

bildning och arbetskraftspolitisk vuxenutbildning. (Nytt mom.)

2 §

Syfte

(1 och 2 mom. som i RP)
(3 mom. utest.)

3 §

(Som i RP)

2 kap.

Ordnande av utbildning och examina

4 §

Utbildningsanordnare

Vederbörande ministerium kan bevilja en kommun, samkommun, en *registrerad* sammanlutning eller stiftelse tillstånd att ordna utbildning som förbereder för yrkesexamen eller specialyrkesexamen samt yrkesinriktad tilläggsutbildning. Om beviljande av tillstånd att ordna utbildning som förbereder för en yrkesinriktad grundexamen som avläggs såsom fristående examen bestäms i 9 § lagen om yrkesutbildning.

(2 mom. som i RP)

Utbildning enligt denna lag ordnas i yrkesutbildningscentrer för vuxna, *riksomfattande särskilda yrkesläroanstalter* och andra läroanstalter samt i form av läroavtalsutbildning. Utbildning kan ordnas också i en särskild yrkesläroanstalt som ordnar sådan yrkesinriktad tilläggsutbildning som huvudsakligen behövs för att utbildningsanordnaren eller dennas medlemsammanslutning skall kunna bedriva verksamhet.

5 och 6 §
(Som i RP)

7 §

Examenskommissioner

(1—4 mom. som i RP)

Genom förordning kan bestämmas att Utbildningsstyrelsen meddelar examenskommissionerna bestämmelser om hur systemet med fristående examina skall genomföras. (Nytt mom.)

3 kap.

Undervisning

8 och 9 §
(Som i RP)

10 §

Hänvisningsbestämmelse om undervisningen

På utbildning enligt denna lag tillämpas dessutom följande bestämmelser om undervisningen i lagen om yrkesutbildning:

1) bestämmelserna i 11 § om undervisningsspråk,

2) bestämmelserna i 17 § om läroavtalsutbildning,

3) bestämmelserna i 18 § om tillämpning av lagstiftningen om arbetstagare på läroavtalsutbildningen,

4) bestämmelserna i 19 § om studerandens skydd i arbetet, samt

5) bestämmelserna i 22 § om undervisningens offentlighet.

11 §

Hänvisningsbestämmelse om studerandens rättigheter och skyldigheter

På utbildning enligt denna lag tillämpas dessutom följande bestämmelser om studerandens rättigheter och skyldigheter i lagen om yrkesutbildning:

1) bestämmelserna i 26 § 1 mom. om rätten att fritt söka sig till yrkesutbildning, *med undantag för personalutbildning*,

2) bestämmelserna i 27 § 3 och 5 mom. om grunderna för antagning av studerande,

3) bestämmelserna i 28 § om rätt till en trygg studiemiljö,

4) bestämmelserna i 29 § om rätt till undervisning,

5) bestämmelserna i 30 § om tillgodoräknande av studier, i tillämpliga delar,

6) bestämmelserna i 33 § om tystnadsplikt för studerande,

7) bestämmelserna i 34 § om studerandens skyldigheter,

8) bestämmelserna i 35 § om disciplin,

9) bestämmelserna i 36 § om hörande av studerandena, samt

10) bestämmelserna i 39 § om studiesociala förmåner i läroavtalsutbildningen.

4 kap.

Examina som kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten förvärvats

12 och 13 §
(Som i RP)

5 kap.

Särskilda bestämmelser

14 och 15 §
(Som i RP)

16 §

Tillämpning av vissa bestämmelser i lagen om yrkesutbildning

På utbildning och examina enligt denna lag tillämpas dessutom följande bestämmelser i lagen om yrkesutbildning:

- 1) bestämmelserna i 10 § om samarbete och anskaffning av utbildning,
- 2) bestämmelserna i 25 § om bedömning av de studerande,
- 3) bestämmelserna i 40 § om personal,
- 4) bestämmelserna i 42 § om tystnadsplikt,
- 5) bestämmelserna i 43 § om rätt att få uppgifter,
- 6) bestämmelserna i 44 § om ändringssökande,
- 7) bestämmelserna i 47 § om avgifter som tas ut av de studerande, samt
- 8) bestämmelserna i 48 § om utbildning som ordnas som avgiftsbelagd service.

17 §

Avgifter

(1 mom. som i RP)

Om avgifter som uppbärs av de studerande i utbildning som förbereder för yrkesinriktad grundexamen som avläggs genom en fristående examen gäller vad som bestäms i 37 § 1 mom. lagen om yrkesutbildning.

18 och 19 §
(Som i RP)

6 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

20 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2 och 3 mom. som i RP)

21 §
(Som i RP)

22 §

Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning

Huvudmän för läroanstalter som när denna lag träder i kraft är verksamma med stöd av de lagar som nämnts i 20 § 2 mom. fortsätter såsom utbildningsanordnare enligt denna lag. *Utbildningsanordnare som driver en yrkesinriktad läroanstalt, ett medborgarinstitut eller en studiecentral när denna lag träder i kraft, har också i fortsättningen rätt att ordna yrkesinriktad tilläggsutbildning.*

(2 mom. som i RP)

23 och 24 §
(Som i RP)

5.

Lag

om fritt bildningsarbete

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.	4 kap.
Allmänna bestämmelser	Statsandel för driftskostnader
1 § (Som i RP)	8—10 § (Som i RP)
2 § <i>Verksamhet som lagen omfattar</i> (1—5 mom. som i RP) Sommaruniversiteten är läroanstalter inom det regionala utbildningsutbudet vilka (<i>utesl.</i>) ordnar öppen universitetsundervisning samt annan utbildning.	11 § <i>Pris per enhet</i> (1—4 mom. som i RP) <i>Om fastställande av det genomsnittliga beloppet för priserna per enhet vid medborgarinstituten gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 16 § lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Priset per enhet per undervisningstimme för medborgarinstituten beräknas vartannat år för medborgarinstitut som är belägna i kommuner med olika bosättningsstruktur så att de driftskostnader som verksamheten vid kommunala och privata medborgarinstitut i kommuner med likartad bosättningsstruktur har givit upphov till kalenderåret före bestämmandet av priset per enhet divideras med antalet undervisningstimmar som hållits i samma institut under det året. Priset per enhet för ett medborgarinstitut som två eller flera kommuner och en samkommun är huvudman för beräknas enligt bosättningsstrukturen i den kommun där medborgarinstitutet finns.</i>
3 § (Som i RP)	Priset per enhet per undervisningstimme vid ett sommaruniversitet är <i>detsamma</i> som priset per enhet vid ett medborgarinstitut i kommuner med likartad bosättningsstruktur som den kommun där sommaruniversitetet är beläget. (7—10 mom. som i RP)
4 § <i>Tillstånd att driva läroanstalt</i> Vederbörande ministerium kan bevilja en kommun, samkommun, <i>registrerad</i> sammanslutning eller stiftelse rätt att driva en läroanstalt som avses i denna lag. (2—6 mom. som i RP)	
2 kap.	
Personal	
5 § (Som i RP)	
3 kap.	
Undervisning	12 och 13 § (Som i RP)
6 och 7 § (Som i RP)	

5 kap. Statsunderstöd	25 § (Som i RP)
14 och 15 § (Som i RP)	8 kap. Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser
6 kap. Övriga bestämmelser om finansiering	26 § <i>Ikraftträdande</i>
16—21 § (Som i RP)	Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. (2—4 mom. som i RP)
7 kap. Särskilda bestämmelser	27—29 § (Som i RP)
22 § <i>Ändringssökande</i>	30 § <i>Priserna per enhet 1999</i>
(1 och 2 mom. som i RP) (3 mom. <i>utesl.</i>) (3 mom. som 4 mom. i RP)	Utan hinder av 11 § bestäms priserna per enhet för 1998 till priser per enhet för 1999 <i>vid folkhögskolorna, idrottsutbildningscentrerna och studiecentralerna</i> . Priserna per enhet justeras dock med den uppskattade ändringen i kostnadsnivån. <i>Om fastställandet av priserna per enhet för 1999 vid medborgarinstitutet gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 65 § lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.</i>
23 § (Som i RP)	
24 § <i>Avgifter som tas ut av de studerande</i>	
Skäliga avgifter för undervisningen kan tas ut av de studerande. (<i>Utesl.</i>) (2 och 3 mom. som i RP)	

6.

Lag om grundläggande konstundervisning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
(Som i RP)

2 §

Utbildningsanordnare

(1 mom. som i RP)

Vederbörande ministerium kan bevilja en samkommun, en *registrerad* sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna grundläggande konstundervisning.

(3 och 4 mom. som i RP)

3—11 §
(Som i RP)

12 §

Avgifter som tas ut av eleverna

Skäliga avgifter för undervisningen kan tas ut av eleverna. (*Utesl.*)

(2 och 3 mom. som i RP)

13 §
(Som i RP)

14 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2 och 3 mom. som i RP)

15 §

Övergångsbestämmelse som gäller tillstånd att ordna utbildning och organ

Läroanstalter som när denna lag träder i kraft är verksamma med stöd av lagen om musikläroanstalter fortsätter såsom sådana utbildningsanordnare som avses i denna lag, lagen om yrkesutbildning (/) och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (/). Vederbörande ministerium beslutar vid behov om ändring av ett tillstånd att driva en *läroanstalt* som beviljats med stöd av nämnda lag till ett sådant tillstånd att ordna utbildning som avses i 3 § 2 mom. i denna lag, 9 § 2 mom. lagen om yrkesutbildning och 5 § 2 mom. lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning eller till ett sådant beslut om statsandel som avses i 11 § 3 mom.

Organ som har tillsatts med stöd av de lagar som nämns i 14 § 2 mom. fortsätter till utgången av mandatperioden, om inte utbildningsanordnaren beslutar något annat. På sammansättningen av organen och valet av medlemmar till dem tillämpas till slutet av mandatperioden de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft.

16 §
(Som i RP)

7.

Lag

om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på utbildning som ordnas av staten eller en *registrerad* sammanslutning eller stiftelse och om vilken bestäms i
(1—6 punkten som i RP)
(2 mom. som i RP)

2 §

Direktion

För ordnandet och utvecklingen samt förvaltningen av utbildningen svarar en direktion, som har minst tre ledamöter. Vederbörande ministerium beslutar om det förfarande som skall iakttas när direktionen för en statlig läroanstalt tillsätts och om grunderna för direktionens sammansättning. För utbildning som ordnas av en *registrerad* sammanslutning eller stiftelse tillsätts direktionen av nämnda sammanslutning eller stiftelse. Sammanslutningens eller stiftelsens styrelse kan också fungera som direktion. Flera läroanstalter kan ha en gemensam direktion.
(2 och 3 mom. som i RP)

3 §

Rektor

Direktionen för en statlig läroanstalt skall välja rektor för läroanstalten. För utbildning som ordnas av en *registrerad* sammanslutning eller stiftelse utnämns rektor av utbildningsordnaren.
(2 mom. som i RP)

4 §

Instruktion

Närmare föreskrifter om ordnandet av utbildningen ges i en instruktion. I fråga om utbildning som staten ordnar fattas beslut om instruktionen av direktionen. I fråga om utbildning som ordnas av en *registrerad* sammanslutning eller stiftelse fattas beslut om instruktionen av utbildningsordnaren.
(2 mom. som i RP)

5 och 6 §

(Som i RP)

7 § (Ny)

Tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande

På utbildning som ordnas av en i denna lag avsedd registrerad sammanslutning eller stiftelse tillämpas lagen om förvaltningsförfarande (598/1982).

8 § (7) §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2 och 3 mom. som i RP)

9 § (8) §

(Som i RP)

8.

Lag**om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag bestäms om statsandel och statsunderstöd som beviljas kommuner, samkommuner, registrerade sammanslutningar eller stiftelser för driftskostnader och anläggningsprojekt samt om annan finansiering för sådan verksamhet om vilken bestäms i

(1—12 punkten som i RP)

(2 mom. som i RP)

Om finansiering av sådan förskoleundervisning, påbyggnadsundervisning och förberedande undervisning för invandrare före den grundläggande utbildningen som avses i lagen om grundläggande utbildning gäller vad som bestäms i denna lag om finansiering av grundläggande utbildning, om inte något annat bestäms särskilt i denna lag. *Om finansiering av i lagen om yrkesutbildning avsedd undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte samt förberedande undervisning för invandrare före den grundläggande yrkesutbildningen gäller vad som i denna lag bestäms om finansiering av grundläggande yrkesutbildning.* Om finansiering av utbildning som förbereder för en yrkesinriktad grundexamen som avläggs genom en fristående examen enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning gäller vad som i denna lag bestäms om finansiering av grundläggande yrkesutbildning. I fråga om finansieringen av yrkesinriktad tilläggsutbildning som ordnats med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning gäller, utöver vad som i denna lag bestäms om finansiering av driftskostnader vid särskilda yrkesläroanstalter och inom läroavtalsutbildning, vad som särskilt bestäms om detta.

2—4 §
(Som i RP)

2 kap.

Finansiering av driftskostnader

5—8 §
(Som i RP)

9 §

Kommunens finansieringsandel av driftskostnader som gäller undervisningsverksamhet och bibliotek

(1 mom. som i RP)

Vid beräkning av kommunens finansieringsandel sammanräknas alla de statsandelsgrunder till kommunerna som avses i 8 § 1—4 och 6 punkten och till det på så sätt erhållna beloppet adderas

(1 och 2 punkten som i RP)

3) på grund av kostnader som föranleds av anläggningsprojekt, tio procent av det belopp som fås när produkterna av antalet studerande i grundläggande yrkesutbildning och yrkeshögskolor samt de med stöd av 16 § fastställda genomsnittliga beloppen av priserna per enhet för grundläggande yrkesutbildning och yrkeshögskolor minskas med *statsandelsgrunderna uträknade med stöd av de i 19 § 5 mom. och 20 § 5 mom. avsedda årshyror som fastställts för utbildningsanordnarna* som grund för beräkning av statsandelen.

(3 mom. som i RP)

Till kommunens finansieringsandel adderas *på basis av de för balansering av den offentliga ekonomin genomförda nedskärningarna av statsandelarna årligen per invånare ett markbelopp, som fås när 613 mark omräknas att motsvara den*

beräknade kostnadsnivån för finansåret. Till kommunens finansieringsandel adderas ytterligare på basis av de kostnader som åsamkats staten av stöd för skolresor för studerande i gymnasier och yrkesutbildning och finansiering av yrkesinriktad tilläggsutbildning årligen per invånare ett markbelopp, som fås när 34 mark omräknas att motsvara den beräknade kostnadsnivån för finansåret. De i detta moment nämnda markbeloppen har räknats ut enligt den beräknade nivån för 1998.

10—15 §
(Som i RP)

3 kap.

Priser per enhet för undervisningsverksamhet

16 §
(Som i RP)

17 §

Priserna per enhet för grundläggande utbildning

Priserna per enhet per elev i grundläggande utbildning skall beräknas varannat år på basis av de riksomfattande totalkostnader som alla utbildningsanordnare har haft för den grundläggande utbildningen under året före det då priserna per enhet bestäms. När priserna per enhet beräknas beaktas emellertid inte utgifterna för undervisning utomlands eller de elever som får sådan undervisning. När priserna per enhet beräknas skall 60 procent av de elever som fyllt 18 år beaktas.

Priserna per enhet för kommunerna graderas, enligt vad som bestäms genom förordning, enligt strukturen på kommunens skolor, antalet elever som får sådan specialundervisning som avses i 17 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning och kommunens befolkningstäthet. *Priserna per enhet höjs med tio procent i fråga om de elever, för vilka grundläggande utbildning på svenska enligt 4 § 4 mom. lagen om grundläggande utbildning anordnas. I kommuner på samernas hembygdsområde höjs priserna per enhet med tio procent i fråga om elever som deltar i undervisning på samiska. I sådana skärgårdskommuner där över*

hälften av invånarna saknar fast trafikförbindelse till fastlandet, höjs priset per enhet med 20 procent. I övriga skärgårdskommuner höjs priset per enhet med tio procent. Vederbörande ministerium kan dessutom av särskilda skäl höja det pris per enhet som beräknats så som bestäms i detta moment.

(3—8 mom. som i RP)

18 §

Priserna per enhet för gymnasier

Priserna per enhet per studerande i gymnasierna skall beräknas vartannat år på basis av de riksomfattande totalkostnader som alla utbildningsanordnare har haft för gymnasieutbildningen under året före det då priset per enhet bestäms. När priserna per enhet beräknas beaktas emellertid inte utgifterna för undervisning utomlands eller de studerande som får sådan undervisning. När priserna per enhet beräknas skall 60 procent av antalet sådana studerande som inlett studierna efter det de fyllt 18 år beaktas.

(2—4 mom. som i RP)

Om en studerande har inlett studierna efter det att han fyllt 18 år är priset per enhet 60 procent av det pris per enhet per studerande som bestämts för utbildningsanordnaren i fråga. *Ministeriet kan på basis av att utbildningsanordnaren har ålagt en speciell utbildningsavgift eller av någon annan särskild orsak höja det pris per enhet som avses i detta moment.*

(6 mom. som i RP)

19 §
(Som i RP)

20 §

Priserna per enhet för yrkeshögskolor

Priserna per enhet per studerande i yrkeshögskolor skall beräknas vartannat år per yrkeshögskoleexamen genom att de riksomfattande totalkostnaderna för utbildning som leder till en yrkeshögskoleexamen vid alla yrkeshögskolor under året före det år då priset per enhet bestäms divideras med det totala antalet studerande som avlägger denna examen och ut-

gör grund för beviljande av statsandel nämnda år. Om det inte är möjligt att utreda kostnaderna för utbildning som leder till examen, beräknas priset per enhet på basis av *de beräknade totalkostnaderna för utbildning som leder till respektive examen*.

(2—6 mom. som i RP)

21—23 §
(Som i RP)

4 kap.

Priser per enhet för kulturverksamhet

24—30 §
(Som i RP)

5 kap.

Statsandel och statsunderstöd för anläggningsprojekt

31—41 §
(Som i RP)

6 kap.

Särskilda statsunderstöd

42 och 43 §
(Som i RP)

7 kap.

Särskilda bestämmelser

44 och 45 §
(Som i RP)

46 §

Utbetalning av finansiering för driftskostnader

(1 och 2 mom. som i RP)

Till den finansiering som betalas till anordnare av yrkesutbildning adderas på basis av kostnader för anläggningsprojekt ett belopp som är 43 procent av det belopp som fås när produkten av

utbildningsanordnarens studerandeantal och det genomsnittliga belopp för priserna per enhet som fastställts för yrkesutbildning med stöd av 16 § *dividerat med tio* minskas med *de statsandelsgrunder som beräknats på basis av de årshyror* som fastställts för utbildningsanordnaren med stöd av 19 § 5 mom. som grund för beräkning av statsandelen. Det belopp som skall adderas till finansieringen till huvudmannen för en yrkeshögskola beräknas på motsvarande sätt på basis av antalet studerande, det genomsnittliga belopp för priserna per enhet som fastställts för yrkeshögskolorna med stöd av 16 § och den årshyra som fastställts för yrkeshögskolan med stöd av 20 § 5 mom. som grund för beräkning av statsandelen.

(4—6 mom. som i RP)

47—58 §
(Som i RP)

8 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

59 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
(2—4 mom. som i RP)

60—64 §
(Som i RP)

65 §

De genomsnittliga beloppen för priserna per enhet och priserna per enhet 1999

(1 mom. som i RP)

Utan hinder av 17—19 § skall när priserna per enhet för grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesutbildning för 1999 beräknas till de totala kostnaderna för 1997 samt antalet elever och studerande under nämnda år inte hänföras kostnaderna för grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och grundläggande yrkesutbildning vid övningskolor, skolhem, folkhögskolor och medborgarinstitut och inte heller de elever och

studerande som deltagit i nämnda utbildning. Kostnaderna för grundläggande utbildning i vuxengymnasier och gymnasiers vuxenlinjer samt de studerande som fått sådan utbildning räknas inte med i kostnaderna för gymnasiet och i antalet studerande. (Nytt mom.)

66—68 §
(Som i RP)

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen konstaterar att de nya skollagarna utgör en reform med omfattande verkningar och innebär nya och mångsidiga möjligheter för hela utbildningssektorn i vårt land. På grund av reformens samhällseliga betydelse förutsätter riksdagen att regeringen sedan tre år förflutit från skollagarnas ikraftträdande lämnar en utbildningspolitisk redogörelse med en utvärdering av vilka verkningar reformen haft och hur de i lagarna uppställda målen har nåtts.

2. Riksdagen förutsätter att utvärderingen ordnas inom Utbildningsstyrelsen som en tillräckligt självständig verksamhet i relation till utbildningsförvaltningens övriga organisation. En redogörelse för hur utvärderingen fungerar skall lämnas inom två år. Samtidigt skall det samlas in erfarenheter av hur de olika uppgifterna kan organiseras ändamålsenligt och åtgärder vid behov vidtas för att ändra utvärderingsbestämmelserna.

3. Riksdagen förutsätter att eftersläpningen i priserna per enhet för den grundläggande utbildningen när statsekonomin det tillåter med det snaraste ändras så att de motsvarar de faktiska kostnaderna.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder sådana ändringar i lagen om grundläggande utbildning att barnens rätt till ett år förskoleundervisning före läroplikten kan sättas i kraft 1.8.2000 i överensstämmelse med de ekonomiska resurserna.

5. Riksdagen förutsätter att regeringen för sin del försöker främja åtgärderna för att ett system med total arbetstid för lärare skall kunna genomföras så snabbt som möjligt.

6. Riksdagen förutsätter att regeringen beträffande undervisningen i finska och svenska för invandrarbarn låter göra en utredning av om undervisningen beaktar barnens språkliga utgångsnivå.

Målet är att barnen skall kunna lära sig finska eller svenska så snabbt som möjligt.

7. Riksdagen förutsätter att läroplanerna utvecklas så att de också inkluderar målen för en utveckling av skolans och lärarnas yrkesskicklighet, beskrivningar av utvecklingsprocesserna samt metoder för att utvärdera utvecklingsaktiviteten.

8. Riksdagen förutsätter att situationen i fråga om stödundervisningen i skolorna följs upp och att effektiviserade åtgärder vid behov vidtas för att rätten till stödundervisning för elever som tillfälligt släpar efter i sina studier eller annars behöver speciellt stöd skall kunna säkerställas.

9. Riksdagen förutsätter att regeringen ser till att besluten om specialundervisning fattas utgående från elevens behov och så att de elever som behöver få specialundervisning tillförsäkras jämbördiga studiemöjligheter.

10. Riksdagen förutsätter att undervisningsministeriet följer upp praxis vid tillämpningen av 28 § lagen om grundläggande utbildning och efter två år från lagens ikraftträdande lämnar en utredning till kulturutskottet.

11. Riksdagen förutsätter att undervisningsministeriet i sin verksamhet under de närmaste åren lägger tonvikten på att tillräckligt allsidigt utveckla skolornas biblioteksverksamhet och informationstjänst som ett element i den pedagogiska utvecklingen av undervisningen.

12. Riksdagen förutsätter att statsmakten och kommunerna i samråd med frivilligorganisationer och andra organisationer utvecklar åtgärder för att förbättra grundbetingelserna för klubbverksamhet.

13. Riksdagen förutsätter att gymnasiernas undervisning i gymnastik och hälsokunskap utvecklas så att läroämnena periodiseras genom hela gymnasieutbildningen med sunda levnadsvanor och intresse för motion som mål.

14. Riksdagen förutsätter att utbildningen på arbetsplatsen i all treårig yrkesutbildning utvecklas till ett integrerat element i examen. Hur utbildningen på arbetsplatsen lämpligast kunde ordnas bör därför utredas och utvärderas.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen i brådskande ordning lämnar förslag om utvecklande av läroavtalsutbildningen till riksdagen.

16. Riksdagen förutsätter att de institut som lidit förluster i samband med statsandelsreformen i budgetarna för de närmaste åren anvisas tilläggsunderstöd enligt prövning under övergångsperioden.

17. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att förnya medborgarinstitutens bostättningsstruktur på ett ändamålsenligt sätt med tanke på deras verksamhet.

18. Riksdagen förutsätter att regeringen ordnar uppföljning av hur lagen om grundläggande konstundervisning har utfallit i fråga om den grundläggande undervisningen inom alla konstarter och med särskild tonvikt på att de nuvarande musikläroanstalternas verksamhet tryggas såväl kvalitativt som kvantitativt.

19. Riksdagen förutsätter att folkhögskolornas möjligheter att ge allmänbildande och examensinriktad undervisning säkerställs genom ett tillräckligt högt pris per enhet för deras grundläggande utbildning och gymnasieutbildning med beaktande av dennas särdrag.

20. Riksdagen förutsätter att regeringen påskyndar åtgärderna för att åstadkomma ett finansieringssystem som garanterar en fortsatt positiv utveckling av undervisningen i och på samiska.

Helsingfors den 4 juni 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kirsti Ala-Harja /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd (delvis)
medl. Tapio Karjalainen /sd (delvis)
Ossi Korteniemi /cent (delvis)
Irina Krohn /gröna (delvis)
Risto Kuisma /ref (delvis)
Jaakko Laakso /vänst (delvis)
Reino Laine /vänst (delvis)
Markku Markkula /saml (delvis)
Kalevi Olin /sd (delvis)

Päivi Räsänen /fkf (delvis)
Aino Suhola /cent (delvis)
Säde Tahvanainen /sd (delvis)
Hannu Takkula /cent (delvis)
Irja Tulonen /saml (delvis)
Anu Vehviläinen /cent (delvis)
Ulla-Maj Wideroos /sv (delvis)
suppl. Liisa Hyssälä /cent (delvis)
Arja Ojala /sd (delvis)
Kari Uotila /vänst (delvis).

RESERVATION 1

Motivering

Revideringen av skollagarna har huvudsakligen endast betytt att man samlar bestämmelserna i enhetliga lagar. Det omfattande lagpaketet innehåller inga egentliga reformer. Utskottet har gjort vissa ändringar i regeringens proposition. Ändringarna har varit förhållandevis små. Vissa av ändringarna som regeringspartierna har drivit igenom är ändringar för ändringarnas skull och saknar verkligt innehåll. Man har velat ändra regeringens proposition men resultatet av kompromisserna har lett till en dålig kvasiext. Till dessa delar har lagens innehåll blivit sämre jämfört med regeringens proposition.

Den stora bristen i skollagstiftningen är att den har byggts upp från systemets och lärarnas synvinkel. Skolan är eller åtminstone borde vara för barn och elever. Nu har många frågor avgjorts ur den felaktiga synvinkeln att skolan är till för lärarna.

Skoldagens och skollårets rytm är inte den bästa möjliga med tanke på barnen. Till exempel i grundskolan borde eleverna ha möjlighet att tillbringa eftermiddagen i skolan för att läsa läxor och delta i instruerad hobbyverksamhet. Reformen gör det finländska skolsystemet osmidigt. Möjligheter till alternativa skolor och studier har i själva verket begränsats i reformen.

I fråga om skolor borde man "tillåta alla blommor blomma" och inte tvinga in allting i ett monopolistiskt system som lagstiftningen i stor utsträckning utgör.

I utskottsbehandlingen av skollagarna var jag på många punkter på samma linje som Centerledamöterna i sin reservation (reservation 3). Jag kan dock inte till alla delar omfatta Centerns reservation, eftersom där på vissa punkter före-

slås ett ännu mera systemcentraliserat regelverk än vad regeringen föreslår. Till den del som ledamot Räsänen i sin reservation (reservation 2) föreslår infallsvinklar där barnen och eleverna står i centrum var jag i utskottet på samma linje.

I dagens läge och med beaktande av den redan nu för höga skattegraden har jag inte kunnat understödja sådana förslag som ökar de totala utgifterna för skolsystemet. Till exempel förskoleundervisningen bör genomföras med överföringar av resurser inom undervisningsministeriet utan att de sammanlagda utgifterna ökar.

De ändringsförslag som jag tänker stödja i plenarbehandlingen av skollagarna ingår i Centerns eller ledamot Räsänens reservationer utom en detalj.

Den religiösa myndighetsåldern är 15 år. I övrigt är en 15-årig redan tillräckligt mogen för att välja mellan religion och livsåskådning.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föresår jag

att 9 § i andra lagförslaget i utskottets betänkande godkänns med följande lydelse:

9 §

Undervisning i religion och livsåskådningskunskap

(1—4 mom. som i KuUB)

En studerande som inleder gymnasieutbildning sedan han fyllt 15 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

Helsingfors den 4 juni 1998

Risto Kuisma /ref

RESERVATION 2

Allmän motivering

Revideringen av skollagarna har varit ändamålsenlig för att göra lagarna enhetliga och tidsenliga. Det positiva i revideringen är att man granskar utbildningen med innehållet som utgångspunkt. Skolan har i regel definierats genom undervisningen inte genom läroanstalterna. Revideringen av skollagarna förstärker i princip barnets rätt till utbildning och en trygg inlärningsmiljö. Tyvärr avgör reformen dock innehållsmässigt inte de svåraste problemen för närvarande. I själva verket har de viktigaste frågorna med tanke på eleverna och deras föräldrar fallit utanför reformen. Efter att lagarna har trätt i kraft bör man utan dröjsmål inleda en ny reform som skall beakta såväl förskoleundervisningen, den regionala och sociala jämlikheten som den helhet som skoldagen utgör från barnets synvinkel. Skolan är en lönsam satsning på framtiden.

Utskottet förbättrade förslagen till vissa delar

Utskottet förbättrade till vissa delar regeringens proposition. Morgonsamlingarna bibehölls i gymnasier och utvidgades till att omfatta den grundläggande yrkesutbildningen i motsats till regeringens proposition. Gemensamma morgonsamlingar för hela skolan förstärker gemenskapen och erbjuder en möjlighet till begrundan, att bedöma pedagogiska värden och bli förtrogen med vårt kulturarv som baserar sig på kristliga värden. Morgonsamlingarna är en gemensam pedagogisk stund för hela skolan då man kan tänka på de fundamentala frågorna i livet på basis av skolans pedagogiska mål. Samlingarna kan också ordnas i form av morgonandakter som vilar på kristlig grund.

Andra positiva ändringar är preciseringar i regleringen av studiehandledningen och regleringen av gruppstorleken inom den grundläggande undervisningen. Elevens rättsskydd förbättrades genom att möjliggöra ändringssökande i en skriftlig varning till eleven. Betydelsen av idrott och hälsokunskap underströks i flera sakkunnigutlåtanden. Religionssamfund fick rätt att ordna yrkesutbildning. Utskottet beaktade också undervisning i familjelivet och mänskliga relationer

som en del av den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen.

Svårigheter att finansiera utbildningen

Revideringen av skollagarna ökar i grunden utbildningsanordnarens ansvar och makt och minskar normstyrningen. Utgångspunkten för revideringen är god och den ligger i linje med tidigare ändringar i lagstiftningen för stärkande av kommunalt beslutsfattande. Denna strategi har tyvärr bara sammanfallit med en tidpunkt då kommunernas ekonomi är ansträngd och de närmaste åren verkar inte leda till någon lättare situation. En svag kommunal ekonomi tillsammans med avregleringen kan utgöra ett verkligt hot för jämlikheten i undervisningen.

Utgångspunkten har varit att skolan har stött alla barns likvärdiga möjligheter i olika delar av landet till välgång för livet. Regeringsformen för Finland ger ett starkt skydd för den grundläggande utbildningen och alla barn i Finland likvärdiga möjligheter att komma i åtnjutande av utbildning.

De i regeringsformen garanterade rättigheter till utbildning realiserar för närvarande dock inte fullt ut i fråga om alla barn på grund av kommunernas ekonomiska svårigheter. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterade i sitt betänkande om barnpolitiska redogörelsen att kommuner med ekonomiska svårigheter har sparat speciellt på bekostnad av barn som lever i de svåraste och mest sårbara förhållanden, bland annat i stödundervisningen, specialundervisningen, barnskyddet, barnpsykiatri och handikappvården.

En förhandlingsgrupp som utredde möjligheter till tryggande av kommunal basservice bedömde att kommunernas finansieringsmöjligheter utan anpassningsåtgärder försvagas ytterligare under de närmaste åren. Fram till år 2002 kommer man upp till ett sparbehov på 4—5 miljarder mark på årsnivå. Enligt samma grupp kan endast en tredjedel av sparbehovet täckas genom ökade kommunala avgifter och skatter. Två tredjedelar, det vill säga ungefär 3 miljarder mark,

skall fås ihop genom besparingar i kommunernas lagstadgade basservice. Trycket på att spara i den grundläggande utbildningen riskerar alltså öka ytterligare under de närmaste åren.

Skillnaderna i kommunernas ekonomiska situation påverkar elevernas regionala jämlikhet. Redan i huvudstadsregionen är resurserna för undervisningsväsendet i Vanda och undervisningens volym per elev i år ungefär en fjärdedel mindre än i Esbo och Helsingfors. Detta måste påverka elevernas framtid.

Regeringen har inte kunnat avancera från en nedskärningslinje till strukturella, sysselsättningsfrämjande reformer. I stället för att skära i bidragen till kommunerna hade det varit möjligt att förplikta kommuner att ingå sysselsättningsavtal. Därigenom hade man på motsvarande sätt kunnat spara statliga pengar. På detta sätt kunde man också få extra arbetskraft att fungera som skolgångsbiträden, inom vården och i många andra överansträngda yrkeskärar där den så väl behövs.

Bristen på förskoleundervisning är den största utbildningspolitiska besvikelsen

Den största utbildningspolitiska besvikelsen orsakade regeringen genom att torpedera den länge planerade förskoleundervisningen för sexåringar även om finansieringen hade kunnat tas fram från undervisningsministeriets egen budgetram. Kommunernas finansieringsandel kan täckas genom att man avstår från den subjektiva rätten till dagvård. Finland är det enda landet i Europeiska unionen som inte ordnar undervisning för sexåringar. Enligt forskarna är den för skolan förberedande förskoleundervisningen ett av de bästa sätten att förhindra utslagning senare i livet och förbättra färdigheterna för barn med olika bakgrund att gå i skola. En sexåring är av naturen villig att lära sig nya saker och det är synd att regeringen som understryker principen om livslångt lärande inte kan tillgodose detta behov.

År 1996 fick 60 procent av sexåringarna i Finland förskoleundervisning. Endast ungefär 5 000 barn omfattades dock av ett avgiftsfritt förskoleundervisningsförsök i samband med grundskolan. Också inom ramen för församlingarnas dagklubsverksamhet ordnas förskoleundervisning

som beaktar barnets andliga utveckling och naturliga intresse för trosfrågorna. De regionala skillnaderna är i dagens läge stora. I Nyland får 70 procent av sexåringarna förskoleundervisning och i norra Karelen endast 30 procent. Kraven på en avgiftsfri och heltäckande förskoleundervisning har alltså underlag.

En avgiftsfri förskoleundervisning i sig garanterar inte att alla sexåringar har möjlighet att delta i undervisningen. Långa avstånd och bristfällig information kan försvåra barnets möjligheter att få förskoleundervisning. Att utsträcka läroplikten till förskoleundervisningen skulle vara det effektivaste sättet att få alla sexåringar att ta de första stegen mot livslångt lärande. Läroplikten är barnets rättighet. Barndomen tar inte slut när skolan börjar om skolan har planerats med tanke på barnets utveckling.

Förskoleundervisning planerad enligt barnets utvecklingsnivå bör ordnas flexibelt i anslutning till skolväsendet, den kommunala dagvården eller också i anslutning till församlingarnas dagklubsverksamhet.

Detaljmotivering

Nedan följer en granskning i detalj av de aspekter som vi föreslår i betänkandet eller paragraferna.

Lagen om grundläggande utbildning

2 §. Utbildningens mål

Etiskt ansvarsfull humanitet

Formuleringen i utskottets betänkande om utbildningens mål att stödja elevens utveckling till humana individer blir i framställningen odefinierad och tom. Humanitet kan i etiskt avseende vara såväl god som ond. Etiskt ansvarsfull mänsklighet och medlemskap i samhället är däremot klara och allmänt godkända mål i den grundläggande utbildningen.

28 §. Utbildningsplats

Inträdesprov till grundskolan bör begränsas klarare

Enligt förslaget bör var och en i läropliktsåldern anvisas en egen skola som ligger närmast. Eleven

har dock rätt att söka sig till en skola enligt så kallad andrahandsval där antagningskriterierna har väckt en stark diskussion. I den offentliga debatten höjdes det mycket klart från många håll krav på insatser som skall förhindra inträdesprov till grundskolan. Mot denna bakgrund är det mycket förvånande att regeringspartierna i enlighet med sina gruppledares kompromiss lyfte upp möjligheten till inträdesprov på lagparagrafnivå. I det avseendet liberaliserades propositionen om skollagar ytterligare.

Lämplighetstest eller inträdesprov till grundskolan kan leda till ett system med skolor på två olika nivåer med träningsprogram och allt. Barnen delas in i skolor där man hamnar och skolor där man kommer in. Barnen bör inte i ett onödigt tidigt skede gallras för undervisning enligt deras färdigheter eller anlag.

Rättvisa valkriterier som kan rekommenderas för andrahandsvalet av grundskola, till exempel privatskola eller undervisningsgrupp där ett visst ämne betonas, är till exempel lottning, den ordning som man anmäler sig eller det nära avståndet mellan skola och hem. Lämplighetstest kan vi tänka oss främst i konst- och färdighetsämnen. Med valet av elever till undervisning med tonvikt på konst är lottning överlag det valkriterium som kan rekommenderas i fråga om småbarn. Lämplighetstest bör dock inte användas vid antagning av elever till första eller andra klass i förskoleundervisningen eller i den grundläggande utbildningen.

30 §. Rätt till undervisning

Gruppstorleken bör regleras i förordning

Läroplaner och lärarpermitteringarna är en skam för vårt land och internationellt sett en unik modell för att förbättra den offentliga ekonomin. Vid bristande reglering av storleken på undervisningsgrupperna har skolklasser kunnat sammanslås till undervisningsgrupper på upp till 80 elever. En kommun med ekonomiska svårigheter kan snart hitta på att redan från början ordna undervisningen i stora grupper som ger undervisningsväsendet strukturella besparingar, och inga permitteringar behövs längre.

Stora undervisningsgrupper försvårar indivi-

duellt hänsynstagande till elever och hotar på många olika sätt framgången för de elever som riskerar att bli utslagna. Barn i olika kommuner riskerar att särbehandlas beroende på kommunens ekonomiska situation och hur man inom den grundläggande utbildningen avgör elevgruppernas storlek.

I revideringen av lagstiftningen ingår ingen styrning av undervisningsgruppens storlek, inte ens i nybörjarundervisningen. Detta utgör ett verkligt hot mot jämlikheten i undervisningen i en tid av ansträngd kommunal ekonomi. Många pedagogiska skäl i anslutning till nybörjarundervisningen talar för små undervisningsgrupper.

Ett av de mest centrala målen för nybörjarundervisningen är att träna elevernas läs- och skrivkunnskap till en nivå så att de vid övergången till tredje klassen behärskar läsning och förstår vad de har läst och att de kan uttrycka sig i skrift. Att läsa och förstå utgör den centrala grunden för studier från och med tredje klassen, eftersom man då enligt läroplanerna börjar bland annat studera ett första främmande språk. Det heterogena elevmaterialet sätter också egna gränser för en individuell undervisning som utgår från elevens behov och utvecklingsnivå. I flera länder reglerar man på lag- och förordningsnivå undervisningsgruppernas storlek. Hos oss gäller den här regleringen förskoleundervisningsgrupperna i daghem. Därför är det nödvändigt att genom förordning reglera gruppstorleken i den grundläggande utbildningen speciellt i fråga om nybörjarundervisningen.

32 §. Skolresor

Skolskjuts för små elever bör tryggas

Regeringens proposition har kvar den nuvarande lagstiftningen med rätt för elever till avgiftsfri skolskjuts om vägen till skolan är längre än fem kilometer. För en liten elev är en skolväg som är närmare fem kilometer dock för lång. Barnens färdigheter att fungera i trafiken genomgår stora förändringar mellan första och sista klassen i grundskolan, varför det är motiverat att skolskjutsförmånen har indelats med tanke på barnets utvecklingsnivå. Många kommuner ger möjlighet till skolskjuts, om vägen är längre än tre

kilometer. Kommunerna har med sina ekonomiska svårigheter ofta svårt att klara av sina lagstadgade skyldigheter och det finns risk att man börjar spara i skolskjutsarna för små elever genom att bevilja dessa förmåner endast på den nivå som lagen förutsätter. En elev som vid ingången av läsåret inte har fyllt nio år bör få möjlighet till avgiftsfri transport om elevens skolväg är längre än tre kilometer.

47 § Annan verksamhet i samband med den grundläggande utbildningen

Eftermiddagsklubbar bör ordnas över hela linjen i samband med den grundläggande utbildningen

För två år sedan diskuterade riksdagen WHO:s internationella skolundersökning som visade att de finländska elevernas, speciellt pojkar, trivsel i skolan låg på bottenivå i Europa. Endast 40 procent av de finländska eleverna trivdes i sin skola. Generaldirektören för utbildningsstyrelsen Jukka Sarjala kommenterade då forskningsresultaten: "De finländska barnen har ett likadant förhållande till skolan som till fiskleveroljan: skolan äcklar dem men de måste gå i skola för att kunna hävda sig."

En förklaring till de finländska barnens vantrivsel i skolan är skoldagens intensitet och korthet som är typiska drag för vårt land. Färdighets- och konstämnenas andel blir oundvikligen liten i en skoldag på några få timmar. Nackdelen med en kort skoldag är att elevernas tidsanvändning inte övervakas och att de är ensamma på eftermiddagarna. Enligt en utredning som gjorts i Jyväskylä är hälften av förstaklassisterna dagligen ensamma från två till fyra timmar. Undersökningar har visat att riskerna för missbruk och beteendestörningar ökar, om de större eleverna är ensamma utan övervakning. Det är bättre med tanke på föräldrarna och barnen att elevernas dagar ordnas så att hobbyverksamhet, skolans klubbar och en eventuell eftermiddagsvård kompletterar de egentliga lärotimmarna. Detta skulle bespara barnen ensamheten på eftermiddagarna och ge familjer mera av gemensam tid på kvällarna.

Regeringen bör utreda möjligheterna till klubbverksamhet på eftermiddagarna i samband

med den grundläggande utbildningen. Ansvaret för klubbverksamheten står kvar hos anordnaren av den grundläggande utbildningen även om olika frivilligorganisationer, som idrotts- och ungdomsföreningar, barnskyddsorganisationer eller församlingar är medarrangörer.

Gymnasielagen

5 §. Samarbete och anskaffning av utbildning

Möjligheten att lägga ut på entreprenad skall användas av särskilda skäl

Det skall bli möjligt att lägga ut en verksamhet på entreprenad i och med ändringarna av gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning. I praktiken får alltså utbildningsanordnaren tillstånd att skaffa utbildningstjänster från andra utbildningsanordnare, företag och sammanslutningar.

Möjligheten att lägga ut på entreprenad ger gymnasieutbildningen såväl berikande möjligheter som risker som hotar utbildningsnivån. Ämneslärarbehörigheten kan förbigås på grund av den externa utbildningsanordnarens lägre kostnader. I värsta fall kan ämneslärarna förlora sina arbeten, speciellt lärare i idrott och religion, när det blir billigare att använda externa utbildningsanordnare som för ett år kan anställa personer som saknar behörighet. Från ett utomstående företags eller en utomstående sammanslutnings sida sköts undervisningen ibland av vem som helst och anbudstävlingen kan följande år vinnas av en helt annan aktör. På detta sätt kan undervisningen förlora kontinuiteten och planligheten.

Alltför ivrigt utnyttjande av möjligheten att lägga ut verksamheten på entreprenad kan också splittra skolans gemenskap. Uppgifterna för lärargemenskapen är mera omfattande än bara undervisningstimmarna. När undervisningen är som bäst kan lärarna i skolan pedagogiskt ta hand om sina elever även under rasterna och utanför skoltimmarna. Lärarna i skolgemenskapen deltar också naturligt i anordnandet av morgonsamlingar. Möjligheten att lägga ut undervisning på entreprenad borde alltid motiveras pedagogiskt.

22 §. Rätt till undervisning

Studiehandledningen bör tryggas

I förordningen om studiehandledningen bör utöver innehållsmässiga krav också bestämmas om kvantitativa krav både i gymnasie- och yrkesutbildningen. Problemet för studiehandledningen har framför allt varit det minimala utbudet på grund av nedskärningar i resurserna och inte så mycket i kvaliteten.

Lagen om yrkesutbildning

32 §. Förlust av studierätten

Konststuderandens rättsskydd bör förbättras

Bestämmelsen i paragrafen ingår i den nuvarande lagen om musikläroanstalter. Möjlighet att avstånga eleven på grund av brist på musikaliska anlag krävdes från första början på grund av problem inom den grundläggande utbildningen i musik. Enligt sakkunniga kunde föräldrarna inte alltid göra en realistisk bedömning av sitt barns

anlag och det ledde till att musikutbildningen fortsatte i strid med barnets bästa. Man har dock inte velat inta denna bestämmelse i lagen om grundläggande konstundervisning.

När det gäller yrkesutbildningen i musik är en sådan bestämmelse inte nödvändig och den kan äventyra studerandens rättsskydd. I inträdesprov bör man kunna bedöma studerandens musikaliska anlag för utbildningen. Dessutom om studeranden utan godtagbart skäl inte har kunnat avlägga studierna inom fyra år anses han ha avgått. Då behövs ingen särskild möjlighet att avstånga honom.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslagen i övrigt godkänns i enlighet med reservation 3 men att 2, 28, 30 och 32 § i det första lagförslaget godkänns i enlighet med utskottets betänkande samt 32 § i det tredje lagförslaget med ändringar som följer

1.

2 §

Utbildningens mål

Målet för den utbildning som avses i denna lag är att stödja elevernas utveckling till *etiskt ansvars-kännande humana människor och samhälls-medlemmar* samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Målet för förskoleundervisningen är dessutom att som en del av småbarnsfostran förbättra barnens förutsättningar för inläring.

Utbildningen skall främja bildningen och jämlikheten i samhället och elevernas förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig själva (*utesl.*).

Utbildningens mål är vidare att säkerställa en (*utesl.*) enhetlig undervisning i hela landet.

28 §

Utbildningsplats

(1 mom. som i KuUB)

En läropliktig kan också söka om inträde till en annan skola än en sådan som avses i 1 mom. När elever som avses i detta moment antas skall enhetliga antagningsgrunder *såsom lottning, anmälningsordning eller närheten mellan hem och skola* tillämpas på samtliga sökande. Om undervisningen följer en läroplan som betonar *färdighets- och konstämnen*, kan ett test ordnas vid elevantagningen för att pröva elevernas anlag för ovan avsedd undervisning. *Vid val av elever till första eller andra klassen i den grundläggande utbildningen eller till förskoleundervisningen skall lämplighetstest inte användas.* Urvalskriterierna

och utvalstestet måste tillkännages på förhand. Kommunen kan dock bestämma att till undervisning som kommunen ordnar i första hand anta barn som är bosatta i kommunen.

30 §

Rätt till undervisning

(1 mom. som i KuUB)

Undervisningsgrupperna skall sammanställas så att målen i läroplanen kan nås i undervisningen. *Om undervisningsgruppernas storlek bestäms särskilt genom förordning.*

(3 mom. som i KuUB)

32 §

Skolresor

(1 mom. som i KuUB)

En elev som vid ingången av läsåret inte har fyllt nio år har rätt till fri skolskjuts, om han har längre än tre kilometer till skolan. (Nytt mom.)

(3—5 mom. som i 2—4 mom. i KuUB)

3.

32 §

(Utesl.)

Helsingfors den 4 juni 1998

Päivi Räsänen /fkf
Hannu Takkula /cent

RESERVATION 3

Motivering*Utgångspunkterna för revideringen av skollagstiftningen*

Den finländska grundkolan har på ett exemplariskt sätt genomfört jämställdheten inom utbildningen. Alla elever har fått grundläggande utbildning på enahanda grunder. Den sociala och regionala jämställdheten inom utbildningen är en av det finländska samhällets viktigaste prestationer och en ledande utbildningsprincip som vi måste hålla fast vid också i ekonomiskt svåra tider.

Revideringen av skollagstiftningen har föregåtts av ett omfattande parlamentariskt beredningsarbete. Detta ledde till att man kunde enas om huvudprinciperna redan då lagstiftningen bereddes. Trots detta lämnade undervisningsministeriet propositionen till riksdagen nästan ett år efter den ursprungliga tidtabellen.

Utskottet har behandlat propositionen sedan i höstas, och betänkandet blev färdigt inom ramen för tidtabellen. Det är förbluffande att undervisningsministern förelade utskottet ett krav på att lagarnas ikraftträdande skulle senareläggas just när betänkandet höll på att bli färdigt. Ett sådant tillvägagångssätt överenssämmer inte med parlamentarismens principer.

Enligt centerns åsikt är målet för utbildningen att stödja barnens och ungdomarnas uppväxt till etiskt ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Utskottets majoritet godkände detta mål bara i lagen om grundläggande utbildning. Vi anser att dessa principer bör anges som mål för undervisningen också i gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning. Utbildningen har enligt regeringsformen och skollagarna en stor bildande uppgift som understyker jämställdheten. Skolan skall ge kunskaper och färdigheter för fortbildning och livet i allmänhet samt dessutom skapa förutsättningar för eleverna att utveckla sig och växa som medlemmar i en gemenskap. Kommunerna och utbildningsanordnarna skapar i praktiken förutsättningarna för att dessa mål skall nås. Staten skall anvisa adekvata ekonomiska resurser för att anordna undervisning.

Nu har sådana adekvata resurser inte anvisats så att skyldigheterna kunde fullgöras. Det förligger en konflikt mellan å ena sidan de grundläggande fri- och rättigheterna och å andra sidan de ekonomiska resurserna — mellan mål och praxis.

Grundläggande utbildning på lika villkor för alla

Utskottet har i 2 § lagen om grundläggande utbildning, som gäller den grundläggande utbildningens mål, där det förutsätts att en tillräckligt enhetlig utbildning skall tryggas i hela landet, lagt till en passus. Centern godkänner nog detta tillägg, men accepterar inte ordet "tillräckligt" i detta sammanhang. Den grundläggande utbildningen bör i hela landet ges alla på samma villkor.

Förskoleundervisningen i kraft redan 1.8.1999

I detta nu får bara 60 procent av sexåringarna förskoleundervisning. Enligt centerns åsikt måste alla sexåringar ges möjlighet till avgiftsfri förskoleundervisning 1.8.1999. Utskottsmajoriteten var inte redo till detta. I utskottets betänkande finns ett uttalande om att förskoleundervisningen skall genomföras 1.8.2000, men också då bara under den förutsättningen att den ekonomiska situationen tillåter det. Regeringsgrupperna lämnade med andra ord frågan om förskoleundervisningen helt öppen. Centern har redan tidigare väckt en lagmotion om förskoleundervisningen. Nu när skollagstiftningen revideras bör förskoleundervisningen genomföras i överensstämmelse med centerns motion. Centern föreslår därför att bestämmelser om förskoleundervisning tas in i lagen.

I nästan alla europeiska länder inleder barnen sin skolgång som sexåringar och får förskoleundervisning innan dess. Om alla barn får rätt till förskoleundervisning också i Finland kommer jämställdheten på utbildningens område att bli verklighet också i fråga om förskoleeleverna. Trots att i detta nu mer än hälften av sexåringarna åtnjuter förskoleundervisning är de regionala skillnaderna faktiskt stora. I Nyland får 70 procent av sexåringarna förskoleundervisning, medan bara 34 procent av sexåringarna i Norra

Karelen får det. I vissa kommuner får hela 90 procent av sexåringarna redan förskoleundervisning.

Dagens situation innebär att familjerna inte är jämställda eftersom förskoleundervisningen inom ramen för dagvården är avgiftsbelagd medan däremot förskoleundervisning i anknytning till grundskolan är gratis. Centerns förslag avhjälpas detta missförhållande.

Målet med förskoleundervisningen är att förbättra barnens inlärningsbetingelser samt jämna ut skillnader i utvecklingen och inlärningsförmågan. Förskoleundervisningen underlättar en smidig övergång från förskolepedagogik till nybörjarundervisning. Om hela åldersklassen kan få förskoleundervisning kan undervisningens innehåll utvecklas systematiskt. Detta skulle också ge bättre möjligheter att utveckla integreringen av förskolepedagogiken och nybörjarundervisningen i samarbete med skolorna och daghemmen. I flera sammanhang har vikten av livslångt lärande betonats. Också ur denna synvinkel är det motiverat att genomföra förskoleundervisningen.

Enligt centerns motion kunde kommunerna när de anordnar förskoleundervisning självständigt besluta om den anordnas i anknytning till den grundläggande utbildningen, barnomsorgen eller bägge. Det krävs flexibilitet speciellt av kommunerna om förskoleundervisningen skall kunna utsträckas till hela åldersklassen. Det är därför förnuftigt att respektive kommun med beaktande av de speciella förhållandena i kommunen beslutar vilken instans som skall anordna förskoleundervisningen.

Antalet veckotimmar i förskoleundervisningen bör regleras närmare genom förordning och med beaktande av de lokala förhållandena. Förskoleundervisning bör dock ordnas under 16 timmar i veckan.

De nedskurna statsandelarna äventyrar undervisningens nivå

Kommunernas ekonomiska svårigheter är för tillfället den faktor som mest hotar jämställdheten inom utbildningen. Nedskärningarna i statsandelarna och eftersläpningen i priserna per enhet jämfört med de faktiska kostnaderna har försämrat förutsättningarna för att ordna grund-

läggande utbildning och gymnasieundervisning. Nedbantningarna inom undervisningssektorn är redan så omfattande att undervisningens nivå och tillgången till kulturell basservice är hotad i många kommuner.

Staten måste anvisa utbildningsanordnarna ekonomiska resurser för skötseln av de lagstadgade uppgifterna. Priserna per enhet för den grundläggande utbildningen och utbildningen i gymnasiet måste höjas så att de motsvarar de faktiska kostnaderna. Vi föreslår därför att 65 § i förslaget till finansieringslag stryks, eftersom paragrafen innebär att eftersläpningen i priserna per enhet kommer att fortsätta ända till 2001. Också utskottet är bekymrat över eftersläpningen och har tagit in ett uttalande i saken i betänkandet. Det hela går emellertid inte att ordna bara med ett uttalande. Eftersom problemet är känt finns det nu anledning att korrigera det i lagstiftningen och bara inte se tiden an. De mest beträngda kommunerna bör få en möjlighet till specialarrangemang.

Vi föreslår ett uttalande om verksamhetsbidrag till kommuner i betydande ekonomiska svårigheter.

Lämplighetsprov bara av motiverad orsak

Lagen om grundläggande utbildning ger eleverna rätt att alltid få utbildning i en egen närskola. Det är emellertid motiverat att ge föräldrarna rätt att också välja någon annan skola än den skola kommunen anvisar. Centern anser att en för långt driven konkurrens mellan skolorna inte är bra, eftersom det kan leda till betydande nivåskillnader mellan dem.

Utskottet framhåller, att om man i undervisningen iakttar en läroplan som prioriterar ett eller flera läroämnen, blir det möjligt att vid elevantagningen använda ett prov som visar elevens anlag för ovan avsedda undervisning. Enligt centerns åsikt behövs det ett tillägg till lagen, där det sägs att prov av annat slag inte får ordnas när elever antas för grundläggande utbildning. Utskottsmajoriteten tog in detta i betänkandet, men godkände det inte i respektive paragraf. Centern anser att inträdesprov till grundskolan säkert kan förhindras bara genom en passus i lagen.

Nu när beslutanderätten har överförts på

kommunerna har också en del av ansvaret för att utbildningen ges på lika villkor åt alla övergått på kommunerna. I sin egenskap av utbildningsanordnare skall kommunerna se till att eleverna i olika skolor har samma möjligheter att få högkvalitativ utbildning.

Elevernas speciella behov skall beaktas

Många elever måste av individuella orsaker få speciellt stöd i sina studier. Specialundervisning, stödundervisning och studiehjälpling måste ges långsiktigt och planmässigt utifrån elevens behov. Vi anser att specialundervisning i första hand bör anordnas i samband med annan undervisning. Enligt den lydelse utskottets majoritet godkänt ordnas specialundervisning ”i mån av möjlighet” i samband med annan undervisning. Enligt vår åsikt kan detta vaga uttryck leda till att kommunens ekonomiska intressen går före de barns intresse som behöver specialundervisning. Redan nu har det i praktiken visat sig att de handikappades intressen ofta kommer i andra hand när beslut om sparåtgärder fattas. Riksdagens biträdande justitieombudsman har fäst uppmärksamhet vid de handikappades rättigheter.

I och med att valfriheten ökar accentueras behovet av handledning för eleverna. Enligt de sakkunniga som hördes i utskottet kan, när det är som värst, en studiehjälpling ha hand om upp till 700—800 elever. Enligt vårt förmenande borde det i betänkandets motivering klart ha sagts ut att en studiehjälpling inte kan handleda fler än högst 250 elever på det sätt som förutsätts i lagen.

Köpta tjänster bara av speciella orsaker

När utskottet hörde sakkunniga framgick det, att en del utbildningsanordnare av sparsamhetsskäl kan skaffa största delen av utbildningen i form av köpta tjänster, om möjligheterna att anlita köpt service inte närmare slås fast. Detta tjänar inte de pedagogiska målen för den allmänbildande gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Det är därför skäl att gå varsamt fram när det gäller köpta tjänster i gymnasiet och yrkesläroanstalterna. Utskottet tog in en punkt om detta i betänkandet, men enligt centrens åsikt är inte detta nog utan det behövs också en klar riktlinje i paragraferna, där det sägs att bara en del av undervisningen av särskilda skäl kan skaffas som köpta tjänster.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslagen 4—7 i utskottets betänkande godkänns enligt betänkandet,

att lagförslagen 1—3 och 8 i utskottets betänkande godkänns med ändringar (Reservationens ändringsförslag), och

att ett uttalande godkänns (Reservationens förslag till uttalande).

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

(1 mom. som i KuUB)

I denna lag bestäms dessutom om den förskoleundervisning som ges året innan läroplikten uppkommer, om den påbyggnadsundervisning som ges dem som slutfört den grundläggande utbildningens lärokurs och om den förberedande undervisning som ordnas för invandrare före den grundläggande utbildningen. *På förskoleundervisning enligt denna lag som meddelas som en del av kommunens dagvård tillämpas dessutom, om inte något annat föreskrivs i denna lag eller med stöd av den genom förordning eller bestäms med stöd av dem, vad som föreskrivs i lagen om barn-dagvård (36/1973) och med stöd av den genom förordning.*

2 §

Utbildningens mål

(1 ja 2 mom. som i KuUB)

Syftet med undervisningen är dessutom att garantera (*utesl.*) enhetlig utbildning i hela landet.

3 §

(Som KuUB)

4 §

Skyldighet att ordna grundläggande utbildning

För barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område är kommunen skyldig att ordna grundläggande utbildning *samt för barn, som ännu inte är läropliktiga, förskoleundervisning före den grundläggande utbildningen.* De tjänster som avses i denna lag kan kommunen ordna själv eller i samråd med andra kommuner eller genom

att skaffa tjänsterna av de anordnare av grundläggande som avses i 7 och 8 §. *Kommunen kan också skaffa förskoleundervisningstjänster av andra än ovan nämnda offentliga eller privata producenter av dagvårdstjänster.*

(2 och 3 mom. som i KuUB)

En kommun som har såväl finsk- som svensk-språkiga invånare är skyldig att ordna grundläggande utbildning *och förskoleundervisning* separat för vardera språkgruppen.

5 §

Ordnande av (utesl.) påbyggnadsundervisning och förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen

(1 mom. utesl.)

(1 mom. som 2 mom. i KuUB)

6 §

Bestämmande av skolplats för eleverna

Undervisningen i kommunen skall ordnas så att elevernas resor med hänsyn till bebyggelsen, skolornas och andra undervisningsplatsers placering samt kommunikationerna är så trygga och korta för eleverna som möjligt. *När förskoleundervisning anordnas skall det dessutom beaktas att de barn som deltar i undervisningen har möjlighet att utnyttja kommunens dagvårdstjänster.*

(2 och 3 mom. som i KuUB)

7—9 §

(Som i KuUB)

10 §

Undervisningsspråk

Inom den grundläggande utbildningen och förskoleundervisningen är undervisningsspråket fin-

ska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, rommani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen meddelas på något annat språk än elevens egna ovan nämnda språk om detta inte äventyrar elevens möjligheter att följa undervisningen.

(2—4 mom. som i KuUB)

11—16 §
(Som i KuUB)

17 §

Specialundervisning

(1 mom som i KuUB)

Elever som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störingar i känslolivet eller av någon annan därmed jämförbar orsak annars inte kan undervisas skall intas eller överföras till specialundervisning. Specialundervisning anordnas (*utesl.*) i samband med annan undervisning eller i annat fall i en specialklass eller på något annat lämpligt ställe. Vid undervisning av elever som avses i detta moment kan avvikelser göras från 11 §, enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §. För eleven skall uppgöras en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas.

(3 och 4 mom. som i KuUB)

18—24 §
(Som i KuUB)

25 §

Rätt till förskoleundervisning och läroplikt

Ett barn har under det år läroplikten börjar rätt att få förskoleundervisning. Om deltagandet i sådan undervisning beslutar vårdnadshavaren. (Nytt mom.)

(2 och 3 mom. som 1 och 2 mom. i KuUB)

26 och 27 §
(Som i KuUB)

28 §

Utbildningsplats

(1 mom. som i KuUB)

En läropliktig kan också ansöka om inträde till en annan skola än en sådan som avses i 1 mom. När elever som avses i detta moment antas skall enhetliga antagningsgrunder tillämpas på samtliga sökande. Om undervisningen följer en läroplan, som understyker ett eller flera läroämnen, kan ett prov som utvisar elevens anlag för ovan avsedda undervisning användas vid elevantagningen. *Andra prov får inte ordnas när elever antas för grundläggande utbildning.* Om urvalgrunderna och inträdesprovet bör meddelas på förhand. Kommunen kan dock bestämma att till undervisning som kommunen ordnar i första hand antas barn som är bosatta i kommunen.

29—36 §
(Som i KuUB)

37 §

Personal

Varje skola där det ordnas utbildning enligt denna lag skall ha en rektor *eller skolföreståndare* som svarar för verksamheten.

(2 och 3 mom. som i KuUB)

38—50 §
(Som i KuUB)

51 §

Övergångsbestämmelse om ordnande av utbildning

Bestämmelserna om förskoleundervisning träder i kraft den 1 augusti 1999. (Nytt mom.)

(2 och 3 mom. som 1 och 2 mom. KuUB)

52—56 §
(Som i KuUB)

2.

Gymnasielag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
(Som i KuUB)

2 §

Gymnasieutbildningens mål

Gymnasieutbildningens mål är att stödja de studerandes *utveckling till humanitet och ett etiskt ansvarskännande samhällsmedlemskap* samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, i arbetslivet, för fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling. Dessutom skall utbildningen stödja de studerandes förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig själva under sin livstid.

(2 mom. som i KuUB)

3 och 4 §
(Som i KuUB)

5 §

Samarbete och anskaffning av utbildning

(1 mom. som i KuUB)

En utbildningsanordnare kan *av särskilda skäl* skaffa en del av de tjänster som avses i denna lag av en sådan utbildningsanordnare som avses i 3 § eller av någon annan sammanslutning eller stiftelse. Utbildningsanordnaren svarar för att tjänster som skaffats ordnas i enlighet med denna lag.

6—44 §
(Som i KuUB)

3.

Lag om yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
(Som i KuUB)

2 §

Utbildningens syfte

Syftet med yrkesutbildningen är att höja (*utesl.*) yrkeskunnandet, utveckla arbetslivet och främja sysselsättningen samt stödja livslångt lärande.

3 och 4 §
(Som i KuUB)

5 §

Utbildningens mål

(1 mom. som i KuUB)

Målet för utbildningen är också att stödja de studerandes *utveckling till humanitet och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemskap* samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier, fritidsintressen och en allsidig personlighetsutveckling.

(3 och 4 mom. som i KuUB)

6—9 §
(Som i KuUB)

10 §

Samarbete och anskaffning av utbildning

(1 mom. som i KuUB)

En utbildningsanordnare kan *av synnerliga skäl* skaffa en del av de tjänster som avses i denna lag av en sådan utbildningsanordnare som avses

i 9 § eller av någon annan sammanslutning eller stiftelse. Utbildningsanordnaren svarar för att de tjänster som skaffats ordnas i enlighet med denna lag.

11—54 §
(Som i KuUB)

8.

Lag**om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1—8 §
(Som i KuUB)

9 §

Kommunens finansieringsandel av driftkostnader som gäller undervisningsverksamhet och bibliotek

(1—3 mom. som i KuUB)

Till kommunens finansieringsandel adderas på basis av de kostnader som åsamkats staten på grund av stöd för skolresor för studerande i gymnasier och yrkesutbildning och finansiering av yrkesinriktad tilläggstudium årligen per invå-

nare ett markbelopp, som erhålls när 34 mark omräknas enligt den beräknade kostnadsnivån för finansåret. Det i detta moment nämnda *markbeloppet* har räknats ut enligt den beräknade kostnadsnivån för 1998.

10—64 §
(Som i KuUB)

65 §
(Utesl.)

65—77 §
(Som 66—68 § i KuUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen anvisar kommuner med betydande ekonomiska

svårigheter verksamhetsbidrag så att den lagstadgade grundläggande utbildningen kan garanteras för alla grundskoleelever.

Helsingfors den 4 juni 1998

Ossi Korteniemi /cent
Aino Suhola /cent

Anu Vehviläinen /cent
Liisa Hyssälä /cent

STATSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 18/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utbildning

Till Kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 juni 1997 proposition 86/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning till kulturutskottet för beredning. Kulturutskottet har begärt utlåtande av statsutskottet om det åttonde lagförslaget i propositionen, Lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

Behandling i delegation

Ärendet har beretts av statsutskottets utbildnings- och vetenskapsdelegation.

Sakkunniga

Utbildnings- och vetenskapsdelegationen har hört

- lagstiftningsrådet Arto Sulonen, undervisningsministeriet
- överdirektör Aslak Lindström och redovisningschef Martti Kempainen, Utbildningsstyrelsen
- budgetchef Lauri A. Manninen, Helsingfors stad
- branschdirektör Marita Vuorinen, Kuopion koulutuskeskus
- skoldirektör Hilka Orava, Sodankylä kommun
- stadsdirektör Göran Wide, Ekenäs stad
- kulturchef Aulis Pitkälä, Vanda stad

- kulturchef Anneli Raunio, Ylöjärvi kommun
- rektor Ulla Lahtinen, Österbottens högskola (Åbo Akademi)
- rektor Antti Teirikko, Lastenlinnan koulu inom Helsingfors stad även som representant för Haartmanin koulu
- direktionsmedlemmen Max Oker-Blom och ekonomichef Kaija Ylipalo, Rudolf Steiner-skolan i Helsingfors
- rektor Riitta Nurmi, Judiska skolan
- rektor Jorma Pakkola, Oulun kuulovammaisten koulu
- skoldirektör Asko Peuraniemi, Rovaniemen Sairaalakoulu
- föreståndare Irja Vinni, Ruskeasuon koulu
- läroavtalschef Pirjo Järvinen, Pirkanmaan oppisopimustoimisto
- ordförande Pirjo Elo, Ammatillisen koulutuksen talouspäälliköt ry
- ombudsman Petri Pohjonen, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto
- generalsekreterare Eero Leminen, rådet för Yrkeshögskolornas Rektorer ARENE r.f.
- ordförande Malin Berglund, Finlands svenska skolungdomsförbund, FSS r.f.
- kassör Carl Haglund och ansvarige för internationella frågor Ted Urho, Finnish International Baccalaureate Society FIBS ry
- ordförande Hannu Vepsä och vice ordförande Voitto Leivo, Iltakoulujen Liitto ry

- socialchef Tauno Terho, Invalidförbundet r.f.
- ombudsman Eeva-Inkeri Sirelius, Medborgar- och arbetarinstitutens förbund r.f.
- föreståndare Maarit Toveri, Förbundet för främjande av merkantil undervisning r.f.
- rehabiliteringschef Veikko Korpela och rektor Olavi Uitto, Lungskadeförbundet
- ordförande Erja Väisänen och föreningsmedlemmen Sirkka-Liisa Makkonen, Koulukuraattorit — Skolkuratorer ry.
- utbildningsplanerare Jari Salomaa, Kommunsektorns fackförbund KAT
- ordförande Markku Jokinen, utbildningsplanerare Marja-Leena Toukonen, teckenspråkstolken Kati Marjanen och teckenspråkstolken Virpi Thurén, Dövas Förbund r.f.
- rehabiliteringsdirektör Teuvo Ruponen och utbildningssekreterare Jaana Aalto, De Synskadades Centralförbund r.f.
- biträdande avdelningschef Pentti Aho, Undervisningssektorns Fackorganisation
- utbildningssekreterare Ulla Aikio-Puoskari, Sametinget
- ordförande Leena Joensivu, Social- och hälsovårdslärare SHL r.f.
- ordförande Lea Blåfield, Föreningen för Steinerpedagogik
- ordförande Leena Kuokkanen och vice ordförande Martti Sinkkonen, Steinerpedagogiikan yhteisöt ry
- intressebevakningssekreterare Kari Seppälä, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI
- ordförande Pia Mattfolk, Finlands specialpedagogiska förbund r.f.
- ordförande Ville Marjomäki och generalsekreterare Heikki Sederlöf, Finlands Folkhögskoleförening
- generalsekreterare Ritva Ojalehto, Finlands sommaruniversitet r.f.
- sakkunnige Jouko Heikkilä, Finlands Kommunförbund
- vice ordförande Timo Salmi, Förbundet för Gymnasisterna i Finland
- ordförande Aimo Ritaluoto, Finlands musikhögskoleföreningens förbund r.f.
- ordförande Svanhild Lindberg och styrelseledamot Brita Hiitola, Suomen NOBAB — NOBAB i Finland r.f.
- ordförande Antero Penttilä, Finlands Rektorer r.f.
- ordförande Henrik Lax och biträdande generalsekreterare Viveca Lahti, Svenska Finlands folkting
- vice ordförande Seija Toivonen, Urheiluopistojen yhdistys ry
- generalsekreterare Timo Toiviainen, Samverkande bildningsorganisationerna
- ordförande Hannu Karvonen, Privatskolornas förbund r.f.

Dessutom har Svenska skolan för synskadade lämnat ett skriftligt utlåtande till bildnings- och vetenskapsdelegationen.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att utbildningslagstiftningen skall revideras. Den nuvarande omfattande och splittrade lagstiftningen baserar sig på läroanstaltsformer och skall enligt förslaget ersättas med en snävare och mer koncentrerad lagstiftning baserad på utbildningens mål och innehåll, utbildningsnivåer och utbildningsformer samt på de studerandes rättigheter och skyldigheter. De som ordnar utbildning får be-

tydligt större befogenheter att besluta om sättet att ordna utbildning.

Propositionen innefattar förslag till lag om grundläggande utbildning, gymnasielag, lag om yrkesutbildning, lag om yrkesinriktad vuxenutbildning, lag om fritt bildningsarbete, lag om grundläggande konstundervisning, lag om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata samt lag om finansiering av undervis-

nings- och kulturverksamhet. Med undantag för den utbildning som ordnas vid universiteten och högskolorna samt vid yrkeshögskolorna gäller de föreslagna lagarna all utbildning som lyder under undervisningsministeriet. Lagarna omfattar allt från förskoleundervisningen inom den grundläggande utbildningen till vuxenutbildningen. De åtta lagarna skall ersätta de gällande 26 utbildningslagarna.

Propositionen föreslår att den institutionella regleringen enligt läroanstaltsform och läroanstaltsgrupp skall avskaffas i lagstiftningen. Det finns dock vissa undantag som hänför sig till det fria bildningsarbetet. Lagarna skall gälla på lika villkor dels den utbildning som ordnas av staten, kommunerna och samkommunerna, dels den utbildning som ordnas av privata sammanslutningar eller stiftelser. Tillämpningsområdet för varje lag omfattar all utbildning som avses i respektive lag, oberoende av de studerandes ålder och sättet att ordna utbildning eller platsen där den ordnas. De föreslagna lagarna innehåller inga bestämmelser om förvaltning eller tjänste- och befattningsstruktur. Behörighetsvillkoren för rektorer, som är föreståndare för läroanstalterna, och för lärare bestäms genom förordning.

Bestämmelserna om målen för och det viktigaste innehållet i utbildningen skall i stort sett vara oförändrade. Regeringen föreslår att bestämmelserna om de studerandes rättigheter och skyldigheter preciseras. Vidare föreslås det att bestämmelser om att den som ordnar utbildning är skyldig att samarbeta med alla som ordnar gymnasieutbildning, yrkesinriktad utbildning och annan utbildning i samma område och bestämmelser om de studerandes rätt att räkna sig till godo studier som fullgjorts någon annanstans tas in i gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

Utifrån anställningens art skall rektorernas, lärarnas och den övriga undervisningspersonalens anställningsförhållande bestämmas enligt kommunallagen, lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet, statstjänstemannalagen och lagen om arbetsavtal.

I gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och lagen om grundläggande konstundervisning skall enligt förslaget tas in bestämmelser om att den som ordnar utbildning har rätt att delvis skaffa utbildningstjänster via andra som ordnar utbildning men också via andra än de sammanslutningar och stiftelser som medgettts tillstånd att ordna utbildning. Utbildningsanordnaren skall svara för att utbildningstjänsterna ordnas på det sätt som sägs i lagarna.

För att säkerställa kvaliteten på och en landsomfattande enhetlighet i utbildningen föreslår regeringen att det i lagarna tas in bestämmelser om utvärdering av hur målen för utbildningen har uppfyllts.

Den nya åttonde lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ersätter den gällande lagen om finansiering. Det finansiella systemet för undervisnings- och kulturverksamhet kommer att ha samma principer och uppbyggnad som i den gällande lagen. I och med att lagstiftningen om verksamheten ändras måste också de flesta bestämmelser om finansieringen av undervisningsverksamheten ändras. Materiellt sett gäller ändringarna främst bestämmelserna om uträkningen av priser per enhet för undervisningsverksamheten.

Enligt förslaget skall finansieringen av utbildningen huvudsakligen bestämmas enligt gällande kriterier utifrån antalet elever och studerande, antalet undervisningstimmar och andra liknande faktorer som beskriver verksamhetens omfattning samt dessutom enligt de kalkylerade priser per enhet för dessa som fastställts i förväg för året därpå. Det finansiella systemet ändras i enlighet med kraven i de föreslagna lagarna om finansieringen. I bestämmelserna beaktas det till exempel att den administrativa indelningen av grundskolan i ett låg- och högstadium avskaffas, att bestämmelser om skolhemsundervisning ingår i den föreslagna lagen om grundläggande utbildning och att indelningen av den yrkesinriktade utbildningen i olika läroanstaltsformer slopas.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 1998.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Allmänt

Åren 1993 och 1994 genomfördes en reform av statsandelssystemet. Genom reformen fick kommunerna och andra som ordnar utbildning betydligt större beslutanderätt, när beräkningsgrunderna för statsandelarna inte längre är bindande för hur pengarna används. De lösningar som utbildningsanordnaren under räkenskapsåret gått in för har efter reformen inte längre påverkat statsandelsbeloppen under året. Avsikten med det nya systemet har varit att uppmuntra utbildningsanordnarna att satsa på funktionella och ekonomiskt relevanta lösningar.

Statsandelsreformen avsåg att föra samman olika funktioner. Syftet var att söka gemensamma nämnare för olika områden inom undervisnings- och kulturförvaltningen och att utnyttja dem som dimensioneringskriterier för statsandelarna. Kommunerna har möjligheter att balansera upp sin servicestruktur i överensstämmelse med de rådande behoven, eftersom förvaltningsgränserna får överskridas i samband med användningen av statsandelarna. På så sätt kan också kommunspecifika och lokala bedömningar göras.

Ändringar av finansieringen av statsandelarna infördes också i början av 1997 utifrån förslag från utredningsman Koski. Då genomfördes ett system med huvudmän, vilket innebär att statsandelarna för utbildningsverksamheten ges och betalas ut direkt till huvudmännen i enlighet med priserna per enhet. Samtidigt slopades elevkriteriet för statsandelar till kommunerna och i stället infördes ett invånarkriterium. Utskottet menar att det nya systemet för finansiering av framför allt utbildningsverksamheten har blivit överskådligare jämfört med det gamla systemet med bestämmelserna om hemkommun. Finansieringen gäller nu direkt de huvudmän som ansvarar för verksamheten, resultatet och ekonomin inom undervisningsväsendet, det vill säga kommuner, samkommuner och privata organisationer. Därmed utgör verksamheten och ekonomin också grunderna för finansieringen. Dessutom har by-

råkratin kring statsandelarna minskat med det nya systemet.

Enligt de nya finansieringsbestämmelserna bestäms statsandelen till kommunerna och finansieringen av utbildning ordnad av samkommuner och privata organisationer på samma sätt som nu, det vill säga utifrån kalkylerade priser per enhet, som räknas ut per elev, undervisningstimme, studievecka, studerandedygn eller något annat liknande kriterium. Dessutom räknas kommunernas finansiella bidrag ut enligt invånarantalet. Priserna per enhet skall alltså bestämmas utifrån de totala faktiska kostnaderna under vissa år. De strukturella ändringarna i utbildningslagstiftningen påverkar enligt propositionen inte den statliga finansieringen eller kostnadsfördelningen mellan stat och kommuner.

Utskottet finner det motiverat att principerna för finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet inte ändras. Ändringarna i lagstiftningen om själva verksamheten tillför dock mer flexibilitet i sättet att ordna utbildning. I detta sammanhang finner utskottet det nödvändigt att det krävs total kvalitet av dem som ordnar utbildning. Bedömningen får större betydelse i takt med att den tidigare förhandsregleringen av utbildningsprocessen alltmer går mot lagstiftning baserad på mål och verksamhet inom utbildningen. Bedömningen av utbildningen kommer att vara ett viktigt instrument när det gäller att säkerställa standarden på utbildningstjänster och landsomfattande jämförbarhet.

Utskottet finner det lämpligt att statsandelarna baserar sig på priser per enhet. Priserna per enhet bör inbegripa de faktiska och nödvändiga kostnaderna för utbildningen samt särskilda utbildningsåtaganden. Därvid måste det finnas ett tydligt och logiskt samband mellan verksamhet och finansiering. Systemet med priser per enhet kan också ta hänsyn till kommunernas och andra huvudmäns särskilda förhållanden framför allt som tillhandahållare av tjänster, däremot i lägre grad som bostadsorter för eleverna. Ett enkelt system med få variabler kan inte uppfylla sådana krav. De genomsnittliga markbeloppen

för priserna per enhet fastställs årligen av statsrådet enligt utbildningsform för det påföljande räkenskapsåret.

Utskottet har dock under flera år i samband med behandlingen av budgetpropositionen uttryckt sin oro över att priserna per enhet inte stämmer överens med de faktiska kostnaderna. Av statsfinansiella orsaker har de priser per enhet som statsandelarna för undervisningsverksamheten grundar sig på inte kunnat anpassas efter de faktiska kostnaderna. Priserna per enhet har dock en styrande funktion för kommunernas verksamhet och å andra sidan måste privata läroanstalter klara sig på statsandelar baserade på priser per enhet. Även om statsandelarna för undervisningsverksamhet har utvecklats i positiv riktning, finner utskottet det viktigt med avseende på kvaliteten på och tillgången till utbildning att priserna per enhet motsvarar de faktiska kostnaderna. Risken för ojämlika villkor, utslagning och utbrändhet bland elever och undervisningspersonal ökar. I kommunerna har nedskärningarna drabbat specialundervisningen och stödundervisningen alltför hårt. Dessutom har många slutat helt med klubbtimmarna och minskat timantalet för gymnastik och idrott, trots att dessa verksamheter är bäst ägnade att motverka utslagning på ett tidigt stadium.

Utskottet understryker att samtidigt som nya resurser satsas på utveckling av utbildningen, till exempel IT-teknik, måste samhället kunna motverka utslagning och ge stöd till elever med särskilda behov. Det kan inte genomföras utan att det alltjämt görs kraftfulla ekonomiska satsningar på utbildning. Det är i och för sig en god tanke att förenkla systemen men förenklingar får inte leda till att den individuella omsorgen om eleverna samtidigt försvinner. I praktiken skulle detta betyda att minoriteter och andra grupper med särskilda behov går miste om den omsorg de behöver. Vidare understryker utskottet att det finansiella systemet bara bör vara ett instrument för att genomföra verksamheten — inte för att styra den.

Utskottet godtar den föreslagna allmänna grunden för det finansiella systemet. Därför behandlas i det följande de missförhållanden som har kommit fram under utskottsbehand-

lingen och enligt utskottets uppfattning bör åtgärdas.

Finansieringen av den grundläggande utbildningen

Statsandelen för den grundläggande utbildningen bestäms utifrån ett enhetligt pris per enhet för all undervisning enligt lagen om grundläggande utbildning. Priset per enhet graderas inom ramen för lagen om finansiering av utbildnings- och kulturverksamhet. Såsom ovan framhålls finner utskottet systemet lämpligt.

Under riksdagsbehandlingen av propositionen har det förts en offentlig debatt bland annat om den grundläggande utbildningen ur jämlikhetsperspektivet. Utskottet menar att de knappt tilltagna sammantagna resurserna för den grundläggande utbildningen är det största hotet mot lika behandling inom utbildningssektorn. Följaktligen är kommunernas beslutsfattande i finansiella frågor inte beroende av lagstiftningen utan av fördelningen av de tillgängliga ekonomiska resurserna.

Lagförslag 8 som utgör ett förslag till lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

17 §. När den administrativa indelningen av grundskolan i ett lågstadium och ett högstadium försvinner, måste beräkningskriterierna för de priser per enhet ändras som statsandelen för grundskolorna baserar sig på. Enligt den gällande förordningen om finansiering av utbildnings- och kulturverksamhet graderas priset per enhet för grundskolorna bland annat utifrån strukturen inom det kommunala skolnätet. Enligt den gällande förordningen om finansiering står nyckeltalen för det kommunala skolnätverket för 40 procent av priset per enhet för grundskolan. Vid uträkningen av nyckeltalet tas särskild hänsyn till om kommunen har små lågstadieskolor, driver ett högstadium och kommunens enda högstadium med samma undervisningsspråk har färre än 180 elever. Den föreslagna lagen om grundläggande utbildning kräver således ändringar i beräkningsgrunderna för nyckeltalen. Utskottet framhåller att ändringarna inte har någon effekt på det sammantagna

beloppet för statsandelen och avsikten är att också ändringar i finansieringen av enskilda kommuner och andra utbildningsanordnare skall vara så obetydliga som möjligt.

Priser per enhet för undervisning på svenska i enspråkigt finska kommuner. Enligt 2 mom. höjs priserna per enhet med tio procent i svenska och tvåspråkiga kommuner i fråga om elever som deltar i undervisning på svenska och i kommuner på samernas hembygdsområde med en lika stor procentsats i fråga om elever som deltar i undervisning på samiska. Däremot har enligt lagförslaget svenska skolor med bara grundläggande utbildning i finska kommuner inte rätt till det högre priset per enhet på grund av språket. Enligt utredning till utskottet finns det nio skolor av denna typ i Finland och de har sammanlagt 764 elever. Eftersom förhöjningen har att göra med bland annat högre kostnader för läromedel, anser utskottet att svenska skolor i enspråkigt finska kommuner bör komma i åtnjutande av det höjda priset per enhet, om kommunen ordnar utbildning i enlighet med 4 § 4 mom. lagen om grundläggande utbildning. Därför föreslår statsutskottet

att kulturutskottet ändrar 17 § 2 mom. i det åttonde lagförslaget så att svenska skolor i enspråkigt finska kommuner som meddelar grundläggande utbildning i enlighet med 4 § 4 mom. lagen om grundläggande utbildning också skall ha rätt till det högre priset per enhet på grund av språket.

Specialundervisning. Enligt 3 § i den gällande grundskolelagen och 3 § 2 mom. i den föreslagna lagen om grundläggande undervisning skall utbildning ordnas med hänsyn till elevernas ålder och förutsättningar. Detta gäller fostran och undervisning i både grupper för allmän undervisning och grupper för specialundervisning. När specialundervisning övervägs skall det primära alternativet vara att den ordnas i samband med den allmänna undervisningen. I förekommande fall kan eleven flyttas över till specialklass. Under läsåret 1987—1988 fick ungefär 96 800 elever specialundervisning i grundskolan. Under läsåret 1994—1995 var antalet ungefär 94 000.

Specialundervisning ordnas antingen i form av specialundervisning på deltid eller på heltid. Specialundervisningen kan ordnas på två sätt, antingen integrerad i den övriga undervisningen eller som klassundervisning, det vill säga segregerad specialundervisning. Enligt uppgifter till utskottet har antalet elever per åldersklass som får specialundervisning i klass legat på ungefär samma nivå (2—3 procent) de senaste 30 åren. Men procentsatsen har ökat en aning på senare år. Ungefär en tredjedel av specialklasserna är placerade i lågstadie- och högstadieskolor och två tredjedelar i specialskolor. Under 1990-talet har det skett en del ändringar i kostnadsutvecklingen när det gäller specialundervisningen men trenden avviker inte från utvecklingen inom det allmänna skolväsendet. I vissa fall har förändringarna i specialundervisningen regionalt och lokalt varit betydligt kraftfullare än genomsnittet inom skolväsendet. Utgifterna per elev inom specialundervisningen i klass sjönk med i genomsnitt 6 procent mellan 1992 och 1994. Under 1990-talet har dock utgifterna per elev för handikapp- och sjukhusundervisning sjunkit betydligt mer än kostnaderna för grundskolan i genomsnitt, dvs. med ungefär 20 procent.

Bestämmelserna i 16 och 17 § lagen om grundläggande utbildning medger möjlighet till adekvat undervisning för elever med särskilda behov. Undervisningen kan ges i form av stödundervisning, specialundervisning på deltid eller specialundervisning i enlighet med 17 § 2 mom. Den föreslagna lagen säger tydligare ut att utbildningsanordnaren är skyldig att ordna med specialundervisning på deltid. Utskottet finner det angeläget att besluten om att flytta över en elev till specialundervisning också i praktiken utgår från elevens behov. Integrering och segregering bör genomföras i enlighet med barnets behov och barnet och dess målsman ges möjlighet att vara med och fatta beslutet. Integrering bör vara den primära principen för överföring till specialundervisning. Det främjar den pedagogiska likabehandlingen och jämlikheten men bidrar också till ömsesidig samverkan och större förståelse, om handikappade elever får delta i grupper med allmän undervisning.

Statsutskottet föreslår

att kulturutskottet förutsätter att regeringen ser till att beslut om flyttning av elever till specialundervisning fattas utifrån elevernas behov och att det säkerställs att elever med behov av stödundervisning och specialundervisning garanteras lika möjligheter till studier.

Enligt 31 § lagen om grundläggande utbildning som gäller avgiftsfri undervisning har handikappade elever och andra elever i behov av särskilt stöd rätt att avgiftsfritt få de biträdestjänster som krävs för att de skall kunna delta i undervisningen. Avsikten med skolgångsbiträdenas arbete är att stödja elevernas optimala funktionsförmåga i olika miljöer. Målet är att eleverna skall få hjälp och stöd i olika faser av inlärningsprocessen för att bättre kunna satsa på självständighet och egen aktivitet. Skolgångsbiträdena måste ha goda kunskaper om handikapp och utvecklingsstörningar, behandlingsformer, socialkompetens, ansvarskänsla och pedagogisk förmåga. De viktigaste momenten i arbetet består av att stödja, biträda och handleda i inlärningsituationer. Utskottet finner det nödvändigt att utbildning och anställning av skolgångsbiträden genomförs med hänsyn till dessa mål.

Utskottet lyfter här också fram finansieringen av skolorna för handikappade barn och specialyrkesläroanstalterna även om de inte hör under lagstiftningen om statsandelar. Avsikten är att de statliga specialyrkesläroanstalterna skall omdisponeras bland annat så att en läroanstalt får status av resurscentrum och har hand om utbildningen av en eller flera handikappgrupper inom ett omfattande område. Utskottet framhåller att finansieringen av de statliga skolorna för handikappade och specialyrkesläroanstalterna bör ordnas med hänsyn till att en långsiktig planering och utveckling av verksamheten skall möjliggöras i skolorna och att läroanstalterna ges möjlighet att fullfölja sitt åtagande att genomföra pedagogisk jämställdhet framför allt när det gäller gravt handikappade personer.

I detaljmotiveringen till propositionen framhåller regeringen att priserna per enhet för kommunerna kommer att graderas för den grundläggande utbildningen bland annat utifrån antalet elever som får specialundervisning i form av klassundervisning. Utskottet påpekar att alla elever som flyttats över till specialundervisning betraktas som en höjande faktor visavi priserna per enhet, det vill säga också de elever som integrerats i den allmänna undervisningen men studerar enligt läroplanen för specialundervisning har en höjande effekt.

Priserna per enhet för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning vid folkhögskolor. På grundval av 17 § 4 mom. och 18 § 2 mom. lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet kan priset per enhet för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning höjas för utbildningsanordnaren för en särskild utbildningsuppgift eller av något annat särskilt skäl. Enligt motiveringen till propositionen kan en särskild uppgift av detta slag bland annat bestå i att grundläggande utbildning ordnas i form av internat vid någon folkhögskola. När lagen träder i kraft får huvudmännen för folkhögskolorna enligt lagförslaget en särskild utbildningsuppgift i att ordna grundläggande utbildning i internatform. Vid de folkhögskolor där den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen utgör en betydande del av folkhögskolans sammanlagda verksamhet kan priset per enhet i förekommande fall också höjas enligt prövning. Enligt uppgifter till utskottet kommer statsandelen för folkhögskolornas examensbaserade utbildning att sjunka. Då råkar framför allt de folkhögskolor som ordnar mycket gymnasieutbildning och grundläggande utbildning i svårigheter eftersom priset per enhet i fråga om studerande för sådana folkhögskolor på många punkter avviker från priset i fråga om andra läroanstalter. Enligt uppgifter till utskottet hade folkhögskolorna 1997 ungefär 300 gymnasieelever, ungefär 350 grundskoleelever och ungefär 2 330 elever på yrkesutbildningslinjerna.

Utskottet påpekar att en betydande del av till exempel eleverna på folkhögskolornas grundskolelinjer hör till den grupp som av en eller annan orsak inte har lyckats gå ut grundskolan inom ramen för det ordinarie skolsystemet. I sådana fall måste en avbruten nioårig grundskoleutbildning kompletteras och elevernas pro-

blem med självkänsla, attityder och motivation rättas till inom loppet av ett år. Denna utbildning och pedagogiska verksamhet i form av så kallad second chance kan inte ordnas under enhetliga former på grund av de stora grupperna i grundskolan och andra förfaranden. Detta leder i sin tur till att priserna per enhet inte är tillämpliga som sådana. Ändå är det speciellt ur den enskildes synvinkel sett men också med avseende på ett samhälleligt helhetsintresse viktigt att den onda cirkeln av utslagning och långtidsarbetslöshet bland unga och vuxna kan brytas. Därför föreslår statsutskottet

att folkhögskolornas möjligheter att ordna allmänbildande och examensinriktad utbildning säkerställs genom att priset per enhet för folkhögskolornas grundläggande utbildning läggs fast på en tillräckligt hög nivå med hänsyn till utbildningens särskilda karaktär.

Finansiering av undervisning i och utbildning på samiska. Utskottet uppmärksammar de särskilda behoven i anknytning till undervisning i och utbildning på samiska. Grundlagen garanterar samerna som urfolk rätt att bevara och utveckla sitt eget språk och sin kultur. Ända sedan mitten av 1970-talet har den ekonomiska och rättsliga grunden för undervisning i samiska och utbildning på samiska omstrukturerats genom ett antal reformer. Den finansiella situationen har dock ändrats sedan statsandelareformen 1993. Statsandelarna till kommunerna grundar sig nu på ett kalkylerat system. I kombination med utjämningsystemet för statsandelarna har detta lett till att de höjda priserna per enhet inte längre spelar någon roll för kommunerna. De allmänna behovsprövade statsandelarna till kommunerna har inte heller kunnat användas för finansiering av undervisning i och utbildning på samiska. Följaktligen kommer den fortsatta utvecklingen av undervisning i och utbildning på samiska i farozonen.

Undervisningsministeriet tillsatte den 1 april 1998 en arbetsgrupp för att utreda vilka finansiella resurser som behövs för att säkerställa att samerna i kommunerna inom hembygdsområdet

får undervisning i och utbildning på samiska. Arbetsgruppens mandat går ut den 15 augusti 1998. Utskottet framhåller att undervisning i och på modersmålet utgör grunden för all inläring och är en rätt som tillkommer varje elev. Finansieringen av undervisning i och utbildning på samiska bör snabbt lösas, anser utskottet. Därför föreslår statsutskottet

att kulturutskottet arbetar för att det snabbt införs ett finansiellt system som garanterar att den positiva utvecklingen inom undervisningen i och utbildningen på samiska kan fortsätta.

Undervisning på sjukhus. Enligt 4 § i förslaget till lag om grundläggande utbildning är den kommun inom vilket ett sjukhus är beläget skyldig att ordna utbildning för elever som är patienter på sjukhuset i den omfattning det är möjligt med hänsyn till patientens hälsa och övriga omständigheter. Elevens hemkommun är då skyldig att betala ett bidrag till den kommun där sjukhuset är beläget. Hemkommunens bidrag räknas ut per vård dag utgående från de faktiska genomsnittliga kostnaderna per år för undervisningen för den kommun där sjukhuset är beläget. Kostnaderna för kommunen räknas ut genom att de årliga kostnaderna för samtliga elever som får undervisning på sjukhus divideras med antalet vård dagar per år. Sjukhuskommunen måste följaktligen tillämpa samma priser på alla elever som får utbildning på sjukhus i kommunen. De kostnader enligt faktureringen av hemkommunen som avses i 1 mom. räknas ut utifrån de faktiska kostnaderna per vård dag för året före faktureringsåret. Ändringar i kostnadsnivån får räknas in i kostnaderna, likaså kvalitativa och kvantitativa omställningar i verksamheten som påverkar kostnaderna och kan bedömas objektivt.

Särskilda frågor i anknytning till finansiering av gymnasieutbildning

Om en gravt handikappad person går i gymnasiet, på yrkesutbildning eller i yrkeshögskola kan han eller hon vara i behov av stödåtgärder som normalt är kopplade till specialundervisningen. Bland sådana stödåtgärder märks till exempel

personlig assistent, elevvårdstjänster och tekniska studiehjälpmedel. Det bör utredas om det vore lämpligt att slå ihop de finansiella grunderna för stödåtgärder inom utbildningen på det så kallade andra stadiet, anser utskottet.

Vidare menar utskottet att det är nödvändigt att sjukhuset, patienter som går i gymnasiet eller börjar i gymnasiet och skolan kan samarbeta intimt för att eleven skall få så normal undervisning som möjligt under sjukhusvistelsen.

Särskilda frågor i anknytning till finansieringen av yrkesutbildning

Priserna per enhet för yrkeshögskolor. (20 §). Enligt 11 § förordningen om yrkeshögskolestudier (256/1995) skall yrkeshögskolan ordna de studier som leder till yrkeshögskoleexamen så att den heltidsstuderande kan slutföra studierna på en tid som motsvarar studiernas omfattning. I 11 § föreskrivs vidare att en heltidsstuderande skall slutföra studierna inom en tid som är högst ett år längre än den tid som motsvarar studiernas omfattning, om inte yrkeshögskolorna av särskilda skäl beviljar studeranden undantag från detta.

I praktiken går det åt längre tid att avlägga yrkeshögskoleexamen än vad studiernas omfattning kräver. En orsak till detta är till exempel att de studerande i praktiken inte alltid kan avlägga examen inom den utsatta tiden på grund av att deras personliga utbildningsprogram är så omfattande. Att studietiderna har blivit längre beror också bland annat på att de studerande numera får planera sina studier friare än förr och många gånger arbetar vid sidan av studierna. Enligt nuvarande bedömningar överskrider ungefär 10 procent av de studerande vid yrkeshögskolorna den studietid som motsvarar studiernas omfattning.

Att den genomsnittliga studietiden blir längre medför vissa merkostnader för de offentliga finanserna i det finansiella systemet som bygger på antalet studerande och priser per enhet per studerande. För att kostnaderna för yrkeshögskolereformen skall hålla sig inom de planerade ramarna har förordningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (nedan finansieringsförordningen) kompletterats med en ny bestämmelse. Bestämmelsen innebär att en stude-

rande som avlägger yrkeshögskoleexamen kan räknas som studerande (koefficient för priset per enhet) längst under en tid som motsvarar studiernas omfattning, när statsandelar beviljas och betalas ut. Ändringen trädde i kraft den 1 augusti 1996. Finansieringen gäller både temporära och permanenta yrkeshögskolor.

Nedskärningen enligt finansieringsförordningen av antalet studerande när statsandelen beviljas och betalas ut innebär att de temporära och permanenta yrkeshögskolor som har studerande på förlängd tid måste ordna sin undervisning med mindre statlig finansiering än tidigare. Kostnaderna per studerande minskar följaktligen vid dessa yrkeshögskolor, om inte huvudmannen sträcker till extra finansiering som kompensation för den minskade statliga finansieringen.

Priserna per enhet för studerande räknas ut vartannat år utifrån de faktiska totala kostnaderna i hela landet per studerande för varje examen. Både enligt gällande bestämmelser och enligt propositionen räknas de studerande som avlägger yrkeshögskoleexamen på förlängd tid in när kostnaderna per studerande räknas ut, trots att de inte beaktas när statsandelen beviljas och betalas ut. Det betyder således att dessa studerande har en sänkande effekt på det genomsnittliga markbeloppet för priserna per enhet för yrkeshögskolorna och därigenom också på priserna per enhet för yrkeshögskolor över lag.

Yrkeshögskolornas lagfästa finansiering minskar, när priserna per enhet sjunker på grund av de studerande på förlängd tid och antalet studerande minskat med studerande på förlängd tid tas som koefficient för priset per enhet. Under de närmaste åren skall yrkeshögskolorna återigen finansiera sin verksamhet med dessa minskade resurser, vilket innebär att priserna per enhet och den lagfästa finansieringen sjunker ytterligare eftersom de räknas ut på kostnaderna per enhet. Den gällande men också den föreslagna nya lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet leder till att yrkeshögskolorna på grund av studerande på förlängd tid måste sänka sina kostnader per studerande. Detta i sin tur leder till sjunkande priser per enhet och minskade resurser för yrkeshögskolorna i allmänhet,

även om den ursprungliga avsikten har varit att bara minska resurstilldelningen i fråga om studerande på förlängd tid.

På grundval av det ovan relaterade bör 20 § 1 mom. kompletteras med en bestämmelse om att de totala kostnaderna i hela landet per yrkeshögskoleexamen inte skall divideras med det totala antalet studerande utan med samma antal som tillämpas som grund för statsandelarna till yrkeshögskolorna.

I lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet bör 20 § 1 mom. också ändras så att priserna per enhet inte räknas ut på de totala kostnaderna för examina inom ett utbildningsområde utan i stället utifrån de kalkylerade sammantagna kostnaderna för den examensrelaterade utbildningen, om kostnaderna för utbildningen inte kan utredas exakt. Ändringen överensstämmer på denna punkt med den ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som trädde i kraft i början av året.

På grundval av det ovanstående föreslår statsutskottet

att kulturutskottet ändrar 20 § i det åttonde lagförslaget enligt följande:

20 §

Priserna per enhet för yrkeshögskolor

Priserna per enhet per studerande i yrkeshögskolor skall beräknas vartannat år per yrkeshögskoleexamen genom att de riksomfattande totalkostnaderna för utbildning som leder till en yrkeshögskoleexamen vid alla yrkeshögskolor under året före det år då priset per enhet bestäms divideras med det totala antalet studerande som avlägger denna examen *och som tillämpas som grund för statsandelen* nämnda år. Om det inte är möjligt att utreda kostnaderna för utbildning som leder till examen, beräknas priset per enhet på basis av de *kalkylerade* totalkostnader som orsakas av *utbildning som leder till denna examen.*

(2—6 mom. som i RP)

Läroavtalsutbildning. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och högskoleforskning skall antalet elever inom läroavtalsutbildningen höjas till

ungefär 20 procent av utbudet på yrkesutbildning för unga på det så kallade andra stadiet. Det kommer inte att finnas någon övre gräns för elevantagningen till grundläggande yrkesutbildning för ungdomar i form av läroavtalsutbildning. Det är utbildningsanordnaren som bestämmer om antalet läroavtal. Däremot skall det finnas en övre gräns för antalet elever inom yrkesinriktad tilläggsutbildning i form av läroavtalsutbildning. Avsikten är att undervisningsministeriet varje år skall ange det högsta tillåtna antalet för läroavtal inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen inom ramen för det totala antalet i statsbudgeten.

Regeringen föreslår att det särskilda statsandelssystemet för läroavtalsutbildning slås ihop med det finansiella systemet för utbildningsväsendet. För närvarande består läroavtalsutbildningen till 97 procent av statsandelar. Enligt propositionen skall den som ordnar yrkesutbildning i form av läroavtalsutbildning få finansiella resurser till fullt belopp av produkten av antalet studerande och priset per enhet. Priset per enhet för grundläggande yrkesutbildning i form av läroavtalsutbildning är 80 procent och för yrkesinriktad tilläggsutbildning i form av läroavtalsutbildning 45 procent av det genomsnittliga beloppet för priserna per enhet. Procentsatserna har slagits fast med hänsyn till att den genomsnittliga statliga finansieringen per studerande inom läroavtalsutbildningen inte ändras.

Enligt propositionen räknas yrkesutbildning som förbereder för yrkesexamen eller specialyrkesexamen och ordnas i form av läroavtalsutbildning till tilläggsutbildning. Detta innebär att utbildning som leder till yrkesinriktad examen hädanefter kommer att dimensioneras enligt antalet elever. Priset per enhet sjunker därmed från 27 000 till 15 000 mark.

Undervisningsministeriet har för avsikt att starta vissa insatser för att omstrukturera läroavtalsutbildningen. Utskottet menar att en reform bör genomföras så snabbt som möjligt. Det krävs snabba beslut när det gäller bland annat den examensförberedande yrkesinriktade utbildningen men också i fråga om läroavtalsutbildning på deltid och den företagsbundna läroavtalsutbildningen. Därför föreslår statsutskottet

att kulturutskottet skyndar på insatser för att omstrukturera läroavtalsutbildningen.

Lagförslag 3 som utgör ett förslag till lag om yrkesutbildning

43 §. I detaljmotiveringen framhåller regeringen att när lagen träder i kraft kommer det behovsprövade statsunderstöd som avses i 43 § 2 mom. i likhet med nu att ges ut till utbildningsanordnare som för närvarande är huvudmän för yrkesinriktade vuxenutbildningscenter. Utskottet framhåller att understöd enligt 2 mom. alltså kommer att ges ut till utbildningsanordnare som är huvudmän för landsomfattande specialläroanstalter.

45 §. Enligt 3 mom. får tipsvinstmedel som avses i lotterilagen (491/1965) användas till finansiering av yrkesutbildning inom idrottsområdet. Enligt motiveringen till momentet kan gällande praxis fortsätta, det vill säga att tippningsvinstmedel används till finansiering av grundläggande yrkesutbildning vid idrottsutbildningscenter. Vid behandlingen av budgeten för 1998 ändrade riksdagen dock förslaget till att yrkesutbildning inom idrottsområdet i sin helhet finansieras av allmänna budgetmedel. Utskottet menar att yrkesutbildning inom idrottsområdet också i framtiden bör finansieras med hjälp av allmänna budgetmedel på samma sätt som all annan yrkesinriktad yrkesutbildning. Därför föreslår statsutskottet

att kulturutskottet stryker 45 § 3 mom. i det tredje lagförslaget.

Finansiering av fritt bildningsarbete

Det sammantagna finansiella läget för folkhögskolor. Utskottet hänvisar till ståndpunkterna ovan beträffande priserna per enhet för folkhögskolor och gymnasier och framhåller att det primära målet med propositionen är att förtydliga och förenkla lagstiftningen på ett kostnadsneutralt sätt. Reformen innebär dock att vissa enskilda folkhögskolor går miste om betydande belopp i statsandelar. Det kan i sin tur leda till att de som mest behöver utbildning får sina stu-

diemöjligheter inskränkta. Därför föreslår statsutskottet

att kulturutskottet förutsätter att det i statsbudgeten för 1999 avsätts ett behovsprövat extra anslag under en övergångsperiod för folkhögskolor som förlorar bidrag på grund av statsandelsreformen.

Finansieringen av studiecentraler. Utskottet påpekar att finansieringen av det fria bildningsarbetet bör ta hänsyn till vilken typ av verksamhet läroanstalterna bedriver och med vilka resultat. I vissa fall har osund kvantitativ konkurrens uppstått mellan studiecentralerna på grund av att statsandelarna är bundna till prestationerna under tidigare år. Det finansiella systemet för studiecentraler måste i första hand bygga på utbildningskvaliteten, anser utskottet.

Finansieringen av sommaruniversitet. Det är ett positivt drag i propositionen att finansieringen av sommaruniversitetet föreslås bli inskrivna i lag, anser utskottet.

Outbetalda statsandelar och statsunderstöd. De som ordnar utbildning i fritt bildningsarbete har råkat ut för vissa ekonomiska svårigheter, eftersom statsandelar och statsunderstöd från statsandelssystemet före 1993 fortfarande är outbetalda till läroanstalterna till ett belopp på drygt 90 miljoner mark. Enligt uppgifter till utskottet har studiecentralerna relativt sett råkat ut för de största svårigheterna. Utskottet påpekar att de obetalda statsandelarna och statsunderstöden bör betalas ut så snart som möjligt.

Utlåtande

På grundval av det ovan relaterade anför statsutskottet vördsamt

att kulturutskottet bör precisera lagförslaget på det sätt som sägs i detta utlåtande och

att kulturutskottet i sitt betänkande bör beakta vad som sägs ovan.

Helsingfors den 29 april 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Mauri Pekkarinen /cent (delvis)
vordf. Kari Rajamäki /sd
medl. Olavi Ala-Nissilä /cent
Ulla Anttila /gröna
Timo Ihamäki /saml
Timo Laaksonen /vänst
Reijo Laitinen /sd
Håkan Malm /sv (delvis)
Mats Nyby /sd
Arja Ojala /sd (delvis)
Maija Rask /sd
Anssi Rauramo /saml
Jukka Roos /sd (delvis)
Kimmo Sasi /saml (delvis)

Oiva Savela /saml (delvis)
Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Jukka Vihriälä /cent
suppl. Maria Kaisa Aula /cent (delvis)
Ulla Juurola /sd (delvis)
Hannu Kemppainen /cent
Markku Koski /cent
Arto Lapiolahti /sd (delvis)
Lauri Metsämäki /sd (delvis)
Margareta Pietikäinen /sv (delvis)
Matti Saarinen /sd (delvis)
Irja Tulonen /saml (delvis)
Kari Uotila /vänst.

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utbildning

Till Kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Kulturutskottet sände den 27 mars 1998 proposition 86/1997 rd med förslag till lagstiftning om utbildning till förvaltningsutskottet för utlåtande.

Begäran om utlåtande

Kulturutskottet begärde den 27 mars 1998 utlåtande av förvaltningsutskottet beträffande regleringen av anställningsvillkoren.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Arto Sulonen, undervisningsministeriet
- regeringsrådet Aulikki Mentula, inrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Martti Simola, justitieministeriet

- konsultative tjänstemannen Kirsi Äijälä, finansministeriet
- arbetsmarknadsjuristen Varpu Kulo, Finlands Kommunförbund
- direktören för bildningsväsendet Aulis Pitkälä, Vanda stad
- juristen Jukka Kauppala, Undervisningssektorns Fackorganisation rf, även som representant för Akava-OS r.f.
- ombudsmannen Leena Sieviläinen, Förhandlingsorganisationen för kommunal teknik och grundservice RKT r.f.
- sekreteraren för yrkesfrågor Raija Moilanen, Tjänstemännens förhandlingsorganisation TFO r.f.
- professor Kari-Pekka Tiitinen
- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås en revidering av utbildningslagstiftningen. Den gällande omfattande och splittrade lagstiftningen baserar sig på läroanstaltsformer och föreslås bli ersatt med en snävare och mer koncentrerad lagstiftning baserad på utbildningens mål och innehåll, utbildningsnivåerna och utbildningsformerna samt på de studerandes rättigheter och skyldigheter. Utbild-

ningsanordnarna får betydligt större befogenheter att besluta om sättet att ordna utbildning.

Den institutionella regleringen enligt läroanstaltsform och läroanstaltsgrupp föreslås bli avskaffad på vissa undantag när som hänför sig till det fria bildningsarbetet. De föreslagna lagarna skall på samma villkor gälla så väl utbildning ordnad av staten, kommunerna och samkommu-

nera som utbildning ordnad av privata samslutningar eller stiftelser. Tillämpningsområdet för varje lag omfattar all utbildning som avses i den aktuella lagen, oavsett de studerandes ålder och hur och var utbildningen ordnas. Inga bestämmelser om förvaltning eller tjänste- och befattningsstrukturer tas in i utbildningslagarna. Vidare föreslås det att behörighetsvillkoren för rektorer, som är föreståndare för läroanstalter, och för lärare bestäms genom förordning.

På grundval av anställningens art skall den rättsliga ställningen för rektorer, lärare och övrig undervisningspersonal bestämmas enligt kommunallagen, lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet, statstjänstemannalagen och lagen om arbetsavtal.

Lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata föreslås få bestämmelser om förvaltningsgrunderna i fråga om den som ordnar statlig eller privat utbildning. Lagen skall ha bestämmelser om bland annat direktion, rek-

torer, instruktion och laglighetsövervakning. Den nya universitetslagen (645/1997) som träder i kraft den 1 augusti 1998, skall tillämpas på förvaltningen av övningsskolor i anknytning till universiteten. Förvaltningen av utbildning ordnad av kommuner och samkommuner kommer helt och hållet att basera sig på kommunallagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 1998. När lagarna träder i kraft fortsätter huvudmännen för skolorna och läroanstalterna utan särskilda åtgärder att vara sådana utbildningsanordnare som avses i de föreslagna lagarna. De förvaltningsorgan och övriga organ som har tillsatts med stöd av gällande lagar kommer att fortsätta till mandattidens slut. Också anställningsförhållandena för rektorer, lärare och övrig undervisningspersonal samt för utbildningsinspektörer som ansvarar för läroavtalsutbildning skall fortsätta att gälla i oförändrad form, när lagarna träder i kraft.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Inledning

I propositionens motivering framhålls att bestämmelserna om tjänstemäns, tjänsteinnehavares och arbetstagares rättsliga ställning, rättigheter och förmåner samt skyldigheter som hänför sig till anställningsförhållandet i statstjänstemannalagen (750/1994), kommunallagen (365/1995) och lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996) samt lagen om arbetsavtal (320/1970) i sak har kommit närmare varandra. Det finns enligt propositionen inte längre någon anledning att ha kvar de särskilda bestämmelserna om lärares rättsliga ställning.

Regeringen föreslår att de särskilda bestämmelserna om lärares ställning i skollagstiftningen slopas och att det införs allmänna bestämmelser om olika typer av anställningar. Beroende på utbildningsanordnaren och anställningens art kommer således statstjänstemannalagen, kommunallagen, lagen om kommunala tjänstein-

nehavares anställningstrygghet eller lagen om arbetsavtal att gälla för lärare. När det är fråga om utbildning ordnad av en kommun eller av staten skall utbildningsanordnaren besluta om läraren anställs i tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande. Beslutet skall fattas utifrån lärarens uppgifter och sättet att ordna undervisning.

I enlighet med anmodan om utlåtande har utskottet främst tagit ställning till valet av anställningsförhållande. Inledningsvis bör det framhållas att utskottet tillstyrker regeringens vägval när det gäller att slopa de särskilda bestämmelserna för lärare och i stället införa allmänna bestämmelser om olika typer av anställningsförhållande. Samtidigt bör det noteras att motiveringen i propositionen är knapphändig och att man därför kan få den uppfattningen att utbildningsanordnaren vid utbildning ordnad av en kommun eller staten har relativt fria händer att besluta om en lärare skall anställas i tjänsteförhållande eller i arbetsavtalsförhållande. Enligt uppgifter till utskottet har detta inte varit avsikten utan enligt propositionen skall beslutet

fattas utifrån lärarens uppgifter och sättet att ordna undervisning. Lärarnas uppgifter har, enligt utskottet, vilket också närmare framgår nedan, en avgörande betydelse för vilken typ av anställningsförhållande som väljs.

Även om bestämmelserna om personalens rättsliga ställning i sak har kommit närmare varandra är det motiverat att framhålla att det finns skillnader i rättigheter, förmåner och skyldigheter mellan olika typer av anställningsförhållanden (se till exempel FvUB 5/1994 rd).

Bestämning av anställningsförhållandets art

Det är klart att personal anställd av en privat utbildningsanordnare alltid står i arbetsavtalsförhållande till sin arbetsgivare. I sådana fall bestäms undervisningspersonalens rättsliga ställning utifrån lagen om arbetsavtal. De uppgifter och skyldigheter som ingår i den föreslagna nya utbildningslagstiftningen gäller självfallet också privat utbildning.

Statstjänstemannalagen utgår från principen att personalen är anställd i tjänsteförhållande, om arbetsuppgifterna innefattar utövning av offentlig makt.

När det gäller att bestämma anställningsförhållande i kommunerna spelar 44 § 1 mom. kommunallagen en viktig roll. Enligt lagrummet inrättas tjänster för kommunala myndighetsuppgifter. Enligt förvaltningsutskottets betänkande om kommunallagen och även enligt själva propositionen (FvUB 18/1994 rd och RP 192/1994 rd) är myndighetsuppgifter förknippade med utövning av offentlig makt.

Staten och kommunerna bör således välja tjänsteförhållande vid arbetsuppgifter som innefattar utövning av offentlig makt.

Att utöva offentlig makt innebär att någon på grundval av lagstiftningen bestämmer om en annan persons rättssfär eller ingriper i hans eller hennes rättssfär med hjälp av faktiska åtgärder. Utan att här närmare gå in på de materiella frågorna kring offentlig makt framhåller utskottet att läroanstalterna utövar offentlig makt åtminstone när de tar in elever, vidtar disciplinära åtgärder, betygsätter elever och godkänner examina.

Kommunal och statlig undervisningspersonal bör således vara anställd i tjänsteförhållande. Undervisningspersonalens rättsliga ställning bestäms utifrån kommunallagen, lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet och statstjänstemannalagen. Om undervisningsuppgifterna i vissa fall är avgränsade i den mening att de inte innefattar utövning av offentlig makt kan personalen anställas i arbetsavtalsförhållande. Men detta är sannolikt mycket sällsynt. Också timplärares anställningsform bestäms utifrån samma kriterier.

Av den princip som kan utläsas ur regeringsformen kan offentlig makt som regel bara innehas av organ organiserade som myndigheter och personal som är anställd i tjänsteförhållande. Detta framgår bland annat av 92 och 93 § regeringsformen. Det särskilda ansvaret i anknytning till tjänstemannaställning liksom också förfarandet vid utnämning av tjänstemän och anställningstryggheten anses garantera att utövningen av offentlig makt följer lag, är enhetlig och karakteriseras av objektivitet. Det är skäl att framhålla vikten av tjänsteansvar både i samhälleligt och medborgerligt perspektiv. En viktig garanti för oklanderlig tjänsteutövning, en omständighet som är viktigt ur medborgarnas perspektiv, är att brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet är straffbart genom 40 kap. 11 § strafflagen.

T.ex. enligt 29 § i den föreslagna lagen om grundläggande utbildning har utbildningssektorn rätt till en trygg studiemiljö. Därför är lärarnas ansvar för övervakningen under rasterna viktigt. Bestämmelsen ovan kan lyftas fram som ett exempel på hur viktigt tjänsteansvaret är sett från elevens och vårdnadshavarens synvinkel.

Utskottet anser att samtliga uppgifter som är förknippade med utövning av offentlig makt i framtiden på författningsnivå bör omfattas av tjänsteansvar i den omfattning som det gäller personer anställda i tjänsteförhållande inom offentliga sammanslutningar.

Regleringen av disciplinära straff och överföring av elever till specialundervisning

Vid utfrågning av sakkunniga uppmärksamgjordes utskottet på att utbildningslagarna innefattar vissa bemyndigande bestämmelser som medger

att det genom förordning bestäms om förfarandet vid disciplinära straff för elever. Författningsnivån utgör här ett problem med avseende på 16 § 2 mom. regeringsformen och lagen om förvaltningsförfarande (598/1982).

Systematiken i de föreslagna utbildningslagarna går ut på att bestämmelser om rättigheter och skyldigheter samt om kriterierna för administrativa beslut ingår i lag. Däremot föreslås procedurbestämmelserna ingå i förordning. Enligt uppgifter till utskottet beror detta på att målet har varit att lagen om förvaltningsförfarande som sådan också skall vara tillämplig också inom utbildningssektorn. Avsikten har varit att det genom förordning meddelas särskilda bestämmelser om utbildningssektorn som komplement till lagen om förvaltningsförfarande. Bestämmelserna får självfallet inte strida mot lagen om förvaltningsförfarande.

Med stöd av erhållen utredning anför förvaltningsutskottet för tydlighetens skull att kulturutskottet bör föreslå ändringar i 36 § 4 mom. lagen om grundläggande utbildning (det första lagförslaget), 26 § 3 mom. gymnasielagen (det andra lagförslaget) och 34 § 3 mom. lagen om yrkesutbildning (det tredje lagförslaget) enligt följande: ”*Utöver vad som lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) föreskriver, bestäms genom förordning om förfarandet i frågor som avses i denna paragraf.*” Vidare framhåller förvaltningsutskottet att 17 § 4 mom. lagen om grundläggande ut-

bildning bör ändras enligt följande: ”*Utöver vad lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) föreskriver, bestäms genom förordning om förfarandet vid intagning eller överföring av elever till undervisning som avses i 2 mom. (utesl.). Om inrättande av undervisningsgrupper för undervisning av elever som omfattas av den förlängda läroplikt som avses i 25 § 2 mom. bestäms genom förordning.*” Dessutom föreslår utskottet att en ny 7 § om att lagen om förvaltningsförfarande skall tillämpas på utbildning ordnad av privata läggs till lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata (det sjunde lagförslaget) enligt följande:

”7 §

Tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande

Lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) tillämpas på utbildning som anordnas av privata sammanslutningar eller stiftelser och som avses i denna lag.”

Utlåtande

På grundval av det ovan relaterade anför förvaltningsutskottet vördsamt som sitt utlåtande

att kulturutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande när det utarbetar sitt betänkande.

Helsingfors den 26 maj 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
vordf. Kaarina Dromberg /saml
medl. Ulla Juurola /sd
Timo Järvilähti /cent
Reijo Kallio /sd
Toimi Kankaanniemi /kf
Juha Karpio /saml
Osmo Kurola /saml

Pehr Löv /sv
Hannes Manninen /cent
Jukka Mikkola /sd
Iivo Polvi /vänst
Veijo Puhjo /vgr
Erkki Pulliainen /gröna
Aulis Ranta-Muotio /cent.

